

UNIVERSITAT DE BARCELONA
DEPARTAMENT DE PREHISTÒRIA, HISTÒRIA ANTIGA I ARQUEOLOGIA

PROGRAMA DE DOCTORAT
“SOCIOECONOMIA DE LA PREHISTÒRIA-BAIXA ROMANITAT”
BIENNI 1998-2000

LA MÒLTA I TRITURAT D’ALIMENTS
VEGETALS DURANT LA PROTOHISTÒRIA
A LA CATALUNYA ORIENTAL

TESI PER OPTAR AL TÍTOL DE DOCTOR EN HISTÒRIA

Presentada per: Marta Portillo Ramírez

Dirigida per: Dr. Joan Sanmartí Grego

Dra. Rosa Maria Albert Cristóbal

Barcelona, 2006

6. BIBLIOGRAFIA

- ADAMS, A. E.; MACKENZIE, W. S.; GUILFORD, C. (1997).- *Atlas de rocas sedimentarias*. Masson. Barcelona, 106 pàgs.
- ADAMS, J. (2001).- "Ships and boats as archaeological source material", *World Archaeology*, vol. 32, núm. 3. Routledge & Kegan Paul. Londres, pp. 292-310
- ADAMS, J. L. (1989).- "Methods for improving ground stone artifacts analysis: experiments in mano wear patterns", en AMICK, D. S.; MAULDIN, R. P. (eds.).- *Experiments in lithic technology*. BAR International Series, 528. Oxford, pp. 259-276
- ADAMS, J. L. (2002).- "Mechanisms of wear on ground stone surfaces", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 57-68
- ADOUZE, F.; BUCHSENSCHUTZ, O. (1989).- *Villes, villages et campagnes de l'Europe celtiques*. Hachette. Paris, 362 pàgs.
- ADROHER, A.; LÓPEZ, A. (1996).- "Material del siglo IV a. n. e. en Mas Castellar de Pontós (Alt Empordà, Girona): el silo 27", *Cypsela*, XI. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 41-58
- ADROHER, A.; PONS, E.; RUIZ DE ARBULO, J. (1993).- "El yacimiento de Mas Castellar de Pontós y el comercio del cereal ibérico en la zona de Emporion y Rhode (ss IV-II aC)", *Archivo Español de Arqueología*, 66. Madrid, pp. 31-70
- ADSERIAS, M.; BURÉS, L.; MIRÓ, M. T.; RAMÓN, E. (1994).- "L'assentament pre-romà i el seu paper dins de l'evolució de la ciutat de Tarraco", en DUPRÉ, X. (coord.).- *La ciutat en el món romà*. XIVè Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica, vol. 2. Tarragona, 1993, pp. 15-16
- AKERRAZ, A.; LENOIR, M. (2002).- "Instruments de broyage en Maurétanie tingitane à l'époque romaine. Le cas de Volubilis", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 197-207
- AKPAPUNAM, M. A.; MARKAKIS, P. (1981).- "Physicochemical and nutritional aspects of cowpea flour", *Journal of Food Science*, 46. Institute of Food Technologists. Chicago, pp. 972-973
- ALAGRET, P. (1903).- *Monografia sobre las antiguas ruinas de Sant Miquel d'Olèrdula*. Vilafranca del Penedès.
- ALBERT, R.M. (1995).- "Nuevo sistema de análisis descriptivo para fitolitos de sílice", *Pyrenae*, 26, pp. 19-38
- ALBERT, R.M. (2000).- *Study of ash layers through phytolith analyses from the Middle Paleolithic levels of Kebara and Tabun cave (Israel)*. Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona.
- ALBERT, R.M. (2003).- Análisis de fitolitos de restos de molinos recuperados del yacimiento de Biniparraxet Petit Sant Lluís, Menorca), informe intern inèdit. ICREA-SERP, Universitat de Barcelona.
- ALBERT, R.M.; BAR-YOSEF, O.; MEIGNEN, L.; WEINER, S. (2000).- "Phytoliths in the Middle Paleolithic deposits of Kebara cave, Mt. Carmel, Israel: Study of the plant materials used for fuel and other purposes", *Journal of Archaeological Science*, 27 (10). Academic Press. Londres, pp. 931-947
- ALBERT, R.M.; BAR-YOSEF, O.; MEIGNEN, L.; WEINER, S. (2003).- "Phytolith and Mineralogical study of hearths from the Middle Paleolithic Levels of Hayonim cave (Galilee, Israel)", *Journal of Archaeological Science*, 30(3). Academic Press. Londres, pp.461-480

- ALBERT, R.M.; HENRY, D. (2004).- “Herding and agricultural activities in Ayn Abū Nukhayla (Wadi Rum, Jordan). The results of phytoliths and spherulite analyses”, *Páleurorient*, 30 (2). CNRS Éditions. Paris, pp. 81-92
- ALBERT, R.M.; JUAN, J. (1999).- “Anàlisi aqueobotànica de l’instrumental de molta”, en GONZÁLEZ MARCÉN, P.; MARTÍN, A.; MORA, R. (coords.).- *Can Roqueta. Un establiment pagès prehistòric i medieval (Sabadell, Vallès Occidental)*. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 16. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Barcelona, pp. 235-239
- ALBERT, R.M.; MANGADO, X.; MARTÍN, A. (1997).- “Study about phytolith preservation in calcareous sediments. Analysis of a stratigraphic column from Cova del Frare (Matadepera, Barcelona)”. Estudio *actual de los estudios de fitolitos en suelos y plantas*. Monografías. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid, vol. 4, pp. 187-196
- ALBERT, R.M.; PORTILLO, M. (2004a).- Anàlisis de fitolitos realizados sobre diversas muestras procedentes del yacimiento de Montehermoso (Cáceres), informe intern inèdit. ICREA-SERP, Universitat de Barcelona.
- ALBERT, R.M.; PORTILLO, M. (2004b). Anàlisis de fitòlits realitzats sobre diverses mostres de sediment adherit a fragments ceràmics procedents del jaciment de Sant Jaume- Mas d’en Serrà (Alcanar, Montsià), SERP/ ICREA, informe intern inèdit.
- ALBERT, R.M.; PORTILLO, M. (2005).- “Plant uses in different Bronze and Iron Age settlements from the Nuoro Province (Sardinia). The results of phytolith analyses from several ceramic fragments and grinding stones”. *Anejos de Complutum*, vol. 10. Madrid, pp. 109-119
- ALBERT, R.M.; PORTILLO, M.; NADAL, J.; ESTRADA, A.; GARCIA-ARGÜELLES, P. (en premsa).- “The phytolith study of an Iron Age structure: Was it used for ritual or for economic purposes? ”, *5th International Meeting for Phytolith Research “Phytoliths as a record of ecosystem and human society history”*, octubre 13-16 2004. Moscou
- ALBERT, R.M.; SHAHACK-GROSS, R.; CABANES, D.; GILBOA, A.; PORTILLO, M.; SHARON, I.; WEINER, S. (en preparació).- “Domestic uses of plant during the Iron Age I at Tel Dor (Israel): The results of phytolith analyses”.
- ALBERT, R.M.; TSATSKIN, A.; RONEN, A.; LAVI, O.; ESTROFF, L.; LEV-YADUN, S.; WEINER, S. (1999).- “Mode of occupation of Tabun Cave, Mt. Carmel Israel, during the Mousterian period: A study of the sediments and the phytoliths”, *Journal of Archaeological Science*, 26 (10). Academic Press. Londres, pp. 1249-1260
- ALBERT, R.M.; WEINER, S. (2001).- “Study of phytoliths in prehistoric ash layers using a quantitative approach”, en MEUNIER, J.D.; COLIN, F. (eds.) *Phytoliths, Applications in Earth Sciences and Human History*. A.A. Balkema Publishers. Lisse, pp. 251-266
- ALMAGRO, M.; SERRA RÀFOLS, J. C.; COLOMINAS, J. (1965).- *Carta arqueològica de España. Barcelona*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Diego Velázquez. Madrid, 240 pàgs.
- ALONSO, N. (1992).- *Paleoecologia i paleoeconomia a la plana occidental catalana durant la protohistòria. Aportacions de l’arqueobotànica*. Tesi de llicenciatura, 1992. Universitat de Lleida.
- ALONSO, N. (1996a).- “Els molins rotatius: origen i expansió en la Mediterrània occidental”, *Revista d’Arqueologia de Ponent*, 6. Lleida, pp. 183-198
- ALONSO, N. (1996b).- “Origen y expansión del molino rotativo bajo en el Mediterráneo Occidental”, en MEEKS, D.; GARCIA, D. (eds.) (1996).- *Techniques et économie antiques et médiévales: le temps de l’innovation*. Colloque international (CNRS). Aix-en-Provence 21-23 maig 1996, pp. 15-19
- ALONSO, N. (1998).- “L’agriculture de l’Age du Fer en Catalogne occidentale: problématique et nouvelles apports”, *XXII Col·loqui Internacional per l’Estudi de l’edat del Ferro. Els productes alimentaris*

d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum. Resum de les comunicacions. Girona, 21-24 maig 1998. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Girona, p. 89

ALONSO, N. (1999).- *De la llavor a la farina. Els processos agrícoles protohistòrics a la Catalunya occidental.* Monographies d'Archéologie Méditerranéenne, 4. Lattes, 328 pàgs.

ALONSO, N. (2000a).- “Cultivos y producción agrícola en época ibérica”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants.* III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 25-46

ALONSO, N. (2000b).- “La agricultura de la Primera edad del Hierro y de época ibérica en el llano Occidental catalán: problemática y nuevas aportaciones”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum.* Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 127-138

ALONSO, N. (2000c).- “Informe dels treballs realitzats durant 1999 en el marc del conveni específic de col·laboració entre el MAC i la UDL per al estudi arqueobotànic de llavors i fruits”, en BOSCH, J. M.; MESTRES, J.; MOLIST, N.; SANABRE, R. M.; SOCIAS, J. (inèdit).- *Olèrdola. Memòria sector 01. Intervenció arqueològica 1996, 1998 i 1999.* Museu d'arqueologia de Catalunya, vol VII. Barcelona, juny 2000.

ALONSO, N. (2000d).- “Inventari detallat de les restes de llavors i de fruits”, en BOSCH, J. M.; MESTRES, J.; MOLIST, N.; SANABRE, R. M.; SOCIAS, J. (inèdit).- *Olèrdola. Memòria sector 01. Intervenció arqueològica 1996, 1998 i 1999.* Museu d'arqueologia de Catalunya, vol VI. Barcelona, juny 2000.

ALONSO, N. (2002).- “Le moulin rotatif manuel au nord-est de la Péninsule ibérique: une innovation technique dans le contexte domestique de la mouture des céréales”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité,* Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 111-127

ALONSO, N.; BUXÓ, R. (1991).- “Estudi sobre restes paleocarpològiques al Vallès Occidental: primers resultats del jaciment de les Sitges UAB (Cerdanyola del Vallès)”, *Limes*, 1. Cerdanyola del Vallès, pp. 19-35

ÁLVAREZ, A.; CABELLO, E.; PRADA, J. L.; BENET, C. (1994).- “Canteras romanas de Tarraco y sus alrededores”, en DUPRÉ, X. (coord.).- *La ciutat en el món romà.* XIVè Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica, vol. 2. Tarragona, 1993, pp. 23-25

ÁLVAREZ, J.; CARRASCO, A. (1988a).- *Informe del yacimiento arqueológico de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt o Sant Pedro de Premià, Barcelona)*, inèdit, 1980, en COLL, R. (1988).- *El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, El Maresme): Història de la investigació i estat de la qüestió.* AECC-Museu Municipal de Premià, pp. 56-64

ÁLVAREZ, J.; CARRASCO, A. (1988b).- *Memoria de las excavaciones realizadas en la Cadira del Bisbe. Campañas 1981-1982*, inèdit, 1983, en COLL, R. (1988).- *El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, El Maresme): Història de la investigació i estat de la qüestió.* AECC-Museu Municipal de Premià, pp. 108-187

ÁLVAREZ, J.; LLANAS, J. (1988).- *Informe del jaciment arqueològic de la Cadira del Bisbe o Turó dels Dos Pins (Premià de Dalt, Barcelona)*, inèdit, 1981, en COLL, R. (1988).- *El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, El Maresme): Història de la investigació i estat de la qüestió.* AECC-Museu Municipal de Premià, pp. 87-88

ÁLVAREZ, R.; BATISTA, R.; MOLIST, N.; ROVIRA, J. (1992).- “La muralla del bronze final i època ibèrica d'Olèrdola (Olèrdola, Alt Penedès)”. *Actes del Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica.*

Fortificacions. La problemàtica de l'ibèric ple (segles IV-III aC). Centre d'Estudis del Bages. Societat Catalana d'Arqueologia. Manresa, pp. 153-158.

ÀLVAREZ, R.; DURAN, M.; MESTRES, I.; MOLES, D.; PRINCIPAL, J. (2000).- "El jaciment del Camp de les Lloses (Tona, Osona) i el seu taller de metalls", en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 271-281

AGUSTÍ, B. (2000).- "Valoració del material dentari en poblats ibèrics empordanesos", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 403-408

AMO, M. D. (1981).- "Aportación al estudio de las canteras romanas de la zona arqueológica de Els Munts", *Estudis Altafullencs*, 5. Altafulla, p. 22

AMOURETTI, M.-C. (1979).- "Les cereales dans l'antiquité: espèces, mouture et conservation, liaison et interférences dans la Grèce Classique", en GAST, M.; SIGAUT, F. (dirs.).- *Les techniques de conservation des grains à long terme. Leur rôle dans la dynamique des systèmes de cultures et des sociétés*, 1. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris, pp. 57-69

AMOURETTI, M.-C. (1986).- *Le pain et l'huile dans la Grèce antique. De l'aire au moulin*. Centre de Recherche d'Histoire Ancienne, vol. 67. Paris, 322 pàgs.

AMOURETTI, M.-C. (1991a).- "Du nouveau sur les moulins à eau antiques?", en AMOURETTI, M.-C.; COMET, G. (eds.).- *L'évolution des techniques est-elle autonome?*. Colloque d'Aix-en-Provence, 17 novembre 1989. *Cahier d'Histoire des Techniques*, 1. Publications de l'Université de Provence. Aix-en-Provence, pp. 143-147

AMOURETTI, M.-C. (1991b).- "Variations historiques des chaînes opératoires de transformation des produits agricoles Méditerranéens: l'olivier et la vigne". *Techniques & Culture*, 17 / 18. Editions de la Maison des Sciences de l'Homme. Paris, pp. 245-272

AMOURETTI, M.-C. (1995).- "La mouture des céréales: du mouvement alternatif au mouvement rotatif", en AMOURETTI, M.-C.; COMET, G. (eds.).- *La transmission des connaissances techniques. Cahier d'Histoire des Techniques*, 3. Publications de l'Université de Provence. Aix-en-Provence, pp. 33-47

AMOURETTI, M.-C. (2002).- "Avant-propos", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 décembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 7-8

AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P. (2001).- "Usos i simbolisme de l'oli en el món Grecoromà", *Aliments sagrats. Pa, vi i oli a la Mediterrània Antiga*. Institut de Cultura. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona, pp. 90-99

AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.) (1993).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément* 26. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, 626 pàgs.

AMOURETTI, M.-C.; COMET, G. (1988).- *Le livre de l'Olivier*. Édisud. Aix-en-Provence, 173 pàgs.

AMOURETTI, M.-C.; COMET, G. (1993).- *Hommes et techniques de l'antiquité à la Renaissance*. Armand Colin, Paris.

AMOURETTI, M.-C.; COMET, G. (eds.) (1998).- *Artisanat et matériaux: la place des matériaux dans l'histoire des techniques. Cahier d'histoire des techniques*, 4. Publications de l'Université de Provence. Aix-en-Provence, 251 pàgs.

- ANDERSON, P. C. (1980).- “A testimony of prehistoric tasks: diagnostic residues on stone tool working edges”, *World Archaeology*, vol. 12, núm. 2. Routledge & Kegan Paul. Londres, pp. 181-194
- ANDERSON, P. C. (dir.) (1992).- *Préhistoire de l'agriculture. Nouvelles approches expérimentales et ethnographiques*. Monographie du CRA, 6. Éditions du CNRS. Paris, 403 pàgs.
- ANDERSON, P. C. (1993).- “Interpretation of agricultural activities”, en ANDERSON, P. C.; BEYRIES, S.; OTTE, M.; PLISSON, H. (dirs.)- *Traces et fonction: les gestes retrouvés. Actes du Colloque International de Liège*, 8-10 desembre 1990. Centre de Recherches Archéologiques du CNRS, Études et Recherches Archéologiques de l'Université de Liège. Liège, pp. 327-330
- ANDERSON, P. C. (2000).- “La tracéologie comme révélateur des débuts de l'agriculture”, en GUILAINE, J. (dir.)- *Premiers paysans du monde. Naissances des agricultures*. Editions Errance, Collection des Hesperides. Paris, pp. 99-119
- ANDERSON, P. C.; BEYRIES, S.; OTTE, M.; PLISSON, H. (dirs.) (1993).- *Traces et fonction: les gestes retrouvés. Actes du Colloque International de Liège*, 8-10 desembre 1990. Centre de Recherches Archéologiques du CNRS, Études et Recherches Archéologiques de l'Université de Liège. Liège, 2 vols, 542 pàgs.
- ANDERSON, T.; VILLET, D.; SERNEELS, V. (1999).- “La fabrication des meules en grès coquillier sur le site gallo-romain de Châbles-Les Saux (FR)”, *Archeologie Suisse*, 22, pp. 182-189
- ANDRÉ, J. (1981).- *L'alimentation et la cuisine à Rome*. Collection d'Études Anciennes. Les Belles Lettres. Paris, 252 pàgs.
- ANFRUNS, J. (1993).- “Étude anthropologique et odontologique préliminaire de deux crânes néolithiques de Dja' de El Mughara (Syrie)”, *Cahiers de l'Euphrate*, 7. Éditions du CNRS. Paris, pp. 151-159
- ANGLANI, C. (1998a).- “Sorghum endosperm texture- A review”, *Plant Foods for Human Nutrition*, 52. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, pp. 67-76
- ANGLANI, C. (1998b).- “Sorghum carbohydrates- A review”, *Plant Foods for Human Nutrition*, 52. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, pp. 77-83
- ANGLANI, C. (1998c).- “Sorghum for human food- A review”, *Plant Foods for Human Nutrition*, 52. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, pp. 85-95
- ANGLANI, C. (1998d).- “Wheat minerals- A review”, *Plant Foods for Human Nutrition*, 52. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, pp. 177-186
- ARÁMBULA, V. G.; FIGUEROA, J. D. C.; MARTÍNEZ-BUSTOS, F.; ORDORICA, F. C. A.; GONZÁLEZ-HERNÁNDEZ, J. (1998).- “Milling and processing parameters for corn tortillas from extruded instant dry masa flour”, *Journal of Food Science*, vol.63, núm. 2. Institute of Food Technologists. Chicago, pp. 338-341
- ARAÑA, V.; APARICIO, A.; MARTÍN, C.; GARCIA, L.; ORTIZ, R.; VAQUER, R.; BARBERI, F.; FERRARA, G.; ALBERT, J.; GASSIOT, X. (1983).- “El volcanismo neógeno-cuaternario de Catalunya: caracteres estructurales, petrológicos y geodinámicos”, *Acta Geològica Hispànica*, vol. 18, núm. 1. Institut Geològic, Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 1-17
- ARAÑA, V.; LÓPEZ-RUIZ, J. (1974).- *Volcanismo. Dinámica y petrología de sus productos*. Istmo. Barcelona, 481 pàgs.
- ARIS, R. (1974).- “Le site preromain d'Embonne: une antique fabrique de meules sous la nouvelle ville du Cap d'Agde”, *Etudes sur l'Herault*, pp. 3-18
- ARMENGAUD, Ch. (2001).- “El pa, la imatge i la mà”, *Aliments sagrats. Pa, vi i oli a la Mediterrània Antiga*. Institut de Cultura. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona, pp. 100-107

ARPIN, M. (1948).- *Historique de la meunerie et de la boulangerie depuis les temps préhistoriques jusqu'à l'année 1914*. Le Chancelier. Paris, pàgs.

ARRIBAS, A. (1959).- "El poblado ibérico y la villa romana de Adarró (Vilanueva y Geltrú)", *Empúries*, 21. Barcelona, pp. 323-329

ARRIBAS, A. (1989).- "El Sec: cerámica común, bronces, molinos, varia", en *Grecs et Ibères au IVe siècle avant Jésus-Christ. Commerce et iconographie*. Actes de la Table Ronde tenue à Bordeaux III, 16-18 desembre 1986. *Publications du Centre Pierre Paris*, 19. Paris, pp. 93-116

ARRIBAS, A.; TRIAS, M. G.; CERDA, D.; DE LA HOZ, J. (1987).- *El barco de El Sec (Calvià, Mallorca). Estudio de los materiales*. Ayuntamiento de Calvià. Universitat de les Illes Balears. Mallorca, 659 pàgs.

ARRUDA, A. M. (2000).- *Los fenicios en Portugal. Fenicios y mundo indígena en el centro y sur de Portugal (siglos VIII-VI aC)*. Cuadernos de Arqueología Mediterránea, 5-6. Publicaciones del Laboratorio de Arqueología de la Universitat Pompeu Fabra. Barcelona, 281 pàgs.

ARTEAGA, O.; PADRÓ, J.; SANMARTÍ, E. (1990).- *El poblado ibérico del Tossal del Moro de Pinyeres (Batea, Terra Alta, Tarragona), Monografies Arqueològiques*, 7. Institut de Prehistòria i Arqueologia. Barcelona, pàgs.

ASENSIO, D. (1999).- *Informe sobre l'excavació al Turó de la Font de la Canya / El Pujolet (Avinyonet del Penedès, Alt Penedès)*. *Campanya de 1999*, informe d'excavació inèdit

ASENSIO, D.; BELARTE, M. C.; FERRER, C.; JUAN, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (2002).- "Análisis funcional y espacial de los molinos a vaivén de la edad del hierro del Barranc de Gàfols (Ginestar, Ribera d'Ebre, Catalunya)", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 129-143

ASENSIO, D.; BELARTE, M. C.; NOGUERA, J. (2001).- "El poblament ibèric al curs inferior de l'Ebre (Ribera d'Ebre i Baix Ebre)", en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l'edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d'Ullastret, 2. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 283-299

ASENSIO, D.; BELARTE, M. C.; NOGUERA, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (2000).- "Aproximación a la structure économique du site de Barranc de Gàfols (Ginestar, Ribera d'Ebre, Tarragona)", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 259-268

ASENSIO, D.; BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1994a).- "El jaciment del Barranc de Sant Antoni (Ginestar, Ribera d'Ebre)", *Primera Taula d'Arqueologia. Models d'ocupació, transformació i explotació del territori entre el 1600 i el 500 a.n.e. a la Catalunya meridional i zones limítrofes de la depressió de l'Ebre*. Sant Feliu de Codines, 18-19 novembre 1994

ASENSIO, D.; BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1994b).- "El poblament de les comarques del curs inferior de l'Ebre durant el Bronze Final i la Primera Edat del Ferro", *Primera Taula d'Arqueologia. Models d'ocupació, transformació i explotació del territori entre el 1600 i el 500 a.n.e. a la Catalunya meridional i zones limítrofes de la depressió de l'Ebre*. Sant Feliu de Codines, 18-19 novembre 1994

ASENSIO, D.; BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1998).- "Paisatges ibèrics. Tipus d'assentaments i formes d'ocupació del territori a la costa central de Catalunya durant el període ibèric ple", *Actas del Congreso Internacional Los Iberos. Principes de Occidente. Estructuras de poder en la sociedad ibérica*. Fundació "la Caixa". Barcelona, 12-14 març 1998, pp. 373-385

- ASENSIO, D.; BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (2001).- “Les meules rotatives du site ibérique d’Alorda Park (Calafell, Baix Penedès, Tarragone)”, *Pyrenae*, 31-32. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 57-73
- ASENSIO, D.; CARDONA, R.; COLELL, R.; FERRER, C.; MORER, J. (2001).- “Tipus d’assentaments i evolució del poblament ibèric a la Catalunya central (eix Llobregat-Cardener)”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l’edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d’Ullastret, 2. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 183-201
- ASENSIO, D.; CELA, X.; FERRER, C. (1997).- “Els materials ceràmics del poblat ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa). Col·lecció Salvador Vilaseca de Reus”, *Pyrenae*, 27. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 163-191
- ASENSIO, D.; CELA, X.; MORER, J. (2001).- *Informe de la campanya de l’any 2001 realitzada a l’assentament protohistòric del Turó de la Font de la Canya (Avinyonet del Penedès, Alt Penedès)*, informe d’excavació inèdit, campanyes 2000 i 2001
- ASENSIO, D.; CELA, X.; MORER, J.; LÓPEZ, D. (2002).- *Informe de la campanya de l’any 2002 realitzada a l’assentament protohistòric del Turó de la Font de la Canya (Avinyonet del Penedès, Alt Penedès)*, informe d’excavació inèdit
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; FERRER, C.; GUÀRDIA, M.; SALA, O. (2000).- “La ceràmica àtica del Turó de Ca n’Olivé (Cerdanyola del Vallès, Barcelona): comerç i distribució de vaixel·la fina importada a la Catalunya Central (segles V i IV aC)”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 369-380
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; FERRER, C.; GUÀRDIA, M.; SALA, O. (2001a).- “Resultats de la campanya de 1998/1999 i estat de la qüestió sobre el nucli laietà del Turó de Ca n’Olivé (Cerdanyola, Vallès Occidental)”, *Pyrenae*, 31-32. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 163-199
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; FERRER, C.; GUÀRDIA, M.; SALA, O. (2001b).- “Formes d’ocupació del territori i estructuració econòmica al sud de la Laietània”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l’edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d’Ullastret, 2. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 227-251
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; PONS, E. (2002).- “Les implicacions econòmiques i socials de la concentració de reserves de cereals a la Catalunya costanera en època ibèrica”, *Cypsela*, 14. Museu d’arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 125-140
- ASENSIO, D.; MIRÓ M.; SANMARTÍ, J. (2002).- “El nucli ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d’Ebre): un estat de la qüestió”, *I Jornades d’Arqueologia. Ibers a l’Ebre. Recerca i interpretació*. Tivissa, 23 i 24 novembre 2001. *Ilercavònia*, 3. Ribera d’Ebre, pp. 185-203
- ASENSIO, D.; MORER, J.; RIGO, A.; SANMARTÍ, J. (2001).- “Les formes d’organització social i econòmica a la Cossetània ibèrica: noves dades sobre l’evolució i tipologia dels assentaments entre els segles VII-I aC”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l’edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d’Ullastret, 2. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 253-271
- BADIAS, J.; GARCÉS, I.; SAULA, O.; SOLANES, E. (en premsa).- “El camp de sitges ibèric de Missatges (Tàrraga, Urgell)”, *Tribuna d’Arqueologia 2002*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- BAILLY-MAÎTRE, M.-C. (2002).- “Concasser et broyer sur un site minier des XIIe-XIVe siècles: Brandes-en-Oisans (Huez, Isère). Première étude à partir des outils, des ateliers et des résidus”, en PROCOPIOU, H.;

- TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 décembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 213-228
- BALDELLOU, V. (1969).- “Excavaciones en el poblado prerromano de Mas Boscá”, *Amistad*, 4. Badalona, pp. 8-9
- BALIL, A. (1952).- “El poblado layetano del “Turó de Can Oliver”, en Sardañola (Barcelona)”, *Archivo Español de Arqueología*, XXV. Madrid, pp. 374-379
- BALIL, A. (1955-56).- “Una nueva estación prerromana en el llano de Barcelona: el poblado layetano de “la Penya del Moro”, en San Just Desvern”, *Ampurias*, XVII-XVIII. pp.266-268
- BALL, T.B.; BROTHERRSON, J.D.; GARDNER, J.S.; (1993).- “A typologic and morphometric study of phytoliths from einkorn wheat (*Triticum monococcum* L.)”, *Canadian Journal of Botany*, 71, pp. 1182-1192
- BALL, T.B.; BROTHERRSON, J.D.; GARDNER, J.S.; (1996).- “Identifying phytoliths produced by the inflorescence bracts of three species of wheat (*Triticum monococcum* L., *T. dicoccon* Schrank., and *T. aestivum* L.) using computer-assisted image and statistical analyses”, *Journal of Archaeological Science*, 23. Academic Press. Londres, pp. 619-632
- BALL, T.B.; GARDNER, J.S.; ANDERSON, N. (1999).- “Identifying inflorescence phytoliths from selected species of wheat (*Triticum monococcum*, *T. dicoccon*, *T. dicoccoides*, and *T. aestivum*) and barley (*Hordeum vulgare* and *H. spontaneum*)”, *American Journal of Botany*. 86 (11), pp. 1615-1623
- BALL, T.B.; GARDNER, J.S.; ANDERSON, N. (2001).- “An approach to identifying inflorescence phytoliths from selected species of wheat and barley”, en MEUNIER, J.D.; COLIN, F. (eds.) *Phytoliths, Applications in Earth Sciences and Human History*. A.A. Balkema Publishers. Lisse, pp. 289-301
- BALLBÉ, X.; BARBERÀ, J.; BARRIAL, O.; FOLCH, J.; MENÉNDEZ, X.; MIRÓ, C.; MIRÓ, M. T.; MIRÓ, N.; MOLIST, N.; SOLIAS, J. M. (1986).- “Distribución del espacio en el poblado ibérico de la Penya del Moro de Sant Just Desvern (Baix Llobregat)”, *Arqueologia Espacial*, 9. Terol, pp. 303-320
- BALLBÉ, X.; BARBERÀ, J.; FOLCH, J.; MENÉNDEZ, X.; MIRÓ, C.; MIRÓ, M. T.; MIRÓ, N.; MOLIST, N.; SOLIAS, J. M. (1983).- *El poblado ibérico de la Penya del Moro. Sant Just Desvern (Barcelonès)*. Memòria d'excavacions 1982-1983.
- BALLBÉ, X.; BARBERÀ, J.; FOLCH, J.; MENÉNDEZ, X.; MIRÓ, C.; MIRÓ, M. T.; MIRÓ, N.; MOLIST, N.; SOLIAS, J. M. (1984).- *El poblado ibérico de la Penya del Moro. Sant Just Desvern (Barcelonès)*. Memòria d'excavacions 1984.
- BANÚS, J. (1991).- “Les sitges del poblado ibérico de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme): Les sitges núms. 36 i 37. Noves aportacions sobre la fase final del poblado”, *Laietània*, 6. Mataró, pp. 57-83
- BARBERÀ, J. (1975).- “El cargamento de cerámica barnizada de negro del pecio de Isla Pedrosa (L'Estartit, Gerona)”, *Inmersión y Ciencia*, 8-9. Barcelona, pp. 79-85
- BARBERÀ, J. (1981).- *El poblado ibérico de la Penya del Moro de Sant Just Desvern (Barcelonès)*. Memòria de l'excavació de l'any 1981.
- BARBERÀ, J. (1982).- *Poblado ibérico de la Penya del Moro de Sant Just Desvern (Barcelonès)*. Memòria de la XI^a Campanya d'excavacions. 14 al 30 d'agost de 1982.
- BARBERÀ, J. (1984).- “Els laietans, assaig de síntesi”, *Fonaments*, 4. Barcelona, pp. 31-86
- BARBERÀ, J. (1985).- “La casa i el poblado ibèrics”, *La Sentiu*, 9. Gavà, pp. 27-37
- BARBERÀ, J. (1989).- “El poblado ibérico de la Penya del Moro de Sant Just Desvern”. *Tribuna d'Arqueologia 1988-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 7-13

- BARBERÀ, J. (1990).- “Formació i desenvolupament de la cultura ibèrica al Vallès”, *Limes. Dossier. El Vallès: Arqueologia i perspectiva històrica*. Cerdanyola del Vallès, pp. 44-51
- BARBERÀ, J. (1998).- “Los depósitos rituales de restos de óvidos del poblado ibérico de la Peña del Moro en Sant Just Desvern (Baix Llobregat, Barcelona)”, *Actas del Congreso internacional Los Iberos. Principes de Occidente. Estructuras de poder en la sociedad ibérica*. Barcelona, 12-14 març 1998. Fundació “La Caixa”. Barcelona, pp. 129-135
- BARBERÀ, J. (2000).- *El poblat ibèric de la Peña del Moro de Sant Just Desvern (Baix Llobregat). Les excavacions realitzades desde el 12 d'abril de 1972 fins al 31 de desembre de 1990*. Editorial Winterthur. Barcelona, 168 pàgs.
- BARBERÀ, J.; MORRAL, E.; SANMARTÍ, E. (1979).- *La Peña de Moro de Sant Just Desvern (Barcelona)*. Quaderns de Treball, 1. Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Diputació de Barcelona – Departament de Prehistòria i Arqueologia de la UAB. Barcelona, 60 pàgs.
- BARBERÀ, J.; PASCUAL, J. (1971).- “El “Edificio Público” de Burriach (Cabrera de Mar, Barcelona)”, *Congreso Nacional de Arqueología*, XII, 1971-1973. Saragossa, pp. 603-610
- BARBERÀ, J.; PASCUAL, R.; CABALLÉ, M.; ROVIRA, J. (1960-1961).- “El poblado pre-romano del “Turó de Can Olivé” de Cerdanyola (Barcelona)”, *Ampurias*, XXII-XXIII. Barcelona, pp. 183-221
- BARBERÀ, J.; PASCUAL, R.; CABALLÉ, M.; ROVIRA, J. (1962).- “El poblado pre-romano del “Turó de Can Olivé” de Cerdanyola (Barcelona). Segunda y última etapa de las excavaciones”, *Ampurias*, XXIV. Barcelona, pp. 147-159
- BARBERÀ, J.; SANMARTÍ, E. (1977).- “Primeros resultados de las excavaciones en el poblado de la Peña del Moro, en Sant Just Desvern (Barcelona)”, *Congreso Nacional de Arqueología*, XIV. Saragossa, pp. 743-756
- BARBERÀ, J. ; SANMARTÍ, E. (1977).- “El poblado ibérico de la Peña del Moro (Sant Just Desvern, Barcelona)”, *Ampurias*, 38-40. Barcelona, pp. 295-305
- BARBERÀ, J.; SANMARTÍ, E. (1982).- *Excavacions al poblat ibèric de la Peña del Moro. Sant Just Desvern. 1974-1975-1977-1981*. Monografies Arqueològiques, 1. Diputació de Barcelona. Institut de Prehistòria i Arqueologia. Barcelona, 133 pàgs.
- BARCELÓ, A. (1927).- “Capsanes”, *El Llamp*. Gandesa A. VIII, p. 145
- BARRERES, M. (1975).- *El poblado ibérico del Turó de la Cadira del Bisbe*. Tesi de llicenciatura inèdita, 1975. Universitat de Barcelona.
- BARRIAL, O. (1991).- “Noves dades sobre les inhumacions infantils del poblat ibèric del Turó de Can Olivé”, *Limes*, 1. Cerdanyola del Vallès, pp. 136-139
- BARRIAL, O.; FRANCÈS, J. (1991).- “Noves excavacions al poblat ibèric del Turó de Can Olivé (Cerdanyola del Vallès, Vallès Occidental)”, *Arraona*, 9. Sabadell, pp. 9-33
- BARRIÈRE, G.; NOUGIER, L.-R. (1953).- “Meule protohistorique complète du Roc Allan (Sauveterre-La-Lémance)”, *Congrès Préhistorique de France*, XIVE. Strasbourg-Metz, pp. 114-117
- BATISTA, R.; MOLIST, N. (1989).- *Informe-memòria Conjunt Monumental d'Olèrdola. Campanya de 1989, sector 03*. Museu Arqueològic, Diputació de Barcelona, III vols. Barcelona, 1989
- BATISTA, LI.; MOLIST, N. (1996).- “Olèrdola: noves aportacions al coneixement del període de transició bronze-ferro al Penedès”, *Miscel·lània Penedesenca*, XXIV. Institut d'Estudis Penedesencs, pp. 9-31
- BATISTA, LI.; MOLIST, N.; BLASCO, M.; BURJACHS, F. (1990).- *Informe-memòria de la campanya al conjunt monumental d'Olèrdola. Any 1990*, 3 vols.

- BATISTA, R.; MOLIST, N.; ROVIRA, J. (1989-90).- “El Conjunt Monumental d’Olèrdola: les darreres campanyes d’excavació (1983-1989)”, *Tribuna d’Arqueologia*, 1989-1990. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 87-99
- BATISTA, R.; MOLIST, N.; ROVIRA, J.; VILATA, M. (1990).- “La cantera romana de Olèrdola (Barcelona). Aspectos técnicos y funcionales”, *115è Congrès National des Sociétés Savantes: Colloque Carrières et constructions en France dans les pays limitrophes*. Avignon, 9-15 abril 1990, pp. 383-397
- BAUDAIS, D.; LUNDSTRÖM-BAUDAIS, K. (2002).- “Enquête ethnoarchéologique dans un village du nord-ouest du Népal: les instruments de mouture et de broyage”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 155-180
- BELARTE, M. C. (1997).- *Arquitectura domèstica i estructura social a la Catalunya protohistòrica*. Arqueo Mediterrània, 1. Universitat de Barcelona. Barcelona, 242 pàgs.
- BELARTE, M. C. (2000 a).- “Recherches sur l’architecture du site de Pech Maho (Sigean, Aude)”, en GAILLED RAT, E. (coord.).- *Projet Collectif de Recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, SRA, informe intern inèdit, 2000. Montpellier, pp. 20-30
- BELARTE, M. C. (2001).- “Recherches sur l’architecture et l’urbanisme du site de Pech Maho (Sigean, Aude)”, en GAILLED RAT, E. (coord.).- *Projet Collectif de Recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, SRA, informe intern inèdit, 2001. Montpellier, pp. 82-96
- BELARTE, M.-C.; BARBERÀ, J. (1994).- “La casa ibèrica a la Catalunya litoral: els elements i la distribució”, *Cota Zero*, 10. Vic, pp. 38-48
- BELARTE, M. C.; MASCORT, M. T.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1992).- “El yacimiento del Barranc de Gàfols (Ginestar, Ribera d’Ebre): un modelo protohistórico de colonización agrícola”, *Butlletí arqueològic. Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, època V, any 1991, núm. 13, pp. 55-67
- BELARTE, M. C.; MASCORT, M. T.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1994).- “L’assentament protohistòric del Barranc de Gàfols (Ginestar, Ribera d’Ebre)”, *Tribuna d’Arqueologia 1992-1993*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 63-72
- BELARTE, M. C.; MORER, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (2000).- “Experimentacions sobre arquitectura protohistòrica realitzades al Baix Penedès (Tarragona)”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 423-430
- BELARTE, M. C.; NOGUERA, J. (2002).- “Le système d’occupation du territoire du Ve au IIIe s.av. J.-C. sur le cours inférieur de l’Èbre”, en GARCIA, D.; VERDIN, F. (dirs.).- *Territoires Celtiques. Espaces ethniques et territoires des agglomérations protohistoriques d’Europe Occidentale. Actes du XXIVe Colloque International de l’AFEAF*. Martigues, 1-4 juny 2000. Editions Errance, pp. 37-47
- BELARTE, M. C.; NOGUERA, J.; SANMARTÍ, J. (2002).- “El jaciment del Castellot de la Roca Roja (Benifallet, Baix Ebre). Un patró d’habitat ibèric en el curs inferior de l’Ebre”, *I Jornades d’Arqueologia. Ibers a l’Ebre. Recerca i interpretació*. Tivissa, 23 i 24 novembre 2001. *Ilercavònia*, 3. Ribera d’Ebre, pp. 89-110
- BELARTE, M. C.; POU, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (2001) (eds.).- *Tècniques constructives d’època ibèrica i experimentació arquitectònica a la Mediterrània*, Actes de la I Reunió Internacional d’Arqueologia de Calafell. Calafell, 20-22 gener 2000. Arqueo Mediterrània, 6. Universitat de Barcelona. Barcelona, 189 pàgs.
- BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1994).- “El asentamiento protohistórico del Barranc de Gàfols (Ginestar, Ribera d’Ebre, Tarragona)”, *1º Congreso de Arqueologia Peninsular*, Actas, vol. III. Sociedade Portuguesa de Antropologia e Etnologia. Porto, 12-18 octubre 1993, pp. 231-247

- BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1994).- “Modèles de sites protourbains du Bronze Final et du 1er âge du Fer en Catalogne méridionale”, *XXIVe Congrès Préhistorique de France. Les Civilisations Méditerranéennes*. Carcassonne, 26-30 septembre 1994.
- BELDEROK, B. (2000).- “Developments in bread-making processes”, *Plant Foods for Human Nutrition*, 55. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, pp. 1-86
- BELGIORNO, M.-R. (2002).- “Does tomb n° 21 at Pyrgos (Cyprus) belong to a blacksmith?”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 décembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 73-80
- BELL, M. (1994).- “An Imperial flour mill on the Janicum”, en Centre BÉRARD, J.; URA 994 du CNRS (orgs.).- *Le ravitaillement en blé de Rome et des centres urbains des débuts de la République jusqu'au Haut Empire*. Actes du Colloque International organisé par le Centre Jean Bérard et l'URA 994 du CNRS. Naples, 14-16 février 1991. *Collection du Centre Jean Bérard*, 11. *Collection de l'École Française de Rome*, 196. Centre Jean Bérard, École Française de Rome. Naples, Roma, pp. 73-89
- BELMONT, A. (2001).- “La pierre et le pain. Les carrières de meules de moulin de Quaix-en Chartreuse (XVIe-XVIIIe siècle)” *Histoire et Sociétés rurales*, 16. Association d'Histoire des Sociétés Rurales, Université de Caen. Caen, pp. 45-79
- BELTRÁN, A. (1956).- “El Bronce Final y la Edad del Hierro en el Bajo Aragón”, en ALMAGRO, M.; BELTRÁN, A.; RIPOLL, E. (eds.).- *Prehistoria del Bajo Aragón*. Saragossa, pp. 111-159
- BENAYAS, J. (1963).- “Disolución parcial de sílice orgánica en suelos”, *Anales de Edafología y Agrobiología*, Tomo XXII, n. 11-12, pp. 623-626
- BENITO, N.; BURJACHS, F.; DEFAUS, J. M.; ESPADALER, M.; MOLINA, M. (1984).- *Memòria dels treballs duts a terme durant la campanya de 1984 (Pla de l'Atur). Poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme)*, 2 vols. Mataró, 1984, 207 pàgs.
- BENITO, N.; BURJACHS, F.; DEFAUS, J. M.; ESPADALER, M.; MOLINA, M. (1982-1983).- “Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme), durant la campanya de 1984”, *Laietània*, 2-3. Mataró, pp. 42-45
- BENOIT, F. (1984).- “L'usine de meunerie hydraulique de Barbegal (Arles)”, *Revue Archéologique*, I. Paris, pp. 19-80
- BENOIT, F. (1984).- *L'outillage rural. Histoire de l'outillage rural et artisanal*. Laffitte Reprints. Marsella.
- BERLIN, A.M.; BALL, T.B.; THOMPSON, R.; KITTLESON, D.; HERBERT, S.C. (2003).- “Ptolemaic agriculture, "Syrian wheat", and *Triticum aestivum*”, *Journal of Archaeological Science*, 30. Academic Press. Londres, pp. 115-121
- BERNON, A. (1987).- “Les ateliers de taille de meules a bras de Saint-Christophe-Le-Chaudry et d'Ardenais”, *Cahiers d'Archéologie et d'histoire du Berry*, 91, pp. 8-14
- BESSAC, J.-C. (1990).- “Notes techniques sur le bas-relief de Rome représentant un tailleur de meules”, *Cahiers Numismatiques. Bulletin de la Société d'Etudes Numismatiques et Archéologiques*, núm. 105, pp. 17-20
- BIAJOT, M.; GRANADOS, O.; JULIA, M.; PUIG, F.; SOLIAS, J. M. (1984).- “El poblamiento de la zona sur de la Layetania litoral en época ibérica y romana”, *Arqueología Espacial*, 2. Terol, pp. 93-110
- BLASCO, S.; BUXÓ, R. (coords.) (1998).- *El graner de l'Empordà. Mas Castellar de Pontós a l'edat del Ferro*. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Girona, 87 pàgs.
- BOLÒS, J.; NUET, J. (1983).- *Els molins fariners*. Ketres. Barcelona, 109 pàgs.

- BONAMUSA, J. (1980).- “Bibliografia sobre el poblat ibèric de Burriac, i de la necròpolis de Can Rodon de l’Hort (Cabrera de Mar)”, *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 10. Mataró, pp. 356-358
- BOND, D. A. (1986).- “Field bean”, en SIMMONDS, N. W. (ed.).- *Evolution of crop plants*. Longman Scientific & Technical. Essex, pp. 179-182
- BONET, H. (1995).- *El Tossal de Sant Miquel de Lliria: la antiga Edeta y su territorio*. Diputació de València. Servicio de Investigación Prehistórica. València, 547 pàgs.
- BONET, H.; DÍES, E.; RUBIO, F. (2000).- “Proyecto de área didáctica y de investigación arquitectónica. La construcción de una casa ibèrica en la Bastida de les Alcusses (Moixent, València)”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 431-439
- BONET, H.; DÍES, E.; RUBIO, F. (2001).- “La reconstrucció de una casa ibèrica en la Bastida de les Alcusses”, en BELARTE, M. C.; POU, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (eds.).- *Tècniques constructives d’època ibèrica i experimentació arquitectònica a la Mediterrània*, Actes de la I Reunió Internacional d’Arqueologia de Calafell. Calafell, 20-22 gener 2000. *Arqueo Mediterrània*, 6. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 75-93
- BONET, H.; GUÉRIN, O. (1995).- "Propuestas metodológicas para la definición de la vivienda ibèrica en el área valesnciana", en Bazzana, A.; Delaigue, M.C. (eds.).- *Ethno-archéologie méditerranéene: finalités, démarches et résultats*. Collection de la Casa de Velázquez, 54. Madrid, pp. 85-104
- BONET, H.; MATA, C. (2002).- El Puntal dels Llops: un fortín edetano, *Serie de Trabajos Varios*, 99. Servei d’Investigació Prehistòrica. València, 341 pàgs.
- BOQUER, S.; BOSCH, J.; CRUELLES, W.; MIRET, J.; MOLIST, M.; RODON, T. (1990).- “L’institut de Manlleu (Osona). Un hàbitat d’inicis de l’edat del Bronze”, *Tribuna d’Arqueologia 1988-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 99-112
- BOQUER, S.; BOSCH, J.; CRUELLES, W.; MIRET, J.; MOLIST, M.; RODON, T. (1995).- *El Jaciment de l’Institut de Batxillerat Antoni Pous: un assentament a l’aire lliure de finals del calcolític (Manlleu, Osona), Memòries d’intervencions arqueològiques a Catalunya*, 15. Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. Barcelona, 160 pàgs.
- BOQUER, S.; GONZÀLVEZ, L.; MERCADAL, O.; RODÓN, T.; SÁENZ, L. (1991).- “El jaciment arqueològic de Can Roqueta: dades sobre la transició del s. VII al VI a. de C. al Vallès”, *Limes*, 1. Cerdanyola del Vallès, pp. 7-18
- BOQUER, S.; GONZÀLVEZ, L.; MERCADAL, O.; RODÓN, T.; SÁENZ, L. (1992).- “Un nou assentament del bronze-ferro al Vallès: Can Roqueta (Sabadell, Vallès Occidental)”, *Tribuna d’Arqueologia 1990-1991*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 41-51
- BORGES, N. (1978).- “Mós manuais de Conimbriga”, *Conimbriga*, XVII. Universidade de Coimbra, pp. 113-132
- BOSC, J. M.; MESTRES, J.; MOLIST, N.; SANABRE, R. M.; SOCIAS, J. (2000).- *Olèrdola. Memòria sector 01. Intervenció arqueològica 1996, 1998 i 1999*. Museu d’arqueologia de Catalunya, VII vols. Barcelona, juny 2000.
- BOSCH i GIMPERA, P. (1915).- "Les investigacions d el acultura ibèrica al Baix Aragó", *Anuari de l’Institut d’Estudis Catalans*. Barcelona, p. 641-670
- BOUSO, M.; FERNÁNDEZ, M. J.; GAGO, N.; PONS, E.; (2000).- "La producció agrícola y la transformació de cereales en Mas Castellar-Pontós”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 115-123

- BOUSO, M.; FUERTES, M.; FERNÁNDEZ, M. J.; GAGO, N.; GONZALO, C.; LÓPEZ, A.; VARGAS, A.; PONS, E.; (2000).- "El complex arqueològic de Mas Castellar de Pontós (Alt Empordà). Campanyes 2000 i 2001", en MARTÍN, M. A.; MATARÓ, M.; NOLLA, J. M^a. (orgs.).- *Sisenes Jornades d'Arqueologia de les comarques Gironines*. Sant Joan de les Abadesses, 10-11 maig 2002, pp. 105-113
- BOZARTH, S.R. (1992).- "Classification of Opal Phytoliths formed in selected dicotyledons Native to the Great Plains", en RAPP, G.Jr.; MULHOLLAND S.C. (eds).- *Phytolith Systematics. Emerging Issues, Advances in Archaeological and Museum Science*. Plenum Press. New York, pp. 193-214
- BOZARTH, S.R. (1993).- "Biosilicate assemblages of boreal forests and aspen parklands", en PEARSALL, D.M.; PIPERNO, D.R. (eds.).- *Current research in phytolith analysis: applications in archaeology and paleocology. Masca Research Papers in Science and Archaeology*, 10. The University Museum of Archaeology and Anthropology. University of Pennsylvania. Philadelphia, pp. 95-105
- BRAIDWOOD, R. J. (1958).- "Near Eastern prehistory", *Science*, 127 (3312). Mosses King. Cambridge, pp. 1419-1430
- BRAIDWOOD, R. J.; BRAIDWOOD, L. S. (1950).- "Jarmo: A village of early farmers in Iraq", *Antiquity*, 24. Oxford, pp. 189-195
- BRAIDWOOD, R. J.; HOWE, B.; NEGAHBAN, E. O. (1960).- "Near Eastern Prehistory", *Science*, 133 (3412). Mosses King. Cambridge, pp. 1536-1541
- BROCHIER, J.-E. (1999).- "Les Phitolithaires", *La botanique*. Editions Errance. Paris, pp. 157-171
- BROWN, D.A. (1984).- "Prospects and limits of a phytolith key for grasses in the central United States", *Journal of Archaeological Science* 11. Academic Press. Londres, pp. 345-368
- BRUN, J.- P. (1993).- "L'oléiculture et la viticulture antiques en Gaule d'après les vestiges d'installations de production", en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément* 26. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 307-341
- BRUN, J.- P. (2001).- "Le pressoir de Caton, des découvertes de Pompéi à la reconstruction de Beaucaire", en BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L'atelier méditerranéen. Maison méditerranéen des sciences de l'homme. Paris, pp. 301-311
- BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.) (2001).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L'atelier méditerranéen. Maison méditerranéen des sciences de l'homme. Paris, 853 pàgs.
- BRUNHES, M. R. (1985).- *La vie agricole et pastorale dans le monde: techniques et outils traditionnels*. Centre National des Lettres. Meudon, 216 pàgs.
- BUCHSENSCHUTZ, O. (1985).- "Apports de l'archéologie a l'étude des céréales: l'exemple de l'Europe tempérée a la fin de l'âge du Fer", en GAST, M.; SIGAUT, F.; BEUTLER, C. (dirs.).- *Les techniques de conservation des grains à long terme. Leur rôle dans la dynamique des systèmes de cultures et des sociétés*, III fasc. 2. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris, pp. 347-355
- BUCHSENSCHUTZ, O. (1996).- "Estratègies alimentàries de l'edat del Ferro a Europa", *Estratègies alimentàries en el passat. Cota zero*, 12. Vic, pp. 89-97
- BUCHSENSCHUTZ, O.; POMMEPUY, C. (2002).- "Les enjeux d'une recherche sur les meules rotatives dans le monde celtique", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 177-182

- BUCKLEY, D. G. (1979).- “The stone”, en WAINWRIGHT, G. J. (1979).- *Gussage all Saints: An Iron Age settlement in Dorset*. Archaeological Reports, 10. Department of the Environment Great Britain. Londres, pp. 89-97
- BURCH, J. (2000).- “L’emmagatzematge en sitges durant l’època ibèrica”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro de l’Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l’étude de l’Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d’arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 325-331
- BURCH, J.; PALAHÍ, LI.; NOLLA, J. M.; SAGRERA, J.; SUREDA, M.; VIVÓ, D. (2001).- “El poblament ibèric de Sant Julià i el seu territori”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l’edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d’Ullastret, 2. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 177-182
- BURGUETE, S.; FABRA, M.E. (1983).- “El jaciment del Vilar, una qüestió inconclusa”, *Cultura*. Valls, pp. 24-29
- BURILLO, F. (1982).- “El urbanismo del poblado ibérico El Tarratrato de Alcañiz”, *Kalathos: revista del Seminario de Arqueología y Etnología Turolense*, 2. Terol, pp. 47-66
- BURJACHS, F. (1991).- “Evolució de la vegetació i paleoclimatologia de de fa més de 85.000 anys a la regió d’Olot. Anàlisi pol·línica del Pla de l’Estany (Sant Joan les Fonts, la Garrotxa)”, *Vitrina*, 5. Museu Comarcal de la Garrotxa. Olot, pp. 39-46
- BURJACHS, F.; BLECH, M.; MARZOLI, D.; JULIÀ, R. (2000).- “Evolución del paisaje vegetal en relación con el uso del territorio en la edad del Hierro en el NE de la Península Ibérica”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro de l’Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l’étude de l’Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d’arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 31-41
- BURJACHS, F.; BUXÓ, R.; CASELLAS, S.; FÈLIX, J.; GARCIA, LI.; JUAN-MUNS, N.; ROS, M.; VILLATE, E. (1999).- “La gestió econòmica dels recursos biòtics”, en MARTÍN, M. A.; BUXÓ, R.; LÓPEZ, J. B.; MATARÓ, M. (dirs.).- *Excavacions arqueològiques a l’Illa d’en Reixac (1987-1999)*. Monografies d’Ullastret, 1. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 327-329
- BUXÓ, R. (1992).- “Plant remains from Iron Age Ullastret, Girona (NE Spain)”, *Review of Palaeobotany and Palynology*, 73 (199). Elsevier Science Publishers B.V. Amsterdam, pp. 35-47
- BUXÓ, R. (1997).- *Arqueología de las plantas*. Crítica. Barcelona, 367 pàgs.
- BUXÓ, R. (1999).- “Les llavors i els fruits”, en MARTÍN, M. A.; BUXÓ, R.; LÓPEZ, J. B.; MATARÓ, M. (dirs.).- *Excavacions arqueològiques a l’Illa d’en Reixac (1987-1999)*. Monografies d’Ullastret, 1. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 269-277
- BUXÓ, R. (2001).- *L’origen i l’expansió de l’agricultura a l’Empordà. Del Neolític a la Romanització*. CCG Edicions, Associació d’Història Rural de les Comarques Gironines i Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona. Girona, 207 pàgs.
- BUXÓ, R.; PONS, E. (1998).- “Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro a l’Europa Occidental: de la producció al consum. XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998”, *Revista d’Arqueologia de Ponent*, 8. Lleida, pp. 213-214
- BUXÓ, R.; PIQUÉ, R. (dirs.) (2003).- *La recogida de muestras en arqueobotánica: la gestión de los recursos vegetales y la transformación del paleopaisaje en el Mediterráneo occidental*. Encuentro del Grupo de Trabajo de Arqueobotánica de la Península Ibérica: Barcelona/ Bellaterra, 29-30 novembre i 1 desembre 2000. Museu d’Arqueologia de Catalunya. Barcelona, 71 pàgs.

- BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.) (2000a).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, 413 pàgs.
- BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.) (2000b).- *L'hàbitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Lluçanès Occidental. Actualitat de l'arqueologia de l'edat del Ferro*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 19. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, 206 pàgs.
- CAMPARDOU, J. (1957).- "L'oppidum préromain de Pech Maho à Sigean (Aude)", *Études Roussillonnaises*, VI. Perpignan, pp. 35-65
- CAMPILLO, D. (1978).- "Abrasiones dentarias y cráneos enclavados del poblado de Ullastret (Baix Empordà, Gerona)", *Simposi Internacional Els Orígens del Món Ibèric*. Barcelona-Empúries, 2-7 maig 1977. *Ampurias*, 38-40. Barcelona, pp. 317-326
- CANAL, D. (2000).- "Dieta vegetal i explotació agrícola en el món ibèric a través de l'anàlisi de llavors i fruits: el Mas Castellar de Pontós", en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 125-131
- CANAL, D. (2001).- "Anàlisi carpològica de la concentració de llavors de la fossa FS6 del Mas Castellar de Pontós: un repte interpretatiu", *Cypsela*, 13. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 217-228
- CANAL, D.; BUXÓ, R. (1998).- *Alorda Park (Calafell, Baix Penedès; informe sobre les anàlisis paleocarpològiques. Campanya de 1998*
- CANAL, D.; ROVIRA, N. (2000).- "La agricultura y la alimentación vegetal de la edad del Hierro en la Cataluña Oriental", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 139-150
- CANALS, T.; FRANCÈS, J. (1985).- "Breve síntesis geomorfológica del Vallès Occidental: los casos particulares de Bellaterra y Sant Cugat", *Estudios de la Antigüedad*, 2. UAB, Cerdanyola del Vallès, pp. 135-146
- CARBONELL, E.; FOLCH, J.; MARTÍNEZ, J. (1991).- "Notícia de les excavacions al jaciment ibèric i romà de Can Feu (Sant Quirze del Vallès). Campanyes 1987-1988", *Limes*, 1. Cerdanyola del Vallès, pp. 151-154
- CARLÚS, X.; RUIZ, F. J. (1991).- "Can Xercavins: un nou assentament ibèric al Vallès", *Limes*, 1. Cerdanyola del Vallès, pp. 127-133
- CARRASCO, A.; ÁLVAREZ, J.; BERNAL, C.; RECASENS, M. (1983).- "El poblado ibérico de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, Barcelona)", *Congreso Nacional de Arqueología*, XVI, 1982. Saragossa, pp. 663-667
- CARRERAS, N.; GURRI, E.; PALET, J. M. (1992).- "Prospeccions arqueològiques a l'àrea afectada pel Segon Cinturó en els municipis de Santa Coloma i Badalona", *Puig Catellar*, 3-4. Santa Coloma de Gramenet, pp. 29-35
- CARRERAS, T.; BUXÓ, R. (coords.) (2001).- *Olèrdola en l'objectiu. Mirada fotogràfica d'un segle*. Ajuntament d'Olèrdola (Alt Penedès), Museu d'Arqueologia de Catalunya- Olèrdola. Girona, 99 pàgs.
- CASTRO, Z.; HOPF, M. (1982).- "Estudio de los restos vegetales en el poblado protohistórico de l'Illa d'en Reixac (Ullastret, Girona)", *Cypsela*, IV. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 103-111

- CELA, X.; ZAMORA, D.; PUJOL, J.; GARCÍA, J. (1998).- “El yacimiento layetano de Can Bartomeu (Cabrera de Mar), un área de almacenaje y distribución de productos agrícolas del oppidum de Burriac”, *XXII Col·loqui Internacional per l’Estudi de l’edat del Ferro. Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro de l’Europa Occidental: de la producció al consum. Resum de les comunicacions*. Girona, 21-24 maig 1998. Museu d’Arqueologia de Catalunya. Girona, p. 141
- CLARK, J. D. (1984).- “Prehistoric cultural continuity and economic change in the central Sudan in the Early Holocene”, en CLARK, J. D.; BRANDT, S. A. (eds.).- *From hunters to farmers. The causes and consequences of food production in Africa*. University of California Press. Berkeley, pp. 113-126
- CLARK, J. D.; BRANDT, S. A. (eds.) (1984).- *From hunters to farmers. The causes and consequences of food production in Africa*. University of California Press. Berkeley, 433 pàgs.
- CLARKE, A.; CUBIS, L.; GOTT, B. (1984).- “Progress and problems in Australian Palaeoethnobotany”, en ZEIST, W. V.; CASPARIE, W. A. (eds.).- *Plants and ancient man. Studies in Palaeoethnobotany*. Proceedings of the 6th Symposium of the International workgroup for Palaeoethnobotany, 30 maig-3 juny 1983, Groningen. Balkema. Rotterdam, pp. 71-73
- CLÈRE, C.; ADELEINE, P.; FEREMBACH, D. (1985).- “Étude anthropologique des mandibules de Cheikh Hassan”, *Cahiers de l’Euphrate*, 4. Éditions du CNRS. Paris, pp. 265-273
- COLL, R. (1988).- *El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, El Maresme): Història de la investigació i estat de la qüestió*. Les nostres Arrels, 2. AECC. Museu Municipal de Premià. Premià de Mar, 270 pàgs.
- COLL, R.; CAZORLA, F.; BAYÉS, F. (1994).- “El santuari ibèric de la Cova de les Encantades del Montcabrer (Cabrera de Mar, El Maresme). Estudi preliminar”, *Laietània*, 9. Mataró, pp. 35-86
- COLL, R.; MONTLLÓ, J.; BOSCH, M. (2003).- “El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, el Maresme). Vuit anys de recerca (1992-2000)”, *Fonaments*, 10/11. Barcelona, pp. 161-211
- COLL, R.; MONTLLÓ, J.; BOSCH, M.; CAZORLA, F.; GARCIA, E.; JIMÉNEZ, M. (inèdit).- *El poblament ibèric al Maresme. L’oppidum de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt). Desenvolupament urbanístic i seqüència cronològica. Memòria de les actuacions arqueològiques corresponents als anys 1998-2000*. Premià de Mar, 2001, 77 pàgs.
- COLOMINAS, J. (1945-1946).- “Poblado ibérico del Turó de la Rovira”, *Ampurias*, VII-VIII. Barcelona, pp. 203-214
- COMET, G. (1992).- *Le paysan et son outil. Essai d’Histoire technique des céréales (France, VIIIe-Xve siècle)*. Collection de l’École Française de Rome, 165. Palais Farnèse, pp. 398-414
- COSTIN, C. L. (2000).- “The use of ethnoarchaeology for the archaeological study of ceramic production”, *Journal of Archaeological Method and Theory*, vol. 7, núm. 4. Les Editions Sociales Internationales. Paris, pp. 377-403
- COUSIN, F. (1991a).- “Les pains du Rajasthan: des chaînes opératoires comparées”, en BALFET, H. (dir.).- *Observer l’action technique. Des chaînes opératoires, pour quoi faire?*. Editions du CNRS. Paris, pp. 127-136
- COUSIN, F. (1991b).- “Pains de blé, pains de millet: chaînes opératoires comme révélateurs des possibilités de changements techniques”, en BALFET, H. (dir.).- *Observer l’action technique. Des chaînes opératoires, pour quoi faire?*. Editions du CNRS. Paris, pp. 163-165
- CRAC (Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola) (1996).- *10 anys d’Arqueologia a Cerdanyola. 1986-1996*. CRAC, Cerdanyola del Vallès, 36 pàgs.
- CRAWFORD, O. G. S.; RÖDER, J. (1955).- “The Quern-quarries of Mayen in the Eifel”, *Antiquity*, 29. Oxford, pp. 68-76

- CRESSWELL, R. (1993).- “Of mills and waterwheels. The hidden parameters of technological choice”, en LEMONNIER, P. (ed.).- *Technological choices. Transformation in material cultures since the Neolithic*. Routledge. Londres, Nova York, pp. 181-213
- CUBERO, C. (1998).- *La agricultura durante la Edad del Hierro en Cataluña a partir del estudio de las semillas y los frutos*. Monografies del SERP, 2. Barcelona, 137 pàgs.
- CUNLIFFE, B. (1983).- *Danebury. Anatomy of an Iron Age Hillfort*. Batsford. Londres, 192 pàgs.
- CUNLIFFE, B. (1984).- *Danebury. An Iron Age hillfort in Hampshire. The excavations 1969-1978: the finds*, vol. 2. *CBA Research Report*, 52. Council for British Archaeology. Londres, 568 pàgs.
- CUNLIFFE, B. (1987).- *Hengistbury Head, Dorset. The Prehistoric and roman settlement, 3500 BC-AD 500*, vol. 1. *Monograph* 13. Oxford University Comitee for Archaeology. Oxford, 369 pàgs.
- CUNLIFFE, B. (1993).- *Danebury*. English Heritage. Londres, 128 pàgs.
- CUNLIFFE, B. (1995).- *Danebury. An Iron Age hillfort in Hampshire. A hillfort community in perspective*, vol. 6. *CBA Research Report*, 102. Council for British Archaeology. Londres, 296 pàgs.
- CUNLIFFE, B. (2000).- *The Danebury environs programme. The Prehistory of a Wessex landscape. Introduction*. *Monograph* 48, vol. 1. Oxford University Comitee for Archaeology. Institute of Archaeology. Oxford, 240 pàgs.
- CUNLIFFE, B.; POOLE, C. (1991a).- *Danebury. An Iron Age hillfort in Hampshire. The excavations 1979-1988: the site*, vol. 4. *CBA Research Report*, 73. Council for British Archaeology. Londres, 276 pàgs.
- CUNLIFFE, B.; POOLE, C. (1991b).- *Danebury. An Iron Age hillfort in Hampshire. The excavations 1979-1988: the finds*, vol. 5. *CBA Research Report*, 73. Council for British Archaeology. Londres, 493 pàgs.
- CUNLIFFE, B.; POOLE, C. (2000a).- *The Danebury environs programme. The Prehistory of a Wessex landscape. Bury Hill, Upper Clatford, Hants 1990*. *Monograph* 49, vol. 2, part 2. Oxford University Comitee for Archaeology. Institute of Archaeology. Oxford, 86 pàgs.
- CUNLIFFE, B.; POOLE, C. (2000b).- *The Danebury environs programme. The Prehistory of a Wessex landscape. Suddern Farm, Middle Wallop, Hants 1991 and 1996*. *Monograph* 49, vol. 2, part 3. Oxford University Comitee for Archaeology. Institute of Archaeology. Oxford, 208 pàgs.
- CURTIS, R. I. (2001).- *Ancient food technology. Technology and change in History*, vol. 5. Brill. Leiden, 465 pàgs.
- CURULLA, O.; MOLERA, S.; OTIÑA, P.; VERGÉS, J.M. (1997).- “El yacimiento ibérico de “El Vilar” (Valls, Tarragona)”, *Actas del XXIV Congreso Nacional de Arqueología*. Murcia, pp. 301-306
- CURWEN, E. C. (1937).- “Querns”, *Antiquity*, vol. XI. Oxford, pp. 133-151
- CURWEN, E. C. (1941).- “More about querns”, *Antiquity*, vol. XV. Oxford, pp. 15-32
- CUYÀS, J M^a. (1976).- *Història de Badalona*, vol. II. Museu Municipal de Badalona. Badalona, 223 pàgs.
- CHAPA, M.T. (1992).- “Caracterización económica de la Alta Andalucía durante la etapa ibérica plena y tardía”, en MOURE, A. (ed.).- *Elefantes, ciervos y ovicaprinós: economía y aprovechamiento del medio en la prehistoria de España y Portugal*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cantabria. Santander, pp. 315-326
- CHARDENON, N. (2000).- “Agriculture à l’âge du Fer et outillage à Mailhac (Aude)”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 281-295

- CHAUSSEURIE-LAPRÉE, J. (1998 a).- “Le moulin à trémie en Provence au cours de l’Age du Fer: approche technologique et fonctionnelle”, *XXII Col·loqui Internacional per l’Estudi de l’edat del Ferro. Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro de l’Europa Occidental: de la producció al consum. Resum de les comunicacions*. Girona, 21-24 maig 1998. Museu d’Arqueologia de Catalunya. Girona, p. 125
- CHAUSSEURIE-LAPRÉE, J. (1998 b).- “Les meules des habitats protohistoriques de Martigues”, *Documents d’Archéologie Méridionale*, 21. Paris, pp. 211-235
- CHAUSSEURIE-LAPRÉE, J.; NIN, N. (2001).- “De la fouille à la mise en valeur: l’habitat protohistorique de l’Île de Martigues”, en BELARTE, M. C.; POU, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (eds.).- *Tècniques constructives d’època ibèrica i experimentació arquitectònica a la Mediterrània*, Actes de la I Reunió Internacional d’Arqueologia de Calafell. Calafell, 20-22 gener 2000. Arqueo Mediterrània, 6. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 133-155
- CHECA, A.; JIMENO, A.; JUAN, J.; BENITO, J.; SANZ, A. (1999).- “Molienda y economía doméstica en Numancia”, en BURILLO, F. (coord.) (1999).- *IV Simposio sobre los celtíberos. Economía*. Institución Fernando el Católico. Saragossa, pp. 63-68
- CHILDE, V. G. (1943).- “Rotary Querns on the Continent and in the Mediterranean Basin”, *Antiquity*, vol. XVII. Oxford, pp. 19-26
- CHILDE, V. G. (1960).- *Progreso y arqueología*. Dedalo. Buenos Aires, 151 pàgs.
- CHILDE, V. G. (1964).- “Rotary motion”, en SINGER, Ch.; HOLMYARD, E. J.; HALL, A. R. (eds.).- *A history of technology. From early times to fall of ancient empires*, vol. I. Oxford at the Clarendon Press. Oxford, pp. 187-215
- DAUMAS, M. (dir.) (1962).- *Histoire générale des Techniques*. Presses Universitaires de France. Paris.
- DAUTRIA, J.-M.; REILLE, J.-L. (1992).- “Analyse pétrographique et détermination de la provenance du matériau basaltique des meules antiques de Lattes”, *Lattara*, 5. Lattes, pp. 233-236
- DE BEAUNE, S. A. (2000).- *Pour une Archéologie du geste. Broyer, moudre, piler. Des premiers chasseurs aux premiers agriculteurs*. CNRS Editions. Paris, 231 pàgs.
- DE BEAUNE, S. A. (2002).- “Origine du matériel de broyage au Paléolithique”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 27-44
- DE LA VEGA, J. (1966).- “Recinto urbano fortificado del Turó de Can Boscà (Badalona)”, *Mediterrànea*, 2. Barcelona, pp. 10-22
- DE LA VEGA, J. (1977).- “Documents per la carta arqueològica del Pla de Barcelona”, *Mediterrànea*, 10. Barcelona, pp. 9-44
- DE LA VEGA, J.; SANMARTÍ, E. (1985).- “Novetats arqueològiques a Montjuïc”, *Mediterrànea*, 13. Barcelona, pp. 45-46
- DE MOULINS, D. (2001).- “Book review. The exploitation of plant resources in Ancien Africa”, *African Archaeological Review*, vol. 18, núm. 3. Kluwer Academic Publisher. Dordrecht, pp. 181-186
- DEDET, B. (1994).- “Visió general de l’habitació i l’habitat al Llenguadoc i al Rosselló durant la protohistòria”, *Cota Zero*, 10. Eumo. Vic, pp. 131-144
- DEMBINSKA, M. (1985).- “Différents systèmes de mouture en Europe de l’Est au Moyen Âge”, en GAST, M.; SIGAUT, F.; BEUTLER, C. (1985).- *Les techniques de conservation des grains à long terme. Leur rôle dans la dynamique des systèmes de cultures et des sociétés*. III fasc. 1. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris, pp. 109-118

- DÉSIRAT, G. (1981).- “Les cabanes et les tailleries de meules de Bagnols en Forêt”, *Histoire et Archéologie, Les dossiers*, 57. Dijon, pp. 19-20
- DEVENAT, L. (1998).- *La fase tardana del pblat ibèric d'Alorda Park. Els segles II i I aC*. Memòria de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona.
- DILOLI, J. (2000).- “Explotació del medi i intercanvis comercials al curs inferior de l'Ebre durant la Protohistòria”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 347-355
- DILOLI, J.; BEA, D.; VILASECA, A. (2003).- *L'assentament ibèric de Les Planetes (Tortosa, Baix Ebre). Viure vora el riu durant la Protohistòria*. Arola Editors. Tarragona, 142 pàgs.
- DOHERTY, C.; EVELY, D. (2002).- “Lithic observations from Palaikastro, Crete”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 81-92
- DOLLFUS, G. (1985).- “Le travail de la pierre à Mallaha”, *Dossiers Histoire et Archéologie*, 100. Dijon, p. 69
- DOMERGUE, C.; BEZIAT, D.; CAUQUET, B.; JARRIER, C.; LANDES, Chr.; MORASZ, J.-G.; OLIVA, P.; PULOU, R.; TOLLON, F. (1996).- “Les moulins rotatifs dans les mines et les centres métallurgiques antiques”, en MEEKS, D.; GARCIA, D. (eds.) (1996).- *Techniques et économie antiques et médiévales: le temps de l'innovation*. Colloque international (CNRS). Aix-en-Provence 21-23 maig 1996, pp. 48-61
- DOSI, A.; SCHNELL, F. (1986).- *Le abitudini alimentari dei romani. Vita e costumi dei romani*. Antichi, 1. Museo della Civiltà Romana. Edizione Quasar. Roma, 127 pàgs.
- DRINE, A. (2001).- “Meules à grain et pétrins autour du lac El Bibèn et à Gigthi”, en BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L'atelier méditerranéen. Maison méditerranéen des sciences de l'homme. Paris, pp. 251-260
- DURAN, M.; MOLES, D.; MESTRES, I.; PUJADES, J. (1995).- “L'establiment iberoromà del Camp de les Lloses (Tona, Osona)”, *Tribuna d'Arqueologia 1993-1994*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 63-73
- DUVAL, P.-M. (1991).- *La Gaule pendant la paix romaine (Ier-IIIe siècles après J.-C.)*. Hachette. Paris, 372 pàgs.
- EQUIP d'Alorda Park (2002).- “Les meules rotatives du site ibérique d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès, Tarragone)”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 155-175
- EQUIP de Turó del Vent (1985).- *Turó del Vent. Memòria campanya 1984*. Memòria inèdita, 1985, 146 pàgs.
- ERICSON, J.; PURDY, B. (1984).- *Prehistoric quarries and lithic production*. Cambridge University Press. Cambridge, 149 pàgs.
- ERTUG-YARAS, F. (2002).- “Pounders and grinders in a modern central Anatolian village”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 211-225

- ESCALERA, J.; VILLEGAS, A. (1983).- *Molinos y panaderías tradicionales*. Editora Nacional. Madrid, 318 pàgs.
- ESTEBAN, R.; GARCÍA, J.; PUJOL, J. (1981).- “Les sitges del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar) (II)”, *Laietània*, 1. Mataró, pp. 15-63
- ETEJERE, E. O.; BHAT, R. B. (1985).- “Traditional preparation and uses of Cassava in Nigeria”, *Economic Botany*, 39 (2). New York Botanical Garden. Nova York, pp. 157-164
- EVES, R. L.; DAVIS, L. E. (1987).- “The “key” method of identifying igneous and metamorphic rocks in introductory laboratory”, *Journal of Geological Education*, vol. 35. Washington, pp. 150-151
- FABRA, M.E.; BURGUETE, S. (1986).- “Introducció a l’estudi del jaciment ibèric de “El Vilar”, *Quaderns de Vilaniu*, 9. Institut d’Estudis Vallencs. Valls, pp. 55-78
- FABRA, M.E.; BURGUETE, S.; SOLÉ FOLCH, D. (1989).- “El jaciment ibèric de “El Vilar”. Conjunt de ceràmiques de vernís negre aparegudes l’any 1986”, *XXXV Assemblea Intercomarcal d’Estudiosos de Catalunya*. Valls-Vila-Rodona, 24-26 novembre 1989. Valls, pp. 173-184
- FASHAM, P. J.; FARWELL, D. E.; WHINNEY, R. J. B. (1989).- *The archaeological site at Easton Lane, Winchester*. Monograph, 6. Hampshire Field Club and Archaeological Society. Winchester, 161 pàgs.
- FECHNER, K. (1996).- “El pa abans de la història: estat arqueològic i paleoetnològic de la qüestió a l’oest d’Europa”, *Estratègies alimentàries en el passat. Cota zero*, 12. Vic, pp. 61-75
- FELDMAN, M. (1986).- “Wheats”, en SIMMONDS, N. W. (ed.).- *Evolution of crop plants*. Longman Scientific & Technical. Essex, pp. 120-128
- FERCHIOU, S. (1979).- "Conserves céréalières et rôle de la femme dans l'économie familiale en Tunisie, en GAST, M.; SIGAUT, F. (dirs.).- *Les techniques de conservation des grains à long terme. Leur rôle dans la dynamique des systèmes de cultures et des sociétés*, I. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris, pp. 190-197
- FERCHIOU, S. (1996).- "Importància i tractament dels cereals en l'alimentació tunisiana", en MEDINA, F.X. (ed.).- *L'alimentació mediterrània*. Col·lecció Mare Nostrum, 8. Proa. Barcelona, pp. 355-364
- FERDIÈRE, A. (1988).- *Les campagnes en Gaule romaine. Les techniques et les productions rurales en Gaule (52 av. J.-C. – 486 ap. J.-C.)*, tome 2. Collection des Hesperides. Editions Errance. Paris, 284 pàgs.
- FERDIÈRE, A. (dir.) (1999).- *La botanique*. Éditions Errance. Paris, 207 pàgs.
- FERLA, P.; ALAIMO, R.; FALSONE, G.; SPATAFORA, F. (1984).- “Studio petrografico delle macine di età arcaica e classica da Monte Castellazzo di Poggioreale (Sicilia Occidentale). Rinvenimento di materiale vulcanico in gran parte estraneo alla Sicilia ed implicazioni storico-archeologiche”, *Sicilia Archeologica*, 56. Ente Provinciale per il Turismo di Trapani. Tapani, pp. 25-52
- FERRER, A. (1949).- “El Castro antiguo de San Miquel de Olérdola”, *Archivo Español de Arqueología*, XXII, pp. 21-73
- FERRER, C.; RIGO, A. (2003).- *Puig Castellar. Els ibers a Santa Coloma de Gramenet. 5 anys d'intervenció arqueològica (1998-2002)*. Monografies Locals, 2. Museu Torre Balldovina, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Santa Coloma de Gramenet, 182 pàgs.
- FINE, D.; CRAIG, G. T. (1981).- “Buccal surface wear of human premolar and molar teeth: a potential indicator of dietary and social differentiation”, *Journal of Human Evolution*, 10. Academic Press. Londres, pp. 335-344
- FINLEY, M.I. (1965).- "Technical innovation and economic progress in the ancient world", *The Economic History Review*, 18, Cambridge University Press, London, pp. 29-45
- FLANDRIN, J.-L.; MONTANARI, M. (dirs.) (1996).- *Histoire de l'alimentation*. Fayard. Paris, 915 pàgs.

- FLETCHER, D.; PLA, E.; ALCÁCER J. (1965).- La Bastida de les Alcuses, Mogente, Valencia, *Serie de trabajos varios*, 24-25. Servei d'Investigació Prehistòrica. València, 2 vols.
- FOERSTER, F. (1975).- “Descripción general de los trabajos realizados en el yacimiento submarino Ante Isla Pedrosa”, *Inmersión y Ciencia*, 8-9. Barcelona, pp. 113-128
- FONT i CUSSÓ, J. (1933).- “Els ibers a Badalona”, *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Badalona*, 16. Badalona, pp. 5-11
- FONT i CUSSÓ, J. (1980).- “Report de les excavacions del clos de la Torre, anys 1934, 1935 i 1936”. *Font i Cussó. 62 articles*. Jaimes Libros. Museu de Badalona, pp. 40-58
- FORBES, R. J. (1956).- “Food and drink”, en SINGER, Ch. J.; HOLMYARD, E. J.; HALL, A. R.; WILLIAMS, T. I. (eds.).- *A history of technology. The Mediterranean civilizations and the Middle ages. c 700 BC to c AD 1500*, vol. 2. Oxford at the Clarendon Press. Oxford, pp. 103-146
- FORBES, R. J. (1964).- *Studies in Ancient Technology*, vol. III. E. J. Brill. Leiden, pp. 138-163
- FORBES, R. J.; DIJKSTERHUIS, E. J. (1963).- *A history of science and technology*, vol. 1. Penguin Books. Londres, 294 pàgs.
- FORMENTI, F.; PROCOPIOU, H. (1998).- “Analyse chromatographique de traces d'acides gras sur l'outillage de mouture. Contribution à son interprétation fonctionnelle”, *Cahiers de l'Euphrate*, 8. Éditions du CNRS. Paris, pp. 151-177
- FOXHALL, L. (1993).- “L'extraction de l'huile et les instruments de production en Grèce classique”, en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément 26*. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 183-200
- FOXHALL, L.; FORBES, H. A. (1982).- “The role of grain as staple food in Classical Antiquity”, *Chiron*, XII. München, pp. 41-90
- FRANCÈS, J. (1993).- “Les estructures del bronze antic del poliesportiu de la UAB: primers resultats”, *Limes*, 3. Cerdanyola del Vallès, pp. 5-24
- FRANCÈS, J. (1995).- “Noves excavacions al sector est del poliesportiu de la UAB (Cerdanyola, Vallès Occidental)”, *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 5. Lleida, pp. 147-178
- FRANCÈS, J.; CARLÚS, X. (1995).- “Noves dades sobre l'assentament ibèric de Can Xercavins (Cerdanyola del Vallès, Vallès Occidental)”, *Limes*, 4-5. Cerdanyola del Vallès, pp. 45-62
- FRANKEL, R. (1993).- “The *Trapetum* and the *Mola Olearia*”, en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément 26*. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 477-482
- FRANKEL, R. (2001).- “Cato's Press Reappraisal”, en BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L'atelier méditerranéen. Maison méditerranéen des sciences de l'homme. Paris, pp. 313-325
- FUERTES, M.; PONS, E.; TEIXIDOR, E.; VIDAL, J. R. (2002).- “Campanyes de condicionament i consolidació al poblament ibèric de Puig Castellet (Lloret de Mar, La Selva)”, en MARTÍN, M. A.; MATARÓ, M.; NOLLA, J. M^a. (orgs.).- *Sisenes Jornades d'Arqueologia de les comarques Gironines*. Sant Joan de les Abadesses, 10-11 maig 2002, pp. 455-456
- FULLAGAR, R.; FIELD, J. (1997).- “Pleistocene seed-grinding implements from the Australian arid zone”, *Antiquity*, 71. Antiquity Publications. Gloucester, pp. 300-307

- GAILLED RAT, E. (coord.) (2000).- *Projet Collectif de Recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, SRA, informe intern inèdit. Montpellier, 2000
- GAILLED RAT, E. (coord.) (2001).- *Projet Collectif de Recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, SRA, 2 vols., informe intern inèdit. Montpellier, 2001
- GAILLED RAT, E.; MARCHAND, G. (2001).- “Remarques préliminaires sur un ensemble à vocation publique et culturelle sur l’oppidum de Pech Maho”, en GAILLED RAT, E. (coord.)- *Projet Collectif de Recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, SRA, informe intern inèdit, 2001. Montpellier, pp. 101-106
- GARCIA, D. (1992).- “Les éléments de pressoirs de Lattes et l’oléiculture antique en Languedoc méditerranéen”, *Lattara*, 5. Lattes, pp. 237-258
- GARCIA, D. (1995).- “Les carrières de meules d’Agde grecque (Héarult) et la diffusion du type rotatif en Gaule méridionale”, en AMOURETTI, M.-C.; COMET, G. (eds.)- *La transmission des connaissances techniques. Cahier d’Histoire des Techniques*, 3. Publications de l’Université de Provence. Aix-en-Provence, pp. 25-32
- GARCIA, D. (2000).- “Sistemas agrarios, cultivo de los cereales y urbanización en Galia Meridional”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.)- *Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro de l’Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l’étude de l’Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d’arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 189-196
- GARCIA, J.M.; MORAGAS, M.; SENABRE, M.R. (1993).- *L’Alzinar Gran de la Massana (Font-Rubí, Alt Penedès). Memòria de l’excavació d’urgència 1991*. Vilafranca del Penedès, memòria d’excavació inèdita.
- GARCIA, M. (1999).- “El material lític: estudi petrogràfic”, en MARTÍN, M. A.; BUXÓ, R.; LÓPEZ, J. B.; MATARÓ, M. (dirs.)- *Excavacions arqueològiques a l’Illa d’en Reixac (1987-1999). Monografies d’Ullastret*, 1. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 217-224
- GARCIA RUBERT, D. (2005).- “El yacimiento de la Primera Edad del Hierro de Sant Jaume-Mas d’en Serrà (Alcanar, Montsià, Tarragona) y el proceso de iberización en el curso del río Senia y áreas limítrofes”, en ESPARZA, A. (Coord.)- *Encuentro de jóvenes investigadores sobre Bronce Final y Hierro en la Península Ibérica*, Preactes, Universidad de Salamanca, 20-22 octubre de 2003, pp. 454-478
- GARCIA RUBERT, D.; GRACIA, F. (2002).- *Excavació del jaciment protohistòric de Sant Jaume-Mas d’en Serrà (Alcanar, Montsià). Campanya 6/2002*, informe preliminar.
- GARCIA RUBERT, D.; GRACIA, F. (2001).- “Un exemple de revisió de les cartes arqueològiques enfocada al seu ús posterior per a estudis d’evolució del poblament: la comarca del Montsià en època ibèrica”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.)- *Territori polític i territori rural durant l’edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d’Ullastret, 2. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 273-282
- GARCIA RUBERT, D.; GRACIA, F. (2002).- “El jaciment ibèric de Sant Jaume-Mas d’en Serrà (Alcanar, Montsià). Campanyes d’excavació 1997-2001”, *I Jornades d’Arqueologia. Ibers a l’Ebre. Recerca i interpretació*. Tivissa, 23 i 24 novembre 2001. *Ilercavònia*, 3. Ribera d’Ebre, pp. 37-50
- GARCIA RUBERT, D.; GRACIA, F.; MORENO, I. (2005).- “El poblat de Sant Jaume (Alcanar, Montsià). La primera Edat del Ferro i el pas a la Cultura Ibèrica a les terres del Sènia”, *Món ibèric als Països Catalans. XIIIè Col·loqui internacional d’arqueologia de Puigcerdà*, 14-15 novembre 2003. Puigcerdà.
- GARCÍA, J. (1993).- *Turó dels Dos Pins. Necròpolis ibèrica*. AUSA. Sabadell, 362 pàgs.
- GARCÍA, J.; PUJOL, J.; CELA, X.; ZAMORA, D. (2000).- “Burriac. Un centre d’intercanvi i de comerç a la Laietània ibèrica”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.)- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 357-367

- GARCÍA, J.; ZAMORA, D. (1993).- “La vall de Cabrera de Mar. Un model d’ocupació del territori a la Laietània ibèrica”, *Laietània*, 8. Mataró, pp. 147-162
- GARCIA, M. (1999).- “El material lític: estudi petrogràfic”, en MARTÍN, M. A.; BUXÓ, R.; LÓPEZ, J. B.; MATARÓ, M. (dirs.).- *Excavacions arqueològiques a l’Illa d’en Reixac (1987-1999)*. Monografies d’Ullastret, 1. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 217-224
- GARCIA i TARGA, J. (1991).- “Una sitja ibèrica a la Vinya del Ticó (Olèrdola)”, *Miscel·lània Penedesenca*, Institut d’Estudis Penedesencs, pp. 199-212
- GARDES, P. (2000).- “Habitat, sociétés et territoires protohistoriques dans la Vallée de l’Ebre (VIIIème-IIème s. av. J.-C.)”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *L’habitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Llenguadoc Occidental. Actualitat de l’arqueologia de l’edat del Ferro*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l’étude de l’Âge du Fer. *Série Monographique*, 19. Museu d’arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 73-90
- GAST, M. (1968).- *Alimentation des populations de l’Ahaggar. Étude ethnographique*. Arts et métiers graphiques. Paris, 456 pàgs.
- GAST, M.; ADRIAN, J. (1965).- *Mils et sorgho en Ahaggar: étude ethnographique et nutritionnelle*. Mémoires du Centre de Recherches Anthropologiques, Préhistoriques et Ethnographiques, IV. Arts et métiers graphiques. Paris, 79 pàgs.
- GAST, M.; SIGAUT, F. (dirs.) (1979).- *Les techniques de conservation des grains à long terme. Leur rôle dans la dynamique des systèmes de cultures et des sociétés*, I. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris, 232 pàgs.
- GAST, M.; SIGAUT, F.; BEUTLER, C. (dirs.) (1985).- *Les techniques de conservation des grains à long terme. Leur rôle dans la dynamique des systèmes de cultures et des sociétés*, III fasc. 1. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris, 344 pàgs.
- GASULL, P.; BLANCH, R. M.; GONZÁLEZ, A.; LORENCIO, C.; MAYORAL, F.; XANDRI, J; YLL, E. (1984).- *Excavacions al poblat ibèric de Castellruf. Campaña abril-octubre de 1984. Informe*, Inèdit, 1984, 169 pàgs.
- GASULL, P.; BLANCH, R. M.; GONZÁLEZ, A.; LORENCIO, C.; MAYORAL, F.; XANDRI, J; YLL, E. (1995).- *El poblat ibèric de Castellruf. Santa Maria de Martorelles, Vallès Oriental*. Memòries d’Intervencions Arqueològiques a Catalunya, 16. Barcelona, 83 pàgs.
- GEIS, J.(1983).- “Classification of phytoliths from angiosperm and coniferous trees”. Paper presented at the *Annual Meeting of the American Association for the Advancement of Science*, Detroit.
- GENÍS, M. T. (1981).- *Els objectes lítics ibèrics*. Tesi de llicenciatura inèdita, 1981. Universitat Autònoma de Barcelona.
- GENÍS, M. T. (1984).- “Estudio técnico de los objetos líticos en el mundo ibérico basado en los poblados de Puig de Sant Andreu (Ullastret) y Puig Castellet (Lloret de Mar), Provincia de Gerona”, *Primeras Jornadas de Metodología de Investigación Protohistórica*, Soria, 1981. Madrid, pp. 147-156
- GENÍS, M. T. (1985).- “Els objectes lítics ibèrics d’Ullastret i Puig Castellet”, *Cypsela*, V. Museu d’arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 107-123
- GENÍS, M. T. (1986).- “Cap a una tipologia dels molins d’època ibèrica a Ullastret”, *Faventia*, 8 (2), pp. 99-113
- GENÍS, M. T. (1999).- “Els útils lítics i la seva utilització domèstica i artesanal”, en MARTÍN, M. A.; BUXÓ, R.; LÓPEZ, J. B.; MATARÓ, M. (dirs.).- *Excavacions arqueològiques a l’Illa d’en Reixac (1987-1999)*. Monografies d’Ullastret, 1. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 205-214

- GIBAJA BAO, J.F. (1994).- *Anàlisi funcional del material lític de las sepulturas de la Bòbila Madurell: Sant Quirze del Vallès, Vallès Occidental*. Tesi de llicenciatura. Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra, 211 pàgs.
- GIBBINS, D.; ADAMS, J. (2001).- “Shipwrecks and maritime archaeology”, *World Archaeology*, vol. 32, núm. 3. Routledge & Kegan Paul. Londres, pp. 279-291
- GILBERT, J. R. R. I.; MIELKE, J. H. (eds.) (1985).- *The analysis of Prehistoric diets*. Studies in Archaeology. Academic Press. Florida, 436 pàgs.
- GILI, E.; RIGO, A. (1992a).- “Altres jaciments ibèrics”, en SANMARTÍ, J.; GILI, E.; RIGO, A.; DE LA PINTA, J. LL. (1992).- *Els primers pobladors de Santa Coloma de Gramenet. Dels orígens al món romà*. Història de Santa Coloma de Gramenet, 1. Museu Torre Balldovina, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Santa Coloma de Gramenet, pp. 113-116
- GILI, E.; RIGO, A. (1992b).- “El jaciment de Can Calvet”, en SANMARTÍ, J.; GILI, E.; RIGO, A.; DE LA PINTA, J. LL. (1992).- *Els primers pobladors de Santa Coloma de Gramenet. Dels orígens al món romà*. Història de Santa Coloma de Gramenet, 1. Museu Torre Balldovina, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Santa Coloma de Gramenet, pp. 103-111
- GILI, E.; RIGO, A. (1992c).- “El jaciment ibèric de Can Calvet (Santa Coloma de Gramenet). Un assentament de l’Ibèric Ple situat a la plana”, *Puig Catellar*, 3-4 (4^a època). Santa Coloma de Gramenet, pp. 36-51
- GIMENO, T.; IZQUIERDO, P. (1990).- *La societat ibèrica del Vallès*. Monografies Vallesanes, 15. Ègara. Terrassa, 35 pàgs.
- GIRÓ, P. (1944).- “Una estació ibèrica en Els Monjos”, *Ampurias*, VI. Barcelona, pp. 330-333
- GIRÓ, P. (1947).- “La ceràmica ibèrica de la “Viña del Pau”, en el Panadés. Notas para su estudio”, *Archivo Español de Arqueología*, XX. Madrid, pp. 200-209
- GIRÓ, P. (1949).- “Una premsa ibèrica al Penedès”, *Revista Museu*. Mataró, pp. 57-64
- GIRÓ, P. (1961).- “El poblado prerromano de “Mas Castellà (Monjos, Vilafranca del Panadés”, *Ampurias*, XXII-XXIII. Barcelona, pp. 159-182
- GMIRA, A.; LOUBAT, H.; VITAL, J. (1993).- “Le matériel poli et de mouture”, en VITAL, J. (dir.).- *Habitats et Sociétés du Bronze Final au Premier Âge du Fer dans le Jura*. Monographie du Centre de Recherches Archéologiques, 11. CNRS Editions. Paris, pp. 172-175
- GÓMEZ, E. (2000).- “Les mortiers de cuisine en Languedoc (VIe-IVe siècle av. J.-C.)”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 367-369
- GÓMEZ, J. E. (2002).- “The use of pebbles in Eastern Vizcaya between 12000 and 10000 B.P.”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 69-80
- GÓMEZ BELLARD, C.; GUÉRIN, P. (1993).- “Témoignage d'une production de vin dans l'Espagne préromaine”, en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément* 26. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 379-395

- GONZÁLEZ, P. (coord.) (2000).- *Espacios de género en arqueología, Arqueología Espacial*, 22. Seminario de Arqueología y Etnología Turolense. Terol, 288 pàgs.
- GONZÁLEZ BLANCO, A. (1993).- "Pressoirs à huile d'époque romaine dans la Péninsule ibérique", en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément* 26. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 397-411
- GONZÁLEZ MARCÉN, P.; MARTÍN, A.; MORA, R. (coords.) (1999).- *Can Roqueta. Un establiment pagès prehistòric i medieval (Sabadell, Vallès Occidental)*. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 16. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Barcelona, 447 pàgs.
- GONZALO, C.; LÓPEZ, A.; PONS, E.; VARGAS, A. (2000).- "Producción y almacenamiento de cereal en la zona emporitana: Mas Castellar de Pontós (Girona, España)", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 311-323
- GRACE, R. (1993a).- "New methods in use-wear analysis", en ANDERSON, P. C.; BEYRIES, S.; OTTE, M.; PLISSON, H. (dirs.).- *Traces et fonction: les gestes retrouvés. Actes du Colloque International de Liège*, 8-10 desembre 1990. Centre de Recherches Archéologiques du CNRS, Études et Recherches Archéologiques de l'Université de Liège. Liège, pp. 385-387
- GRACE, R. (1993b).- "The use of expert systems in lithic analysis", en ANDERSON, P. C.; BEYRIES, S.; OTTE, M.; PLISSON, H. (dirs.).- *Traces et fonction: les gestes retrouvés. Actes du Colloque International de Liège*, 8-10 desembre 1990. Centre de Recherches Archéologiques du CNRS, Études et Recherches Archéologiques de l'Université de Liège. Liège, pp. 389-400
- GRACIA, F. (1995).- "Producción y comercio de cereal en el NE de la Península Ibérica entre los siglos VI-II aC", *Pyrenae*, 26. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 91-113
- GRACIA, F.; GARCÍA, D. (en premsa).- "EL poblament de la primera Edat del Ferro de Sant Jaume-Mas d'en Serra (Alcanar, Montsià). Resultats de les intervencions 1997-2001", *Tribuna d'Arqueologia 2002*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- GRACIA, F.; GARCÍA, D. (1999).- "La primera fase del poblamiento protohistórico en el área sur de la desembocadura del Ebro. El poblado fortificado de Sant Jaume-Mas d'en Serra (Alcanar), campanyes 1997-1998", *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 9. Lleida, pp. 131-155
- GRACIA, F.; MUNILLA, G. (1993).- "Estructuración cronoespacial del poblamiento ibérico en las comarcas del Ebro", *Laietània*, 8. Mataró, pp. 209-255
- GRACIA, F.; MUNILLA, G. (2000).- "Los graneros sobreelevados en el Mediterráneo Occidental", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 339-349
- GRACIA, F.; MUNILLA, G.; GARCÍA, D. (1996).- "El período Ibérico I en la comarca del Montsià. Poblamiento y organización del territorio", *Actes de la Taula Rodona Models d'ocupació, transformació i explotació del territori entre el 1600 i el 500 a.n.e. a la Catalunya meridional i zones limítrofes de la depressió de l'Ebre*. Sant Feliu de Codines, 18 i 19 novembre 1994. *Gala*, 3-5. Sant Feliu de Codines, pp. 363-385
- GRACIA, F.; MUNILLA, G.; GARCÍA, D. (2000).- "Moleta del Remei (Alcanar, Montsià). Balance de la investigació 1985-1997", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *L'hàbitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i*

Llenguadoc Occidental. Actualitat de l'arqueologia de l'edat del Ferro. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 19. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, 59-71

GRACIA, F.; MUNILLA, G.; GARCÍA, D.; VICENT, A. (1999).- “La transición de los siglos VII-VI aC en el área de la desembocadura del Ebro”, *II Congreso de Arqueología Peninsular*. Madrid, pp. 101-111

GRACIA, F.; MUNILLA, G.; MERCADAL, O.; CAMPILLO, D. (1989).- “Enterramientos infantiles en el poblado ibérico de la Moleta del Remei (Alcanar, Montsià)”, *Inhumaciones infantiles en el ámbito Mediterráneo español (siglos VII aC al II dC)*. *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonenses*, 14. Castelló, pp. 133-159

GRACIA, F.; MUNILLA, G.; PALLARÉS, R. (1988a).- *La Moleta del Remei, Alcanar-Montsià. Campañas 1985-1986*. Publicacions de la Diputació de Tarragona. Tarragona.

GRACIA, F.; MUNILLA, G.; PALLARÉS, R. (1988b).- “Les darreres campanyes d'excavacions al poblat ibèric de la Moleta del Remei (Alcanar, Montsià): 1985-1987”, *Tribuna d'Arqueologia 1987-1988*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 145-151

GRACIA, F.; MUNILLA, G.; PALLARÉS, R. (1991).- “Estructuración del poblamiento y sistemas defensivos en el área de la desembocadura del Ebro. Dos casos de estudio: la Moleta del Remei (Alcanar) y el Castellet de Banyoles (Tivissa)”, *Actes del Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica. Fortificacions. La problemàtica de l'ibèric ple (segles IV-III aC)*. Centre d'Estudis del Bages. Societat Catalana d'Arqueologia. Manresa, pp. 67-78

GRANADOS, J. O. (1975-1977).- “El poblado layetano del Turó de la Rovira. Entorno al iberismo en el llano de Barcelona”, *Cuadernos de Arqueología e Historia de la ciudad*, XVII. Barcelona, pp. 33-45

GRANADOS, J. O. (1982).- “Las cerámicas de importación halladas en los silos del Port (Barcelona). Notas sobre la época ibérica del Pla de Barcelona y el Baix Llobregat, y del origen de la Colonia Barcino”, *Helike*, I. Elx, pp. 163-181

GRANADOS, J. O.; MAZAIRA, L.; MIRÓ, M. T.; ROVIRA, C.; SALGOT, D. (1986).- “Montjuïc dins el context del món ibèric laietà antic”, *Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, 7-9 desembre 1984. Institut d'Estudis Ceretans. Puigcerdà, pp. 211-218

GRANADOS, J. O.; SANMARTÍ, J. (1988).- “Les sitges ibèriques de Bellaterra (Cerdanyola, Vallès Occidental)”, *Fonaments*, 7, pp. 115-161

GRANSAR, F. (inèdit).- *Le stockage alimentaire à l'âge du Fer en Europe nord-occidentale*. Tesis doctoral inèdita. Université de Paris I (en curs)

GRANSAR, F. (1996).- “Le stockage sur les établissements ruraux de La Tène finale dans la vallée de l'Aisne”, en PION, P. (ed.).- *Les établissements ruraux dans la vallée de l'Aisne, de la Fin du second Age du Fer au début du Haut-Empire romain (Iie siècle av. J.-C. / Ier siècle ap. J.-C.): bilan provisoire des données et esquisse de synthèse*. Actes del 2on col·loqui de l'Association AGER, Amiens, 23-25 setembre 1993. *Revue Archéologique de Picardie*, núm. especial 11. Amiens, pp. 55-108

GRANSAR, F. (2000).- “Le stockage alimentaire sur les établissements ruraux de l'âge du Fer en France septentrionale: complémentarité des structures et tendances évolutives”, en MARION, S.; BLANCQUAERT, G. (eds.).- *Les installations agricoles de l'âge du Fer en France septentrionale*, Congrès de l'École Normale Supérieure, Paris, 29-30 novembre 1997, *Études d'histoire et d'archéologie*, 6. Presses de l'École Normale Supérieure. Paris, pp. 277-298

GRANSAR, F.; MATTERNE, V.; POMMEPUY, C. (2000).- “Témoins archéologiques de la chaîne opératoire de traitement de céréales vêtues à l'âge du Fer dans le Nord de la France”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24

maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 237-249

GREEN, M. J. (ed.) (1995).- *The celtic world*. Routledge. Londres, 839 pàgs.

GRÉGOIRE, J.-P. (1992).- "Les grandes unités de transformation des céréales: l'exemple des minoteries de la Mésopotamie du sud à la fin du IIIe millénaire avant notre ère", en ANDERSON, P. (dir.).- *Préhistoire de l'agriculture. Nouvelles approches expérimentales et ethnographiques. Monographie du CRA*, 6. Éditions du CNRS. Paris, p. 321-339

GUÉRIN, G.; BENHAMOU, G.; MALLARACH, J. M. (1985-6).- "Un exemple de fusió parcial en medi continental. El vulcanisme quaternari de Catalunya", *Vitrina*, 1. Museu Comarcal de la Garrotxa. Olot, pp. 19-26

GUÉRIN, P. (1999).- "Hogares, molinos, telares... El Castellet de Bernabé y sus ocupantes", *Arqueología Espacial*, 21. Terol, pp. 85-99

GUÉRIN, P.; GÓMEZ, C. (2000).- "La production du vin dans l'Espagne préromaine", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 379-387

GÜGEL, I. L.; GRUPE, G.; KUNZELMANN, K.-H. (2001).- "Simulation of dental microwear: characteristic traces by opal phytoliths give clues to ancient human dietary behavior", *American Journal of Physical Anthropology*, 114. A. R. Liss. Nova York, pp. 124-138

GUIGNARD, M.; GUIGNARD, V. (2000).- "Les plantes connues des Gaulois. Réalisation d'un potager expérimental", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 197-200

GUIGNARD, M.; GUIGNARD, V. (2001).- "Travail à bas du sol au néolithique: expérimentation avec copies d'outils", en MARINVAL, P. (dir.).- *Histoires d'Hommes. Histoires de plantes. Hommages au professeur Jean Erroux, Mémoire de Plantes*, 1. Éditions Monique Mergoïl. Centre d'Anthropologie Toulouse. Millau, pp. 195-213

GUITART, J.; PADRÓS, P. (1982).- "Turó d'en Boscà". *Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 179-180

GUITART, J.; PADRÓS, P. (1987).- "El poblat ibèric del Turó d'en Boscà", *Carrer dels arbres*, 3. Badalona, pp. 28-33

GUITART, J. (1991).- "Els orígens de Badalona. L'època pre-romana", *Carrer dels arbres*, 2 (3^a època). Badalona, pp. 21-24

GUSI, F. (1971).- "Informe sobre la campaña de excavaciones en la región del alto valle del Mijares", *Noticiario Arqueológico Hispánico*, XVI. Ministerio de Educación y Ciencia. Madrid, pp. 205-241

GUTIÉRREZ SÁEZ, C. (1993).- "L'identification des activités à travers la tracéologie", en ANDERSON, P. C.; BEYRIES, S.; OTTE, M.; PLISSON, H. (dirs.).- *Traces et fonction: les gestes retrouvés. Actes du Colloque International de Liège*, 8-10 desembre 1990. Centre de Recherches Archéologiques du CNRS, Études et Recherches Archéologiques de l'Université de Liège. Liège, pp. 477-487

HADJISAVVAS, S. (1992).- "Olive oil processing in Cyprus. From the Bronze Age to the Byzantine period", *Studies in Mediterranean Archaeology*, vol. XCIX. Paul Aströms Förlag. Nicòsia, 133 pàgs.

- HARINDER, K.; KAUR, B.; SHARMA, S. (1999).- "Studies on the baking properties of wheat: Pigeonpea flour blends", *Plant Foods for Human Nutrition*, 54. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, pp. 217-226
- HARLAN, J. R. (1967).- "A wild wheat harvest in Turkey", *Archaeology*, 20. Oxford, pp. 197-201
- HARLAN, J. R. (1986).- "Barley", en SIMMONDS, N. W. (ed.).- *Evolution of crop plants*. Longman Scientific & Technical. Essex, pp. 93-98
- HARRIS, D. R. (1984).- "Ethnohistorical evidence for the exploitation of wild grasses and forbs: It's scope and archaeological implications", en ZEIST, W. V.; CASPARIE, W. A. (eds.).- *Plants and ancient man. Studies in Palaeoethnobotany*. Proceedings of the 6th Symposium of the International workgroup for Palaeoethnobotany, 30 maig-3 juny 1983, Groningen. Balkema. Rotterdam, pp. 63-69
- HASTORF, C. A.; DeNIRO, M. J. (1985).- "Reconstruction of prehistoric plant production and cooking practices by a new isotopic method", *Nature*, vol. 315, núm. 6. Macmillan Journals Ltd. Londres, pp. 489-491
- HASELGROVE, C (2000).- "Iron age agriculture in North-East England and South-East Scotland", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 97-105
- HAYES, R. H.; HEMINGWAY, J. E.; SPRATT, D. A. (1980).- "The distribution and lithology of Beehive Querns in Northeast Yorkshire", *Journal of Archaeological Science*, 7. Academic Press. Londres, pp. 297-324
- HEGMON, M. (2000).- "Advances in ceramic ethnoarchaeology", *Journal of Archaeological Method and Theory*, vol. 7, núm. 3. Les Editions Sociales Internationales. París, pp. 129-137
- HILLMAN, G. (1975).- "The plant remains from Tell Abu Hureyra: a preliminary report", *Proceedings of the Prehistoric Society*, vol. 41. Londres, pp. 70-73
- HILLMAN, G. (1981).- "Reconstructing crop husbandry practices from charred remains of crops", en MERCER, R. (ed.).- *Farming practice in British Prehistory*. Edimburgh University Press. Edimburg, pp. 123-162
- HILLMAN, G. (1984a).- "Traditional husbandry and processing of archaic cereals in recent times: the operations, products and equipment which might feature in Sumerian texts. Part I: the glume wheats", *Bulletin on Sumerian Agriculture*, vol. I. Cambridge, pp. 114-152
- HILLMAN, G. (1984b).- "Interpretation of archaeological plant remains: The application of ethnographic models from Turkey", en ZEIST, W. V.; CASPARIE, W. A. (eds.).- *Plants and ancient man. Studies in Palaeoethnobotany*. Proceedings of the 6th Symposium of the International workgroup for Palaeoethnobotany, 30 maig-3 juny 1983, Groningen. Balkema. Rotterdam, pp. 1-41
- HITCHCOCK, R. K.; EBERT, J. I. (1984).- "Foraging and food production among Kalahari hunter/gatherers", en CLARK, J. D.; BRANDT, S. A. (eds.).- *From hunters to farmers. The causes and consequences of food production in Africa*. University of California Press. Berkeley, pp. 328-348
- HIVERNEL, J. (1996).- "Le stockage des céréales en milieu désertique: le *ghird*, Dune Gardemanger (Égypte). Note de recherche", *Techniques & Culture*, 27. Editions de la Maison des Sciences de l'Homme. París, pp. 153-173
- HODGES, H. (1976).- *Artifacts: an introduction to early materials and technology*. Baker. Londres, 251 pàgs.
- HODGES, H. (1992).- *Technology in the Ancient World*. Barnes & Noble. Nova York, 287 pàgs.

- HODSON, M.J.; WESTERMAN, J.; TUBB, H.J. (2001).- "The use of inflorescence phytoliths from the Triticeae in food science", en MEUNIER, J.D.; COLIN, F. (eds.) *Phytoliths, Applications in Earth Sciences and Human History*. A.A. Balkema Publishers. Lisse, pp. 87-99
- HODSON, M.J.; WHITE, P.J.; MEAD, A.; BROADLEY, M.R. (2005).- "Phylogenetic variation in the silicon composition of plants", *Annals of Botany*, 96 (6). Oxford University Press, Oxford
- HOLM, J.; HAGANDER, B.; BJÖRCK, I.; ELIASSON, A.-C.; LUNDQUIST, Y. (1989).- "The effect of various thermal processes on the glycemic response to whole grain wheat products in humans and rats", *The Journal of Nutrition*, 119. American Institute of Nutrition. Bethesda, pp. 1631-1638
- HUMPHREY, J. W.; OLESON, J. P.; SHERWOOD, A. N. (1998).- *Greek and roman technology: a sourcebook annotated translations of Greek and Latin texts and documents*. Routledge. Londres.
- HURLBUT, C. S. (1992).- *Manual de mineralogía de Dana*. Reverté. Barcelona, 564 pàgs.
- IBÁÑEZ BERRUEZO, G.; MARTÍNEZ HUALDE, A. (1964).- "Nuevo fondo de Cabaña en la zona urbana de Santa Coloma", *Puig Castellar. Suplemento del Boletín del Centro Excursionista*, 14. Santa Coloma de Gramenet, pp. 5-11
- IBÁÑEZ BERRUEZO, G.; MARTÍNEZ HUALDE, A. (1991).- *Sitges ibero-romanes a la base oriental del poblat ibèric de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès). Els anys 1972 a 1979*. Col·lecció Fites i documents, 1. Centre Excursionista Puig Castellar. Secció d'estudis. Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Santa Coloma de Gramenet, 121 pàgs.
- JAMESON, M. H. (2001).- "Oil presses of the Late Classical/Hellenistic period", en BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L'atelier méditerranéen. Maison méditerranéen des sciences de l'homme. Paris, pp. 281-299
- JASNY, N. (1944).- *The wheats of Classical Antiquity*. The Johns Hopkins Press. Baltimore, 176 pàgs.
- JENKINS, D. J. A.; THORNE, M. J.; CAMELON, K.; JENKINS, A.; RAO, A. V.; TAYLOR, R. H.; THOMPSON, L. U.; KALMUSKY, J.; REICHERT, R.; FRANCIS, T. (1982).- "Effect of processing on digestibility and the blood glucose response: a study of lentils", *The American Journal of Clinical Nutrition*, 36. American Society for Clinical Nutrition. Bethesda, pp. 1093-1101
- JIMÉNEZ, S. A.; BOTELLA, M. C.; ORTEGA, J. A. (1995).- "Arthropaties in the Iberian peninsula during the Bronze Age: Argar culture", en *Proceedings of the IXth European meeting on Paleopathology Association*. Barcelona, 1-4 setembre 1992, pp. 173-179
- JODIN, A. (1972).- "Remarques sur la pétrographie de Volubilis", *Bulletin d'Archéologie Marocaine*, 8. Rabat, pp. 127-177
- JODRY, F. (1998).- "Broyer le grain, broyer la pierre: le moulin rotatif gaulois et gallo-romain", *Archéologia*, 342. Dijon, pp. 8-9
- JOHANSSON, I.; LARSSON, B.; NORDLUND, A.; ERICSON, T. (1994).- "Diet and dental caries", *The American Journal of Clinical Nutrition*, 59 suppl. American Society for Clinical Nutrition. Bethesda, p. 788
- JONES, L.H.; BEAVERS, A.H. (1963).- "Some mineralogical and chemical properties of plant opal", *Soil Science*, 96, pp. 375-379
- JONES, M. (1981).- "The development of crop husbandry", en JONES, M.; DIMBLEBY, G. (eds.).- *The environment of man: The Iron Age to the Anglo-Saxon Period*. BAR British Series, 87. Oxford, pp. 95-127
- JONES, M. (1984a).- "Regional patterns in crop production", en CUNLIFFE, B.; MILES, D. (eds.).- *Aspects of the Iron Age in Central Southern Britain*. Oxford University Committee for Archaeology. Oxford, pp. 120-125
- JONES, M. (1984b).- "Interpretation of archaeological plant remains: Ethnographic models from Greece", en ZEIST, W. V.; CASPARIE, W. A. (eds.).- *Plants and ancient man. Studies in Palaeoethnobotany*.

- Proceedings of the 6th Symposium of the International workgroup for Palaeoethnobotany, 30 maig-3 juny 1983, Groningen. Balkema. Rotterdam, pp. 43-61
- JORGENSEN, A. B. (2002).- “Investigations of Danish rotary querns from the Iron Age: archaeological evidence and practical experiments”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 183-196
- JUAN, J. (1994).- “L'evolució del paisatge i l'aprofitament dels recursos vegetals a través de la fitolitologia”, en FULLOLA, J. M.; JUAN, J.; PETIT, M. A. (eds.) (1994).- *Paleo-etnobotànica aplicada a l'arqueologia prehistòrica*. Societat Catalana d'Arqueologia. Barcelona, pp. 111-118
- JUAN, J. (1997).- *Procesado y preparación de alimentos vegetales para consumo humano. Aportaciones del estudio de fitolitos, almidones y lípidos en yacimientos arqueológicos prehistóricos y protohistóricos del cuadrante NE de la Península Ibérica*. Tesis doctoral inèdita. Universitat de Barcelona.
- JUAN, J. (1998).- “Estudio analítico de los residuos conservados en el interior de los recipientes y asociados a materiales de molienda y trituración”, *XXII Col·loqui Internacional per l'Estudi de l'edat del Ferro. Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum. Resum de les comunicacions*. Girona, 21-24 maig 1998. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Girona, p. 129
- JUAN, J. (2000).- “Estudio de residuos vegetales conservados en recipientes asociados a material de molienda en yacimientos de le edad del Hierro del NE de la Península Ibérica”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 371-377
- JUAN, J. (2002).- “Resultados de los análisis de residuos”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 145-154
- JUNYENT, E.; BALDELLOU, V. (1972).- “Estudio de una casa ibérica en el poblado de “mas Boscá”, Badalona (provincia de Barcelona)”, *Príncipe de Viana*, 126-127. Pamplona, pp. 5-67
- KARASIK, D.; ARENSBURG, B.; PAVLOVSKY, O. M. (2000).- “Age assessment of Natufian remains from the land of Israel”, *American Journal of Physical Anthropology*, 113. A. R. Liss. Nova York, pp. 263-274
- KARKANAS, P.; RIGAUD, J.P.; SIMEK, J.F.; ALBERT, R.M.; WEINER, S. (2002).- “Ash, Bones and Guano: a Study of the Minerals in the Sediments of Grotte XVI (Dordogne, France)”, *Journal of Archaeological Science* 29(7). Academic Press. Londres, pp. 721-732
- KATZEV, M. L. (1970).- “Resurrecting the oldest known greek ship”, *National Geographic*, vol. 137, núm. 6, pp. 841-857
- KAZANAS, N.; FIELDS, M. L. (1981).- “Nutritional improvement of sorhum by fermentation”, *Journal of Food Science*, 46. Institute of food Technologists. Chicago, pp. 819-821
- KELLER, D. R.; RUPP, D. W. (eds.) (1983).- *Archaeological survey in the Mediterranean area*. BAR International Series, 155. Oxford, 416 pàgs.
- KHOKHAR, S.; CHAUHAN, B. M. (1986).- “Antinutritional factors in Moth Bean (*Vigna aconitifolia*): varietal differences and effects of methods of domestic processing and cooking”, *Journal of Food Science*, vol. 51, núm. 3. Institute of food Technologists. Chicago, pp. 591-594

- KING, D. (1987).- “Petrology, dating and distribution of querns and millstones. The results of research in Bedfordshire, Buckinghamshire, Hertfordshire and Middlesex”, *Institute of Archeology Bulletin*, 23. University College London, pp. 65-126
- KING, T.; ANDREWS, P.; BOZ, B. (1999).- “Effect of taphonomic processes on dental microwear”, *American Journal of Physical Anthropology*, 108. A. R. Liss. Nova York, pp. 359-373
- KISLEV, M. E. (1984).- “Emergence of wheat agriculture”, *Paléorient*, vol. 10, núm. 2. París, pp. 61-70
- KISLEV, M. E.; NADEL, D.; CARMI, I. (1992).- “Epipalaeolithic (19000 BP) cereal and fruit diet at Ohalo II, Sea of Galilee, Israel”, *Review of Palaeobotany and Palynology*, 73. Elsevier Science Publishers. Amsterdam, pp. 161-166
- KLINCKOWSTROEM, C. V. (1965).- *Historia de la técnica*. Labor. Barcelona.
- KONDO, R. (1977).- “Opal phytoliths, inorganic, biogenic in plants and soils”, *Japan Agricultural Research Quarterly*, 11 (4), pp. 198-203
- KRAYBILL, N. (1977).- “Pre-agricultural tools for the preparation of foods in the old world”, en REED, Ch. A. (ed.).- *Origins of agriculture. IX th International congress of anthropological and ethnological sciences*. Chicago, 1973. Houton. La Haia, París, pp. 485-521
- LALUEZA, C.; JUAN, J.; ALBERT, R. M. (1996).- “Phytolith analysis on dental calculus, enamel surface, and burial soil: Information about diet and paleoenvironment”, *American Journal of Physical Anthropology*, 101. A.R. Liss. Nova York, pp. 101-113
- LALUEZA, C.; PÉREZ-PÉREZ, A.; TURBÓN, D. (1996).- “Dietary inferences through buccal microwear analysis of Middle and Upper Pleistocene human fossils”, *American Journal of Physical Anthropology*, 100. A.R. Liss. Nova York, pp. 367-387
- LAMBOGLIA, N. (dir.) (1959).- “La seconda campagna di scavo sottomarino sulla nave romana di Spargi (Sardegna)”, en *Forma Maris Antiqui, Revue d'Études Ligures*, XXV, núm. 3-4. pp. 301-302
- LAMBOGLIA, N. (1961).- “La nave romana di Spargi (La Madalena). Campagna di scavo 1958”, en *Atti del II Congresso Internazionale di Arc. Sotomarina*. Albenga, 1958, pp. 143-166
- LAMBOGLIA, N. (1964).- “La campagna 1963 sul relitto di Punta Scaletta all'isola di Giannutri (relazione preliminare)”, *Revue d'Études Ligures*, XXX, núm. 1-4. pp. 229-257
- LANDELS, J. G. (1978).- *Engineering in the ancient world*. Chatto & Windus. Londres, 224 pàgs.
- LARSEN, C. S. (1985).- “Dental modifications and tool use in the Western Great Basin”, *American Journal of Physical Anthropology*, vol. 67, núm. 4. A. R. Liss. Nova York, pp. 393-402
- LÉCUYER, N. (2001).- “Les procédés de cuisson du pain dans les campagnes de la Méditerranée nord-occidentale (Xe-XIVe siècles)”, en BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L'atelier méditerranéen. Maison méditerranéenne des sciences de l'homme. París, pp. 261-278
- LEE, L.; BAIK, B.-K.; CZUCHAJOWSKA, Z. (1998).- “Garbanzo bean flour usage in Cantonese Noodles”, *Journal of Food Science*, vol. 63, núm. 3. Institute of Food Technologists. Chicago, pp. 552-558
- LEGGE, A. J.; ROWLEY-CONWY, P. A. (1987).- “Gazelle killing in stone age Syria”, *Scientific American*, 257. Scientific American. Nova York, pp. 76-83
- LENTFER, C.J.; BOYD, W.E. (1998).- “A comparison of three methods for the extraction of phytoliths from sediments”, *Journal of Archaeological Science*, 25. Academic Press. Londres, pp.1159-1183
- LEROI-GOURHAN, A. (1943).- *L'homme et la matière. Évolution et techniques*. Éditions Albin Michel. París, 367 pàgs.

- LEROI-GOURHAN, A. (1973).- *Milieu et techniques. Évolution et techniques*. Éditions Albin Michel. Paris, 475 pàgs.
- LINDET, L. (1899).- “Les origins du moulin à grains”, *Revue Archéologique*, 1899, II. Paris, pp. 413-427
- LINDET, L. (1900).- “Les origins du moulin à grains”, *Revue Archéologique*, 1900, I. Paris, pp. 17-44
- LIOULT, C. (1977).- “La repartition des meules preromaines en roche volcanique entre Rhone et Var. Contribution a l'étude économique des peuples preromains du sud-est de la Gaule”, Actes du Colloque Géographie Commerciale de la Gaule. Université de Tours, Ens, juny 1976. *Caesarodunum*, 12, t. 1. Les Belles Lettres. Paris, pp. 227-255
- LÓPEZ, A.; PONS, E.; FERNÁNDEZ, M. J. (2001).- "Un sistema d'emmagatzematge sense control atmosfèric: la fossa FS 6 de Mas Castellar de Pontós (Alt Empordà)", *Cypsela*, 13. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 199-216
- LÓPEZ, A.; ROVIRA, J.; SANMARTÍ, E. (1982).- *Excavaciones en el poblado layetano del Turó del Vent. Llinars del Vallès. Campañas 1980 y 1981*. Monografies Arqueològiques, 3. Barcelona, 114 pàgs.
- LÓPEZ, J. B. (1991).- “La difusión del sistema de registro de Lattes en Cataluña y su adaptación en los yacimientos de l'Illa d'en Reixac (Ullastret, Baix Empordà) y els Vilars (Arbeca, Les Garrigues)”, *Lattara*, 4. Lattes, pp. 203-206
- LÓPEZ, J. B.; LLORENS, J. M.; MARTÍN, M. A.; MATARÓ, M.; PONS, E.; TOLEDO, A. (1993).- “Illa d'en Reixac-Ullastret: campanyes d'excavació 1987 i 1988”, *Empúries*, 48-50, vol. II. Barcelona, pp. 50-63
- LÓPEZ, J. B.; LLORENS, J. M.; MARTÍN, M. A.; MATARÓ, M.; TOLEDO, A. (1990).- *Illa d'en Reixac, Ullastret. Memòria d'excavacions 1987-1989*, MAC-Ullastret. Inèdit, Ullastret, 1990
- LÓPEZ, J. B.; LLORENS, J. M.; MARTÍN, M. A.; MATARÓ, M.; TOLEDO, A. (1989).- “L'illa d'en Reixac (Ullastret). Resultats provisionals de les campanyes d'excavació 1987-1988”, *Tribuna d'Arqueologia 1988-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 89-97
- LÓPEZ MULLOR, A. (1989).- “Los talleres anfóricos de Darró (Vilanova i la Geltrú, Barcelona). Noticia de su hallazgo”, *Empúries*, 48-50, II. Barcelona, pp. 64-76
- LÓPEZ MULLOR, A.; FERRER, A. (1982).- “Notes d'arqueologia de Catalunya, Vilanova i la Geltrú”, *Informació Arqueològica*, 38. Barcelona, pp. 47-49
- LÓPEZ MULLOR, A.; FERRER, A. (1983).- “Avance de los resultados de las excavaciones en el establecimiento ibérico y romano de Darró (Vilanova i la Geltrú, Barcelona)”, *Homenaje a M. Almagro Basch*, vol. III. Ministerio de Cultura. Madrid, pp. 109-118
- LÓPEZ MULLOR, A.; FERRER, A.; MORMENEO, LL. (1983).- “Materials superficials recollits al poblat ibero-romà de “Darró” (Vilanova i la Geltrú)”, *Butlletí de la Biblioteca Museu Balaguer*, VI època. Vilanova i la Geltrú, pp. 123-140
- LÓPEZ MULLOR, A.; FIERRO, X. (1988a).- “Darrereres intervencions a l'assentament ibèric i la vil·la romana de Darró (Vilanova i la Geltrú, Garraf)”, *Tribuna d'Arqueologia 1987-1988*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 53-68
- LÓPEZ MULLOR, A.; FIERRO, X. (1988b).- “La época ibérica en Darró. Evidencias e hipótesis proporcionadas por las últimas excavaciones (1984-1988)”, *Espacio, Tiempo y Forma*, sèrie II, t. 1. Madrid, pp. 117-141
- LÓPEZ MULLOR, A.; FIERRO, X. (1992).- “Un conjunt ceràmic d'època baix-republicana trobat a l'establiment ibèric de Darró, Vilanova i la Geltrú”, *Miscel·lània Penedesenca*, XV. Sant Sadurní d'Anoia, pp. 137-182
- LÓPEZ MULLOR, A.; FIERRO, X. (2000).- “Darró i el poblament ibèric al Garraf”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *L'hàbitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Llenguadoc Occidental. Actualitat de*

l'arqueologia de l'edat del Ferro. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 19. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 43-58

LÓPEZ MULLOR, A.; FIERRO, X.; RIERA, M.; SUAU, L. (1996).- “Resultats de les darreres campanyes d’excavacions a l’establiment ibèric i la vil·la romana de Darró (Vilanova i la Geltrú, Garraf)”, *Miscel·lània Penedesenca*, XXIV. Sant Sadurní d’Anoia, pp. 217-267

LÓPEZ REYES, D. (2004).- “Primers resultats arqueobotànics (llavors i fruits) al jaciment protohistòric del Turó de la Font de la Canya (Avinyonet del Penedès)”, *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 14. Lleida, pp. 149-177

LUBELL, D. (1984).- “Paleoenvironments and Epi-Paleolithic economies in the Maghreb (ca. 20,000 to 5000 B.P.)”, en CLARK, J. D.; BRANDT, S. A. (eds.).- *From hunters to farmers. The causes and consequences of food production in Africa*. University of California Press. Berkeley, pp. 41-56

LUNDSTRÖM-BAUDAIS, K.; RACHOUD-SCHNEIDER, A. -M.; BAUDAIS, D.; POISSONNIER, B. (2002).- “Le broyage dans la chaîne de transformation du millet (*Panicum miliaceum*): outils, gestes et écofacts”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 181-209

LUQUET, A. (1966).- “Blé et meunerie à Volubilis”, *Bulletin d'Archéologie Marocaine*, 6. Rabat, pp. 301-316

LLOBERA, P. (1983).- “Petrología de los enclaves del volcán Roca Negra (Olot, NE España)”, *Acta Geològica Hispànica*, vol. 18, núm. 1. Institut Geològic, Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 19-25

LLOBET, C.; MAROT, T. (inèdit).- *El poblat ibèric del Turó d'en Boscà, Badalona*. Museu de Badalona, Badalona.

LLOBREGAT, E. A. (1989).- “Isidorus Hispalensis, *Etymologiarum siue originum*, XX, II, 7; 15-19. Intento de comentario”, *Gerión*, Anejos III. Homenaje al Dr. Michel Ponsich. Universidad Complutense de Madrid. Madrid, pp. 15-19

M'HAMSADJI, N. (1955).- “Le matériel de cuisine dans les régions d'Aumale et de Sidi-Aïssa”, *Annales de l'Institut d'Études Orientales*, XIII. Librairie d'Amérique et d'Orient. Paris, pp. 5-29

MACKENZIE, W. S.; DONALDSON, C. H.; GUILFORD, C. (1993).- *Atlas of igneous rocks and their textures*. Longman Scientific and Technical. Nova York, 148 pàgs.

MADELLA, M.; ALEXANDRE, A.; BALL, T.B. (2005).- “International Code for Phytolith Nomenclature 1.0”, *Annals of Botany*, en premsa

MALGOSA, A.; SUBIRÀ, M. E. (1996).- “Antropologia i dieta: metodologies per a la reconstrucció de l'alimentació de poblacions antigues”, *Estratègies alimentàries en el passat*. Cota zero, 12. Vic, pp. 15-27

MALRAIN, F.; MATTERNE, V.; MÉNIEL, P. (2002).- *Les paysans Gaulois*. Collection des Hesperides, Éditions Errance. Paris, 236 pàgs.

MALUQUER DE MOTES, J. (1982).- “Ullastret (1)”, *Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 198-199

MALUQUER DE MOTES, J. (1986).- *Molí d'Espigol, Tornabous: poblat ibèric*. Guies de jaciments arqueològics. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 24 pàgs.

MALUQUER DE MOTES, J.; HUNTINGFORD, E.; MARTÍN, R.; RAURET, A. M.; PALLARÉS, R.; DEL VILÀ, M. (1986).- *Arquitectura i urbanisme ibèrics a Catalunya*. Institut d'Arqueologia i Prehistòria. Programa d'Investigacions Protohistòriques-Universitat de Barcelona. Barcelona, 104 pàgs.

- MALUQUER DE MOTES, J.; GRACIA, F. MUNILLA, G. (1990).- Alto de la Cruz (Cortes de Navarra), *Trabajos de Arqueología Navarra*, 9. Diputación Provincial de Navarra. Pamplona.
- MALUQUER DE MOTES, J.; PICAZO, M. (1992).- “Una casa del final del segle V a l’*oppidum* d’Ullastret”, *Fonaments*, 8. Barcelona, pp. 25-51
- MARGUERON, J.-C. (1996).- *Los mesopotámicos*. Cátedra. Madrid, 471 pàgs.
- MARINVAL, P. (1988).- *L’alimentation végétale en France. Du mésolithique jusqu’à l’âge du fer*, CNRS. París, 192 pàgs.
- MARINVAL, P. (1992).- “Archaeobotanical data on millets (*Panicum miliaceum* and *Setaria italica*) in France”, *Review of Palaebotany and Palynology*, 73. Elsevier Science Publishers. Amsterdam, pp. 259-270
- MARINVAL, P. (dir.) (2001).- *Histoires d’Hommes. Histoires de plantes. Hommages au professeur Jean Erroux, Memoire de Plantes, 1*. Éditions Monique Mergoïl. Centre d’Anthropologie Toulouse. Millau, 253 pàgs.
- MARSHACK, A. (1981).- “On Paleolithic ochre and the early uses of color and symbol”, *Current Anthropology*, vol. 22, núm. 2. University of Chicago Press. Chicago, pp. 188-191
- MARTÍ, C. (1978).- “Les sitges del poblament ibèric de Burriac (Cabrera de Mar) (I)”, *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 5-6. Mataró, pp. 125-134
- MARTÍN, A.; IBÁÑEZ BERRUEZO, G.; MARTÍNEZ HUALDE, A. (1981).- “Análisis del material arqueológico del fondo de cabaña de la calle Juan Ráfols (Santa Coloma de Gramenet)”, *Puig Castellar*, 4 (3ª època). Santa Coloma de Gramenet, pp. 119-137
- MARTÍN, M. A. (1984).- *Memòria de les campanyes d’excavació de 1981 a 1983 a l’Illa d’en Reixac, Ullastret (Baix Empordà)*, MAC-Ullastret. Inèdit, Ullastret, 1984
- MARTÍN, M. A. (1977).- *Ullastret. Guía de las excavaciones y su museo*, 4ª ed. Diputación Provincial de Gerona. Girona, 58 pàgs.
- MARTÍN, M. A. (1979a).- "El yacimiento indígena prerromano de Mas Castellà de Pontós (Girona)", *XV Congreso Nacional de Arqueología*, Lugo, 1977. Saragossa, pp. 677-690
- MARTÍN, M. A. (1979b).- “Ullastret”, *Informació Arqueològica*, 30. Institut de Prehistòria i Arqueologia. Barcelona, p. 167
- MARTÍN, M. A. (1982).- “Ullastret (2)”, *Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 200-203
- MARTÍN, M. A. (1985).- *Ullastret. Poblament ibèric*. Guies de jaciments arqueològics. Generalitat de Catalunya. Diputació de Girona. Barcelona, 32 pàgs.
- MARTÍN, M. A. (1990).- "El s III aC a Ullastret (Baix Empordà). Excavació del tall L1-1”, *La romanització del Pirineu. Homenatge al Prof. Dr. Miquel Tarradell i Mateu. 8è Col·loqui Internacional d’Arqueologia de Puigcerdà*, 8-11 desembre 1988. Puigcerdà, pp. 35-41
- MARTÍN, M. A. (1995).- "Formació i desenvolupament de la cultura ibèrica a la zona del nord-est de Catalunya”, *Homenatge al Prof. JeanGuilaine. Cultures i medi. De la Prehistòria a l’Edat Mitjana. X Col·loqui Internacional d’Arqueologia de Puigcerdà*, 10-12 novembre 1994. Puigcerdà, pp. 423-434
- MARTÍN, M. A. (1998).- "Les cabanes enfonsades de l’Illa d’en Reixac: el poblament de la primera edat del Ferro a Ullastret (Baix Empordà)”, *Cypsela*, 12. Museu d’arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 47-61
- MARTÍN, M. A. (2000).- "L’*oppidum* del Puig de Sant Andreu d’Ullastret. Aportació de les intervencions arqueològiques recents al coneixement dels sistemes defensius i de l’urbanisme”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *L’habitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Lluçanès Occidental. Actualitat de l’arqueologia de l’edat del Ferro*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24

- maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 19. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 107-121
- MARTÍN, M. A.; BUXÓ, R.; LÓPEZ, J. B.; MATARÓ, M. (dirs.) (1999).- *Excavacions arqueològiques a l'Illa d'en Reixac (1987-1999)*. Monografies d'Ullastret, 1. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, 371 pàgs.
- MARTÍN, M. A.; CARAVACA, J. (2000).- "Resultats de les campanyes de 1995 a 1997 al Parc Arqueològic d'Ullastret (Baix Empordà)", *Tribuna d'Arqueologia 1997-1998*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 19-38
- MARTÍN, M. A.; CASAS, S.; CODINA, F.; MARGALL, J.; PRADO, G. (2002).- "Excavacions a l'oppidum del Puig de Sant Adreu d'Ullastret (Baix Empordà). Campanyes de 2000 i 2001", en MARTÍN, M. A.; MATARÓ, M.; NOLLA, J. M^a. (orgs.).- *Sisenes Jornades d'Arqueologia de les comarques Gironines*. Sant Joan de les Abadesses, 10-11 maig 2002, pp. 87-91
- MARTÍN, M. A.; MATARÓ, M.; CARAVACA, J. (1997).- "Un edifici cultual de la segona meitat del segle III aC a l'Illa d'en Reixac (Ullastret, Girona)", *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Castelló*, 18. Castelló de la Plana, pp. 43-70
- MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.) (2001).- *Territori polític i territori rural durant l'edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d'Ullastret, 2. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, 330 pàgs.
- MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (2001).- "El Nord-Est català en època ibèrica i l'entitat territorial de l'oppidum d'Ullastret", en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l'edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d'Ullastret, 2. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 39-52
- MARTÍN, M. A.; PLANA, R.; CARAVACA, J. (2000).- "Les activitats artesanals als poblats d'Ullastret (Baix Empordà, Girona), i en el seu territori", en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 249-256
- MARTÍN, M. A.; PUIG, A. M. (2001).- "Rhode i l'organització del territori de l'Alt Empordà", en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l'edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d'Ullastret, 2. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 53-68
- MARTÍN, M. A.; SANMARTÍ, E. (1978).- "Aportación de las excavaciones de la Illa d'en Reixach al conocimiento del fenómeno de la iberización en el norte de Cataluña", *Simposi Internacional Els Orígens del Món Ibèric*. Barcelona-Empúries, 2-7 maig 1977. *Ampurias*, 38-40. Barcelona, pp. 431-447
- MARTÍN, R. (1930).- "Notes d'arqueologia badalonina", *Eco de Badalona*, 33. Badalona, pp. 2-6
- MARTÍN TOBIAS (1960).- *El poblamiento layetano en la Maresma*. Tesi de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona.
- MARTINELLI, B. (1988).- "Après André Leroi-Gourhan: les chemins de la technologie", en *André Leroi-Gourhan ou les voies de l'homme. Actes du Colloque du CNRS*, març 1987. Albin Michel. París, pp. 61-89
- MARTÍNEZ HUALDE, A. (1962).- "Los posibles terrenos de cultivo de los moradores del Puig Castellar", *Puig Castellar. Suplemento trimestral del Boletín del Centro Excursionista*, 5. Santa Coloma de Gramenet, pp. 6-8
- MARTÍNEZ HUALDE, A. (1963).- "Referencias sobre la época ibero-romana en Santa Coloma", *Puig Castellar. Suplemento trimestral del Boletín del Centro Excursionista*, 11. Santa Coloma de Gramenet, pp. 7-10

- MARTÍNEZ HUALDE, A. (1970).- “Excavación de un nuevo habitáculo en el poblado de Puig Castellar”, *Puig Castellar. Boletín de la Sección de Estudios del Centro Excursionista*, 11 (2ª época). Santa Coloma de Gramenet, pp. 263-268
- MARTÍNEZ HUALDE, A. (1989).- “Carta arqueològica de Santa Coloma de Gramenet”, *Puig Castellar*, 1 (4ª época). Santa Coloma de Gramenet, pp. 57-74
- MARTÍNEZ HUALDE, A. (1990).- “Bibliografia del poblat ibèric de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet)”, *Puig Castellar*, 2 (4ª época). Santa Coloma de Gramenet, pp. 49-52
- MARTÍNEZ HUALDE, A.; VICENTE, J. (1966).- *El poblat ibèric de Puig Castellar. Excavacions dels anys 1954-1958*. Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XXIV. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 66 pàgs.
- MAS, J.; PALLÍ, LL.; BACH, J. (1989).- “Geologia de la plana del Baix Empordà”, *Estudis del Baix Empordà*, 8. Sant Feliu de Guíxols, pp. 5-39
- MASCORT, M. T.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1990).- “Noves aportacions sobre el poblament protohistòric a les comarques del curs inferior de l'Ebre. Els resultats de la campanya de prospecció desenvolupada l'any 1988”, *La romanització del Pirineu. 8è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*. Puigcerdà, 1988, pp. 165-174
- MASCORT, M. T.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1991).- *El Jaciment protohistòric d'Aldovesta (Benifallet) i el comerç fenici arcaic a la Catalunya meridional*. Publicacions de la Diputació de Tarragona. Tarragona, 99 pàgs.
- MASSEREY, C.; JACQUAT, Ch. (2000).- “Aspects archéologiques et botaniques de l'économie alimentaire à La Tène ancienne: Alle, Noir Bois (Jura, Suisse), en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 107-116
- MASVIDAL, C.; PICAZO, M.; CURIÀ, E. (2000).- “Desigualdad política y prácticas de creación y mantenimiento de la vida en la Iberia septentrional”, en GONZÁLEZ, P. (coord.).- *Espacios de género en arqueología, Arqueología Espacial*, 22. Terol, pp. 107-122
- MATA, C. (1991).- Los Villares (Caudete de las Fuentes, Valencia): Origen y evolución de la cultura ibérica, *Serie Trabajos Varios*, 88. Servicio de investigación prehistórica de la Diputación provincial de Valencia (SIP). València.
- MATA, C.; VIDAL, F. X.; DUARTE, F. X.; FERRER, M. A.; GARIBO, J.; VALOR, J. P. (2001).- “Aproximació a l'organització del territori de Kelin”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l'edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d'Ullastret, 2. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 309-326
- MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.) (2000).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, 439 pàgs.
- MATTERNE, V. (2001).- *Agriculture et alimentation végétale durant l'âge du Fer et l'époque gallo-romaine en France septentrionale, Archéologie des Plantes et des Animaux*, 1. Éditions Monique Mergoïl. Millau, 310 pàgs.
- MATTINGLY, D. J. (1993).- “Chiffres maximaux et stratégies visant à maximiser la production oléicole? Nouvelles réflexions sur la capacité des pressoirs romains”, en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de*

correspondance hellénique, supplément 26. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 483-498

MATTINGLY, D. J.; HITCHNER, R. B. (1993).- "Données techniques concernant quelques pressoirs romains d'Afrique du Nord", en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément 26*. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 439-462

MAURIZIO, A. (1932).- *Histoire de l'alimentation végétale. Depuis la Préhistoire jusqu'à nos jours*. Part 4, Cap. 1, *La mouture primitive*. Payot. Paris, 663 pàgs.

MAYA, J.L. (1982).- "Genó, Aitona", *Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 1. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 159-161

MAYA, J. L. (1985).- "Silos de la Primera Edad del Hierro en la Universidad Autónoma de Barcelona", *Estudios de la Antigüedad*, 2. UAB, Cerdanyola del Vallès, pp. 147-218

MAYA, J. L. (1990).- "¿Bronce final o Primera Edad del Hierro? La problemática en el marco de la Depresión Prelitoral", *Limes. Dossier. El Vallès: Arqueologia i perspectiva històrica*. Cerdanyola del Vallès, pp. 30-43

MAYA, J. L.; DE BLAS, M. A. (1973).- "El molino del castro de La Picona y notas sobre la introducción de los tipos giratorios en Asturias", *Boletín del Instituto de Estudios Asturianos*, año XXVII. Oviedo, pp. 717-722

MAYORAL, F. (1991).- "Elements classificatoris i entitats socials a l'horitzó ibèric antic del Montsià-Baix Maestrat", *Estrat*, 4. Igualada, pp. 5-19

McALLISTER, T. A.; DONG, Y; YANKE, L. J.; BAE, H. D.; CHENG, K.-J.; (1992).- "Cereal grain digestion by selected strains of ruminal fungi", *Canadian Journal of Microbiology*, 39. National Research Council. Ottawa, pp. 367-376

McLAREN, F.; EVANS, J. (2002).- "Unlocking the secrets of the stones: chemical methods to find tool usage in the Old World", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 129-137

MEEKS, D. (1993).- "La production de l'huile et du vin dans l'Égypte pharaonique", en AMOURETTI, M.-C.; BRUN, J.-P.; EITAM, D. (dirs.).- *La production du vin et d'huile en Méditerranée. Oil and wine production in the Mediterranean area*. Actes du Symposium international, Aix-en-Provence et Toulon, 20-22 novembre 1991. *Bulletin de correspondance hellénique, supplément 26*. Ecole Française d'Athènes, Diffusion de Boccard. Atenes, Paris, pp. 3-38

MEEKS, D. (1996).- "Les meules rotatives en Égypte. Datation et usages", en MEEKS, D.; GARCIA, D. (eds.) (1996).- *Techniques et économie antiques et médiévales: le temps de l'innovation*. Colloque international (CNRS). Aix-en-Provence 21-23 maig 1996, pp. 20-28.

MEEKS, D.; GARCIA, D. (eds.) (1996).- *Techniques et économie antiques et médiévales: le temps de l'innovation*. Colloque international (CNRS). Aix-en-Provence 21-23 maig 1996.

MENASANCH, M.; RISCH, R.; SOLDEVILLA, J. A. (2002).- "Las tecnologías del procesado de cereal en el sudeste de la Península Ibérica durante el III y el II milenio A.N.E.", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 81-110

- MERCADAL, O. (1999).- "Ca n'Olivé (Cerdanyola del Vallès). Estudi paleoantropològic dels individus perinatals", *Limes*, 6-7. Cerdanyola del Vallès, pp. 53-57
- MERCER, R. (ed.) (1981).- *Farming practice in British Prehistory*. Edimburgh University Press. Edimburg, 245 pàgs.
- MEUNIER, J.D.; COLIN, F. (eds.) (2001).- *Phytoliths, Applications in Earth Sciences and Human History*. A.A. Balkema Publishers. Lisse, 378 pàgs.
- MEURERS-BALKE, J.; LÜNING, J. (1992).- "Some aspects and experiments concerning the processing of glume wheats", en ANDERSON, P. (dir.).- *Préhistoire de l'agriculture. Nouvelles approches expérimentales et ethnographiques*. Monographie du CRA, 6. Éditions du CNRS. Paris, pp. 341-362
- MICHEL, R. H.; McGOVERN, P. E.; BADLER, V. R. (1993).- "The first wine and beer. Chemical detection of ancient fermented beverages", *Analytical Chemistry*, vol. 65, núm. 8. American Chemical Society. Washington, pp. 408-413
- MILLER, M. (2002).- "Grindstones in Greek Neolithic ornament production", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 45-55
- MIRET, M. (1986).- "Dades sobre el poblament ibèric (segles VI-III aC) a la comarca de Garraf, Barcelona", *Protohistòria catalana. VI Col.loqui internacional d'arqueologia de Puigcerdà*, 7-9 desembre 1984. Puigcerdà, pp. 219-225
- MIRET, M.; MIRÓ, M.T. (1999).- "Intervenciones arqueológicas en el tramo Sitges / El Vendrell de ls Autopista Pau Casals A-16 (Barcelona / Coma-ruga)", *Congreso Nacional de Arqueología*, XXV, 1999. València, pp. 420-424
- MIRET, M.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1984).- "Distribución espacial de núcleos ibéricos: un ejemplo en el litoral catalán", *Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentamientos. Del Bronce Final a época ibérica, Arqueología Espacial*, 4. Terol, pp. 173-186
- MIRÓ, J.; PUJOL, J. (1982-1983).- "Nota sobre la campanya d'excavacions realitzada durant l'any 1983 en el poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme)", *Laietània*, 2-3. Mataró, pp. 36-45
- MIRÓ, J.; PUJOL, J.; GARCÍA, J. (1988).- "El dipòsit del sector occidental del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme). Una aportació al coneixement de l'època ibèrica tardana al Maresme (s. I aC)", *Laietània*, 4. Mataró, 180 pàgs.
- MOLIST, M. (2001).- "Els poblats graners: vers la producció d'aliments. Primers assentaments agrícoles al Llevant i Anatòlia", *Aliments sagrats. Pa, vi i oli a la Mediterrània Antiga*. Institut de Cultura. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona, pp. 30-45
- MOLIST, N. (1996).- "Arquitectura domèstica d'època ibèrica a Olèrdola: estat actual dels coneixements", *Miscel·lània Penedesenca*, XXIV. Institut d'Estudis Penedesencs, pp. 293-330
- MOLIST, N. (1997a).- *Olèrdola. Informe campanya d'excavacions 1996*. Museu d'Arqueologia de Catalunya, II vols. Inèdit, Barcelona, febrer 1997
- MOLIST, N. (1997b).- *Olèrdola (Olèrdola, Alt Penedès). Memòria campanya d'excavacions 1995. Sector 01 (Testimonis 8, 9, 12, 11 i 13)*. Museu d'Arqueologia de Catalunya, III vols. Inèdit, Barcelona, desembre 1997
- MOLIST, N. (1999a).- *Olèrdola. Memòria intervenció d'urgència. Gener-febrer de 1999*. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Inèdit, Barcelona, juny 1999
- MOLIST, N. (1999b).- *Olèrdola*. Guies del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Barcelona, 71 pàgs.

- MOLIST, N. (2000).- “L’*oppidum* cossetà d’Olèrdola. L’etapa ibèrica d’un assentament d’ocupació continuada”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *L’habitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Lluçanès Occidental. Actualitat de l’arqueologia de l’edat del Ferro*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l’étude de l’Âge du Fer. *Série Monographique*, 19. Museu d’arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 91-105
- MOLLESON, T. I. (1986).- “Skeletal age and paleodemography”, en BITTLES, A. H.; COLLINS, K. J. (eds.).- *The biology of human ageing*. Society for the Study of human biology Symposium Series, 25. Cambridge University Press, pp. 95-118
- MOLLESON, T. I. (1989).- “Seed preparation in the Mesolithic: the osteological evidence”, *Antiquity*, vol. 63, núm. 239. Oxford, pp. 356-362
- MOLLESON, T. I. (1994a).- “La lección de los huesos de Abu Hureyra”, *Investigación y Ciencia*, Octubre 1994. Barcelona, pp. 60-65
- MOLLESON, T. I. (1994b).- “The eloquent bones of Abu Hureyra”, *Scientific American*, 271 (2). Scientific American. Nova York, pp. 60-65
- MOLLESON, T. I.; JONES, K.; JONES, S. (1993).- “Dietary change and the effects of food preparation on microwear patterns in the Late Neolithic of Abu Hureyra, northern Syria”, *Journal of Human Evolution*, 24. Academic Press. Londres, Nova York, pp. 455-468
- MONAH, D. (1996).- “Cereals i pa a l’Europa de l’est i central”, *Estratègies alimentàries en el passat. Cota zero*, 12. Vic, pp. 76-88
- MOORE, A. M. T. (1975).- “The excavation of Tell Abu Hureyra in Syria: A preliminary report”, *Proceedings of the Prehistoric Society*, vol. 41. Londres, pp. 50-77
- MOREL, J.-P. (2001).- “Aux origines du moulin rotatif? Une meule circulaire de la fin du Vie siècle avant notre ère à Carthage”, en BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L’atelier méditerranéen. Maison méditerranéenne des sciences de l’homme. Paris, pp. 241-250
- MORER, J.; BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1999).- “El laboratori d’arqueologia experimental del Vendrell (Baix Penedès). Primers resultats”, *Pyrenae*, 30. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 123-145
- MORER, J.; BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (2000).- “Experimentación en arquitectura protohistórica: el laboratorio de arqueología experimental de el Vendrell (Baix Penedès, Tarragona)”, *Actas do 3º Congresso de Arqueologia Peninsular, Proto-História da Península Ibérica*, vol. V. ADECAP. Porto, pp. 389-398
- MORER, J.; BELARTE, M. C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (2001).- “El laboratori d’arquitectura protohistòrica de la Universitat de Barcelona”, en BELARTE, M. C.; POU, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (eds.).- *Tècniques constructives d’època ibèrica i experimentació arquitectònica a la Mediterrània*, Actes de la I Reunió Internacional d’Arqueologia de Calafell. Calafell, 20-22 gener 2000. Arqueo Mediterrània, 6. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 157-180
- MORER, J.; RIGO, A. (1997).- *Memòria de la intervenció arqueològica al jaciment de les Guàrdies. El Vendrell (Baix Penedès)*, memòria d’excavació inèdita, 1996
- MORER, J.; RIGO, A. (1999a).- *Memòria de les intervencions arqueològiques en el traçat de l’autopista A-16. Tram Sitges- El Vendrell. Volum VI, les Guàrdies (El Vendrell, Baix Penedès)*, memòria d’excavació inèdita, 1999
- MORER, J.; RIGO, A. (1999b).- *Ferro i ferrers en el món ibèric: el poblat de les Guàrdies (El Vendrell)*. Autopistes de Catalunya. Departament de Cultura, Servei d’Arqueologia. Barcelona, 63 pàgs.

MORER, J.; RIGO, A.; BARRASETAS, E. (1997).- “Les intervencions arqueològiques a l'autopista A-16: valoració de conjunt”, *Tribuna d'Arqueologia 1996-1997*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 67-98

MORET, P. (2002).- “Tossal Montañés y La Gessera: ¿residencias aristocráticas del Ibérico Antiguo en la cuenca media del Matarraña?”, *I Jornades d'Arqueologia. Ibers a l'Ebre. Recerca i interpretació*. Tivissa, 23 i 24 novembre 2001. *Ilercavònia*, 3. Ribera d'Ebre, pp. 65-73

MORITZ, L. A. (1958).- *Grain-mills and flour in classical Antiquity*. Oxford at the Clarendon Press. Oxford, 230 pàgs.

MOUNDRÉA-AGRAFIOTI, A. (2002).- “Moudre et broyer dans l'espace construit d'une ville du début du Bronze récent égéen (Akrotiri, Théra)”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 93-108

MULHOLLAND S.C.; RAPP, G. Jr. (1992).- “A morphological classification of grass silica-bodies”, en RAPP, G.Jr.; MULHOLLAND S.C. (eds).- *Phytolith Systematics. Emerging Issues, Advances in Archaeological and Museum Science*. Plenum Press. New York, pp. 65-90

NELSON, G. C.; LUKACS, J. R.; YULE, P. (1999).- “Dates, caries, and early tooth loss during the Iron Age of Oman”, *American Journal of Physical Anthropology*, 108. A. R. Liss. Nova York, pp. 333-343

NEUVILLE, P. (2002).- “Aperçu sur le matériel de broyage de Corse”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 57-70

NICOLAU, A.; ZIMMERMANN, S. (2001).- *Aliments sagrats. Pa, vi i oli a la Mediterrània Antiga*. Institut de Cultura. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona, 267 pàgs.

NOGUER, F. (1896).- “Capçanes i els seus contorns”, *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, 19. Barcelona, p. 8

NOY, T., LEGGE, A. J.; HIGGS, E. S. (1973).- “Recent excavations at Nahal Oren, Israel”, *Proceedings of the Prehistoric Society*, vol. 39. Londres, pp. 75-99

OLESTI, O. (1995).- *El territori del Maresme en època republicana (s. III-I aC). Estudi d'arqueomorfologia i història*. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, 513 pàgs.

OLIVA, M. (1969).- *Las excavaciones arqueológicas del yacimiento prerromano de Ullastret, Bajo Ampurdán (Gerona)*. Tesi doctoral inèdita, 1969. Universitat de Barcelona.

OLIVA, M. (1954).- "Actividades de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona en 1954. Quinta campaña de excavaciones arqueológicas del Plan Nacional en la ciudad indiketa de Ullastret, en el Bajo Ampurdán", *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, IX. Girona, pp. 272-316

OLIVA, M. (1955 a 1958).- "Excavaciones arqueológicas del Plan Nacional en la ciudad Indiketa o prerromana de Ullastret, Partida de la Bisbal, Bajo Ampurdán, Gerona", *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, X a XII. Girona

OLIVA, M. (1960).- "Actividades del Servicio Provincial de Investigación Arqueológica, Conservación y Catalogación de Monumentos de la Excma. Diputación de Gerona, y de la Delegación de Excavaciones en 1960. Excavaciones arqueológicas del Plan Nacional en la ciudad Indiketa o prerromana de Ullastret, Gerona, propiedad de la Excma. Diputación. Memoria de la undécima campaña. Primera parte", *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XIV. Girona, pp. 341-416

OLIVA, M. (1965a).- "Excavaciones arqueológicas en la ciudad ibérica de Ullastret (Gerona)", *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Girona, 99 pàgs.

- OLIVA, M. (1965b).- "Recintos fortificados de tipo "ciclopeo" en tierras gerundenses", *Arquitectura megalítica y ciclópea catalano-balear, III Symposium de Prehistoria Peninsular*, 24-26 abril 1965. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Barcelona, pp. 89-109
- OLIVA, M. (1968).- "Nuevo importante yacimiento prerromano en el Ampurdán: el poblado de Puig Castellar (Pontós, Gerona)", *Pyrenae*, 4. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 171-173
- OLIVA, M. (1970).- *Ullastret. Guía de las excavaciones y su museo*, 3ª ed. Diputación Provincial de Gerona. Girona, 88 pàgs.
- OLIVA, M. (1971).- "XX campañas de excavaciones en Ullastret (Gerona), II-1. La "Illa d'en Reixac" y explotaciones a extramuros de la ciudad", *Revista de Gerona*, 54. Girona, pp. 77-87
- OLIVA, M. (1976).- "Excavaciones arqueológicas en el yacimiento prerromano de Ullastret. Bajo Ampurdán (Gerona)", *Noticiario Arqueológico Hispánico. Arqueología*, IV. Comisaría General del Patrimonio Artístico-Dirección General del Patrimonio Artístico y Cultural. Madrid, pp. 735-811
- OLIVA, M. A. (2000).- "La ramaderia del poblat ibèric del Turó del Vent", en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric*. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 163-166
- OLIVER, A. (2000).- *La cultura de la alimentación en el mundo ibérico*. Col·lecció Universitària. Geografia i Història. Diputació de Castelló. Castelló, 210 pàgs.
- OLIVER, A.; GUSI, F. (1995).- El Puig de la Nau. Un hàbitat fortificado ibèric en el àmbit mediterràneo peninsular, *Monografies de Prehistòria i Arqueologia Castellonenques*, 4. Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques, Diputació de Castelló. Castelló, 359 pàgs.
- OLLENDORF, A. (1992).- "Toward a classification scheme of sedge (Cyperaceae) *phytoliths*", en RAPP, G.Jr.; MULHOLLAND S.C. (eds).- *Phytolith Systematics. Emerging Issues, Advances in Archaeological and Museum Science*. Plenum Press. New York, pp. 91-111
- OMS, J. I.; PÉREZ-PÉREZ, A. (1996).- "Semiologia de l'adaptació alimentària en períodes històrics a Catalunya", *Estratègies alimentàries en el passat. Cota zero*, 12. Vic, pp. 112-123
- ÖZBEK, M. (1979).- "Étude odontologique des habitants préhistoriques du village de Mureybet (Syrie)", *Cahiers de l'Euphrate*, 2. Éditions du CNRS. Paris, pp. 119-127
- ÖZBEK, M. (1991).- "Étude anthropologique de l'enfant de Cafer Höyük (Néolithique, Turquie)", *Cahiers de l'Euphrate*, 5-6. Éditions du CNRS. Paris, pp. 151-159
- PALLARÉS, M. (1921).- "L'excavació a Olèrdola", *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. VI (1915-1920). Barcelona, pp. 598-599
- PALLARÉS, R.; GRACIA, F.; MUNILLA, G. (1986a).- "Cataluña. Sistemas ibero-griegos de defensa", *Revista de Arqueología*, 65. Madrid, pp. 42-52
- PALLARÉS, R.; GRACIA, F.; MUNILLA, G. (1986b).- "Modelo de reconstrucción del hábitat nº 1 del poblado ibérico de la Moleta del Remei", *Coloquio sobre el microespacio-3. Del Bronce Final a Época Ibérica, Arqueología Espacial*, 22. Terol, pp. 271-284
- PAOLETTI, M. G.; DREON, A. L.; LORENZONI, G. G. (1995).- "Pistic, traditional food from Western Friuli, N. E. Italy", *Economic Botany*, 49. New York Botanical Garden. Nova York, pp. 26-30
- PARDO, J.; AGUSTÍ, A. (1965).- "Recuperación de una piedra de molino procedente de una calle de Santa Coloma", *Puig Castellar. Boletín de la Sección de Estudios del Centro Excursionista*, 1 (2ª época). Santa Coloma de Gramenet, p. 11
- PARSONS, A. W. (1936).- "A Roman water-mill in the Athenian Agora", *Hesperia*, V. American School of Classical Studies at Athens. Atenes, pp. 70-90

- PASCUAL, R. (1975).- “Las ánforas de Isla Pedrosa”, *Inmersión y Ciencia*, 8-9. Barcelona, pp. 87-92
- PEACOCK, D. P. S. (1980).- “The Roman millstone trade: a petrological sketch”, *World Archaeology*, vol. 12, núm. 1. Routledge & Kegan Paul. Londres, pp. 43-53
- PEACOCK, D. P. S. (1986).- “The production of roman millstones near Orvieto, Umbria, Italy”, *The Antiquaries Journal*, 66. Oxford University Press. Londres, pp. 45-51
- PEACOCK, D. P. S. (1987).- “Iron Age and roman quern production at Lodsworth, West Sussex”, *The Antiquaries Journal*, 67. Oxford University Press. Londres, pp. 61-85
- PEACOCK, D. P. S. (1989).- “The mills of Pompeii”, *Antiquity*, vol. 63, núm. 239. Oxford, pp. 205-214
- PEARSALL, D.M. (1989).- *Paleoethnobotany. A handbook of procedures*. Academic Press. Londres, 470 pàgs.
- PEARSALL, D.M. (1993).- “Contributions of phytolith analysis for reconstructing subsistence: examples for research in Ecuador”, en PEARSALL, D.M.; PIPERNO, D.R. (eds.).- *Current research in phytolith analysis: applications in archaeology and paleocology. Masca Research Papers in Science and Archaeology*, 10. The University Museum of Archaeology and Anthropology. University of Pennsylvania. Philadelphia, pp. 108-122
- PEARSALL, D.M.; CHANDLER-EZELL, K.; ZEIDLER, J.A. (2004).- “Maize in ancient Ecuador: results of residue analysis of stone tools from the Real Alto site”, *Journal of Archaeological Science*, 31. Academic Press. Londres, pp. 423-442
- PEARSALL, D.M.; PIPERNO, D.R. (eds.) (1993).- *Current research in phytolith analysis: applications in archaeology and paleocology. Masca Research Papers in Science and Archaeology*, 10. The University Museum of Archaeology and Anthropology. University of Pennsylvania. Philadelphia, 212 pàgs.
- PELLETIER, A. (1984).- *La femme dans la société gallo-romaine*. Picard. París, 142 pàgs.
- PEÑA-CHOCARRO, L.; ZAPATA, L.; GONZÁLEZ, J. E.; IBÁÑEZ, J. J. (2000).- “Agricultura, alimentación y uso del combustible: aplicación de modelos etnográficos en arqueobotánica”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 403-420
- PÉREZ, M. (1997-98).- ” Capsanes, nueva estación de epigrafía ibérica en la provincia de Tarragona”, *Anales de Murcia*, 13-14, pp. 119-120
- PÉREZ JORDÀ, G. (2000).- “La conservación y la transformación de los productos agrícolas en el mundo ibérico”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 47-68
- PÉREZ JORDÀ, G.; IBORRA, M. P.; GRAU, E.; BONET, H.; MATA, C. (2000).- “La explotación agraria del territorio en época ibérica: los casos de Edeta y Kelin”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Sèrie Monogràfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 151-167
- PERICOT, L. (1975).- “El yacimiento arqueológico submarino Ante Isla Pedrosa (Gerona)”, *Inmersión y Ciencia*, 8-9. Barcelona, pp. 67-69
- PERROT, J. (1966).- “Le gisement natoufien de Mallaha (Enyan), Israel”, *L'Anthropologie*, t. 70, núm. 5-6. París, pp. 437-484

- PETERS, Ch. R. (1982).- "Electron-optical microscopic study of incipient dental microdamage from experimental seed and bone crushing", *American Journal of Physical Anthropology*, 57. A. R. Liss. Nova York, pp. 283-301
- PETRAGLIA, M.D.; POTTS, R.B. (1992).- "Deux mortiers du Paléolithique Supérieur de la Madeleine, Dordogne, France", *L'Anthropologie*, t. 96, núm. 1. París, pp. 209-212
- PINILLA, A.; JUAN-TRESSERRAS, J.; MACHADO, M.J. (eds.) (1997).- *Estado actual de los estudios de fitolitos en suelos y plantas, Monografías del Centro de Ciencias Medioambientales, 4*, CSIC. Madrid, 292 pàgs.
- PIPERNO, D.R. (1988).- *Phytolith Analysis: an Archaeological and Geological Perspective*. Academic Press. Nova York, 280 pàgs.
- PIPERNO, D.R. (1994).- "On the emergence of agriculture in the New World", *Current Anthropology*, 35 (5), pp. 637-643
- PIPERNO, D.R.; HOLST, I. (1998).- "The presence of starch grains on prehistoric stone tools from the humid Neotropics: Indications of early tuber use and agriculture in Panama", *Journal of Archaeological Science*, 25 (8). Academic Press. Londres, pp. 765-776
- PIPERNO, D.R.; PEARSALL, D.M. (1993).- "Phytoliths in the reproductive structures of maize and teosinte: implications for the study of maize evolution", *Journal of Archaeological Science*, 20. Academic Press. Londres, pp. 337-362
- PIPERNO, D.R.; RANERE, A.J.; HOLST, I.; HANSELL, P. (2000).- "Starch grains reveal early root crop horticulture in the Panamanian tropical forest", *Nature*, 407. Macmillan Journals. London, pp. 894-897
- PIQUE, R. (2000).- "La gestió dels recursos llenyosos i la transformació del paisatge al jaciment d'Olèrdola", en BOSCH, J. M.; MESTRES, J.; MOLIST, N.; SANABRE, R. M.; SOCIAS, J. (inèdit).- *Olèrdola. Memòria sector 01. Intervenció arqueològica 1996, 1998 i 1999*. Museu d'arqueologia de Catalunya, vol. VII. Barcelona, juny 2000.
- PISCIOTTA, G.T. (2004).- *Studio mineralogico- petrografico di macine preistoriche dai siti di Alorda Park e di Barranc de Gàfols (Spagna)*. Tesi di Laurea, Università degli Studi di Palermo, Facoltà di Scienze.
- PLÁCIDO, D. (1999).- "La mujer en el oikos i en la pólis: formas de dependencia económica y de esclavización", en REDUZZI, F.; STORCHI, A. (eds.).- *Femmes-esclaves. Modèles d'interprétation anthropologique, économique, juridique*. Actes del XXI Colloquio Internazionale Girea. Lacco Ameno-Ischia, 27-29 octubre 1994. Diàphora, 9. Jovene Editore. Nàpols, pp. 13-19
- PLANA, R.; MARTÍN, M. A. (2000).- "L'oppidum d'Ullastret et son territoire: premiers résultats", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *L'habitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Llenguadoc Occidental. Actualitat de l'arqueologia de l'edat del Ferro*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Série Monográfica*, 19. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 123-133
- PLANA, R.; MARTÍN, M. A. (2001).- "L'organització de l'espai rural entorn de l'oppidum d'Ullastret: formes i dinàmica del poblament", en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l'edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d'Ullastret, 2. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 157-176
- POISSONNIER, B. (2002).- "Pilons, broyeur, bouchardes, marteaux et autres percuteurs: les interprétations fonctionnelles au risque de l'expérimentation", en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. París, pp. 141-152

- POMMEPUY, C. (1999).- “Le matériel de mouture de la vallée de l’Aisne de l’Age du Bronze à La Tène finale: formes et matériaux”, *Revue Archéologique de Picardie*, ¾. Amiens, pp. 115-141
- PONCE, A. M. (1975).- “Descripción de algunas de las piezas halladas en el yacimiento de Isla Pedrosa”, *Inmersión y Ciencia*, 8-9. Barcelona, pp. 95-111
- PONS, E. (1993).- "L'expansió septentrional del món iber: el jaciment de Mas Castellar-Pontós i les seves especialitzacions", *Laietània*, 8. Mataró, pp. 105-128
- PONS, E. (1997).- "Estructures, objectes i fets culturals en el jaciment protohistòric de Mas Castellar (Pontós, Girona)", *Espacios y lugares culturales en el mundo ibérico. Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Castelló*, 18. Diputació de Castelló. Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques. Castelló de la Plana, pp. 71-89
- PONS, E. (dir.) (2002).- *Mas Castellar de Pontós (Alt Empordà). Un complex arqueològic d'època ibèrica (excavacions 1990-1998)*. Sèrie Monogràfica, 21. Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, 635 pàgs.
- PONS, E.; ADROHER, A.; BARTUZEN, J.; CONTRERAS, F.; LLAVANERAS, M.; TABERNERO, E. (1993).- "El jaciment protohistòric de Mas Castellar-Pontós (Alt Empordà). Resultats de les campanyes 1990-1992", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 26. Figueres, pp. 315-340
- PONS, E.; BOUSO, CANAL, D.; FERNÁNDEZ, M. J.; FUERTES, M.; GONZALO, C.; GAGO, N.; LÓPEZ, A.; VARGAS, A.; TEIXIDOR, E. (2000).- "Campanya d'excavació arqueològica a Mas Castellar-Pontós 1998", *V Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona*. Olot, 12 i 13 maig 2000, pp. 80-86
- PONS, E.; BOUSO, M.; GAGO, N.; FERNÁNDEZ, M. J. (1998).- "Significació funcional de les sitges amortitzades de Mas Castellar de Pontós: una aproximació metodològica", *Cypsela*, XII. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 63-79
- PONS, E. i equip de Pontós 1994 (1995).- "El jaciment protohistòric de Mas Castellar-Pontós (campanyes 1990-1994): un establiment rural especialitzat", *Tribuna d'Arqueologia 1994-1995*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 81-92
- PONS, E.; FERNÁNDEZ, M. J.; GONZÀLEZ, H.; GAGO, N.; BOUSO, M. (2000).- "El establecimiento agrario de Mas Castellar de Pontós (s. III-II a. C.)", en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *L'hàbitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Llenguadoc Occidental. Actualitat de l'arqueologia de l'edat del Ferro*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. Sèrie Monogràfica, 19. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 147-159
- PONS, E.; FUERTES, M.; GAGO, N.; BOUSO, M. (2001).- “Les sitges dels assentaments de Mas Castellar de Pontós i les del seu territori”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l'edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d'Ullastret, 2. Museu d'Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 145-156
- PONS, E.; LLORENS, J. M. (1991).- “L’organització de l’espai domèstic a Puig Castellet. Lloret de Mar-la Selva”, *Cypsela*, IX. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp.95-110
- PONS, E.; LLORENS, J. M.; MERINO, J. (1999).- *Puig Castellet*. Guies del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Museu d'Arqueologia de Catalunya, El Mèdol. Barcelona, 51 pàgs.
- PONS, E.; LLORENS, J. M.; TOLEDO, A. (1989).- “Le hameau fortifié du Puig Castellet à Lloret de Mar (Girona, Espagne)”, *Documents d'Archéologie Méridionale*, 12. Lambesc, pp. 191-222
- PONS, E.; RUIZ DE ARBULO, J.; VIVÓ, D. (1998).- “El yacimiento ibérico de Mas Castellar de Pontós (Girona). Análisis de algunas piezas significativas” *Actas del Congreso internacional Los Iberos. Principes de Occidente. Estructuras de poder en la sociedad ibérica*. Barcelona, 12-14 març 1998. Fundació “La Caixa”. Barcelona, pp. 55-64

- PONS, E.; TOLEDO, A.; LLORENS, J. M. (1981).- *El recinte fortificat ibèric de Puig Castellet. Lloret de Mar (Excavacions 1975-1980)*. Diputació de Girona, Girona
- PORTILLO, M. (2000).- La mòlta i triturat d'aliments vegetals a la Laietània ibèrica. Memòria de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona.
- PORTILLO, M. (2002).- "Les meules de Pech Maho (Sigean, Aude): étude typologique", en GAILLED RAT, E. (Coord.).- *Rapport de projet collectif de recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, Service Régional de l'Archéologie Languedoc-Roussillon. Montpellier, pp. 6-23
- PORTILLO, M.; ALBERT, R.M. (2004).- "Plant uses and food processing through the study of grinding stones during the Iron Age in the Catalanian coast (NE Spain): The results of phytolith analyses", *Phytolitharien* 16 (3), pp. 14-15
- PORTILLO, M. (2005a).- "Estudio tipológico y funcional del instrumental de molienda y triturado de alimentos vegetales de la Layetania ibérica", en BLANCO, A.; CANCELO, C.; ESPARZA, A. (Eds.).- *Bronze Final y Edad del Hierro en la Península Ibérica. Encuentro de jóvenes investigadores*. Ediciones Universidad de Salamanca, Aquilafuente, 86. Salamanca, pp. 662-679
- PORTILLO, M. (2005b).- "Els molins de la Laietània ibèrica", *Món ibèric als Països Catalans. XIIIè Col.loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, 14-15 novembre 2003. Institut d'Estudis Ceretans. Puigcerdà, pp. 839-851
- PORTILLO, M. (en premsa a).- "Els molins del Camp de les Lloses", *Monografies de l'ICAC*, Tarragona.
- PORTILLO, M. (en premsa b).- "Els molins rotatius del jaciment ibèric del Vilar", en *Història de Valls*. Institut d'Estudis vallencs, Valls.
- PORTILLO, M. (en premsa c).- "Anàlisi tipològic i funcional del instrumental de molienda y triturado de alimentos vegetales de Alorda Park (Calafell, Baix Penedès, Catalunya)", *Actas do IV Congresso de Arqueologia Peninsular*. Universidade do Algarve, 2004. Faro.
- PORTILLO, M. (en premsa d).- "Anàlisi de fitòlits de molins procedents del jaciment d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès)", actes del *I Congrès de Joves Investigadors en Arqueologia dels Països Catalans, La protohistòria als Països Catalans*, 18-19 novembre de 2005. Universitat de Barcelona.
- PORTILLO, M.; BALL, T.B.; MANWARING, J. (en premsa).- "Morphometric Analysis of Inflorescence Phytoliths Produced by *Avena sativa* and *Avena strigosa*: First Results", *Economic Botany* 60 (2).
- POSTGATE, J. N. (1994).- *Early Mesopotamia. Society and economy at the dawn of history*. Routledge. London. Nova York, 367 pàgs.
- POU, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1993).- "El poblament ibèric a la Cessetània", *Laietània*, 8. Mataró, pp. 183-206
- POU, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1995).- "La reconstrucció del poblat ibèric d'Alorda Park o de les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès)", *Tribuna d'Arqueologia 1993-1994*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 51-62
- POU, J.; SANTACANA, J.; MORER, J.; ASENSIO, D.; SANMARTÍ, J. (2001).- "El projecte d'interpretació arquitectònica de la ciutatella ibèrica de Calafell (Baix Penedès)", en BELARTE, M. C.; POU, J.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (eds.).- *Tècniques constructives d'època ibèrica i experimentació arquitectònica a la Mediterrània*, Actes de la I Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell. Calafell, 20-22 gener 2000. Arqueo Mediterrània, 6. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 95-115
- POUPET, P. (2000).- "L'environnement de l'agglomération protohistorique de Pech Maho (Sigean, Aude)", en GAILLED RAT, E. (coord.).- *Projet Collectif de Recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, SRA, informe intern inèdit, 2000. Montpellier, pp. 35-39

- POWELL, M. L. (1985).- “The analysis of dental wear and caries for dietary reconstruction”, en GILBERT, J. R. R. I.; MIELKE, J. H. (eds.).- *The analysis of Prehistoric diets*. Studies in Archaeology. Academic Press. Florida, pp. 307-338
- PROCOPIOU, H. (2001).- “Les meules à va-et-vient minoennes: histoire des choix techniques”, en BRUN, J.- P.; JOCKEY, P. (eds.).- *Techniques et sociétés en Méditerranée. Hommage à Marie-Claire Amouretti*. Collection L’atelier méditerranéen. Maison méditerranéenne des sciences de l’homme. Paris, pp. 229-239
- PROCOPIOU, H. (2002).- “En guise d’introduction: l’identification fonctionnelle de l’outillage de mouture, questions pour une Table Ronde”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 décembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 9-11
- PROCOPIOU, H.; ANDERSON, P.; FORMENTI, F.; JUAN, J. (2002).- “Étude des matières transformées sur les outils de mouture: identification des résidus et des traces d’usure par analyse chimique et par observations en microscopie optique et électronique”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 décembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 111-127
- PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.) (2002).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 décembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS. Paris, 2 vols.
- PRYOR, F. (1996).- “Sheep, stockyards and fields systems: Bronze Age livestock populations in the Fenlands of eastern England”, *Antiquity*, 70. Oxford, pp. 313-324
- PRYOR, F. (1999).- *Farmers in Prehistoric Britain*. Tempus. Gloucestershire, 159 pàgs.
- PUJOL, J. (1991).- “Assaig d’interpretació de l’època ibèrica al Maresme”, *Laietània*, 6. Mataró, pp. 19-33
- PUJOL, J.; GARCÍA, J. (1982-1983).- “El grup de sitges de Can Miralles-Can Modolell (Cabrera de Mar, Maresme). Un jaciment d’època ibèrica situat en la rodalia del poblat ibèric de Burriac”, *Laietània*, 2-3. Mataró, pp. 46-145
- PY, M. (1992).- “Meules d’époque protohistorique et romaine provenant de Lattes”, *Lattara*, 5. Lattes, pp. 183-232
- REDMAN, Ch. L. (1990).- *Los orígenes de la civilización. Desde los primeros agricultores hasta la sociedad urbana en el Próximo Oriente*. Crítica, Barcelona, 443 pàgs.
- REDUZZI, F.; STORCHI, A. (eds.) (1999).- *Femmes-esclaves. Modèles d’interprétation anthropologique, économique, juridique*. Atti del XXI Colloquio Internazionale Girea. Lacco Ameno-Ischia, 27-29 octobre 1994. Diáphora, 9. Jovene Editore. Nàpols, 426 pàgs.
- REILLE, J.-L. (1995).- “La diffusion des meules dans la vallée de l’Hérault à l’époque protohistorique et l’identification microtexturale des basaltes”, *Documents d’Archéologie Méridionale*, 18. Paris, pp. 197-205
- REILLE, J.-L. (1998a).- “Agde et le commerce des meules à grains en Gaule méditerranéenne à la fin de l’Âge du Fer (IIe-1er s. av. n. è.)”, *XXII Col·loqui Internacional per l’Estudi de l’edat del Ferro. Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro de l’Europa Occidental: de la producció al consum. Resum de les comunicacions*. Girona, 21-24 maig 1998. Museu d’Arqueologia de Catalunya. Girona, pp. 123-124
- REILLE, J.-L. (1998b).- “L’importation des meules en basalt dans le secteur de Martigues au deuxième âge du fer. Identification pétrographique des sources”, *Documents d’Archéologie Méridionale*, 21. Paris, pp. 237-244

- REILLE, J.-L. (2000a).- “Agde et le commerce des meules à grains en Gaule méditerranéenne à la fin de l’Âge du Fer (IIe-1er s. av. n. è.)”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d’origen vegetal a l’edat del Ferro de l’Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l’estudi de l’edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l’étude de l’Âge du Fer. *Série Monogràfica*, 18. Museu d’arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 361-365
- REILLE, J.-L. (2000b).- “Détermination pétrographique de l’origine des meules du site d’Ambrussum à Villetelle, Hérault (IIIe s. av.-1er s. ap. J.-C.)”, *Revue Archéologique de Narbonnaise*, 33. Montpellier, pp. 381-386
- REILLE, J.-L. (2000c).- “L’importation des meules à grains en languedoc occidental au deuxième âge du fer sur les sites de Pech Maho (IIIe s. av. J.-C.) et du Cayla de Mailhac (Ve au IIe s. av. J.-C.)”, *Documents d’Archéologie Méridionale*, 24. Paris, pp. 273-278
- REILLE, J.-L. (2000d).- “Les meules de Pech Maho (Sigean, Aude)”, en GAILLED RAT, E. (coord.).- *Projet Collectif de Recherche Étude et mise en valeur du site archéologique de Pech Maho (Sigean, Aude)*, SRA, informe intern inédit, 2000. Montpellier, pp. 42-45
- REILLE, J.-L. (2001a).- “L’importation des meules domestiques dans la forteresse grecque d’Olvia (Hyères, Var) entre le IIe s. av. n.è. et le Haut Empire”, *Documents d’Archéologie Méridionale*, 24. Paris, pp. 207-211
- REILLE, J.-L. (2001b).- “L’origine des meules à grains dans l’oppidum protohistorique de Monthaürès (Narbonne, Aude) du VIe au Ier s. av. n.è.”, *Documents d’Archéologie Méridionale*, 24. Paris, pp. 201-206
- RENARD, M. (2001).- “Complémentarité entre la chimie organique, la biochimie et l’archéobotanique”, en MARINVAL, P. (dir.).- *Histoires d’Hommes. Histoires de plantes. Hommages au professeur Jean Erroux, Memoire de Plantes, 1*. Éditions Monique Mergoïl. Centre d’Anthropologie Toulouse. Millau, pp. 37-54
- REYNOLDS, P. J. (1981).- “Deadstock and livestock”, en MERCER, R. (ed.).- *Farming practice in British Prehistory*. Edimburgh University Press. Edimburg, pp. 97-122
- REYNOLDS, P. J. (1992).- “Crop fields of the prehistoric cereal types emmer and spelt: the worst option”, en ANDERSON, P. (dir.).- *Préhistoire de l’agriculture. Nouvelles approches expérimentales et ethnographiques*. Monographie du CRA, 6. Éditions du CNRS. Paris,
- REYNOLDS, P. J. (1994).- “Experimental archaeology: a perspective for the future”, en *The Reuven Lectures*, 5. Stichting voor de Nederlandse Archeologie?
- Occasional Papers*, vol. I. Butser Ancient Farm. Waterlooville, pp. 11-26
- REYNOLDS, P. J. (1995a).- “The food of the prehistoric celts”, en WILKINS, J.; HARVEY, D.; DOBSON, M. (eds.).- *Food in Antiquity*. University of Exeter Press. Exeter, pp. 303-315
- REYNOLDS, P. J. (1995b).- “Rural life and farming”, en GREEN, M. (ed.).- *The celtic world*. Routledge. Londres, pp. 176-209
- REYNOLDS, P. J. (1995c).- “The life and death of a post-hole”, *Paper given to Interpreting Stratigraphy*, 5 maig 1995. *Occasional Papers*, vol. I. Butser Ancient Farm. Waterlooville, pp. 27-32
- REYNOLDS, P. J. (1999).- “Butser Ancient Farm, Hampshire, UK”, en STONE, P. G.; PLANEL, P. G. (eds.) (1999).- *The constructed past: Experimental Archaeology, education and the public*, *One World Archaeology*, 36. Routledge. Londres, pp. 124-135
- REYNOLDS, P. J. (2003).- “The nature of experiment in archaeology”, *Occasional Papers*, vol. IV. Butser Ancient Farm. Waterlooville, pp. 31-41
- REYNOLDS, P. J.; HEDGE, R. W. (1999).- “The Butser Ancient Farm earthworks research project. A first Analysis of the data and a description and review of the methodology”, *Monograph Series*, 4. Butser Ancient Farm. Waterlooville, 40 pàgs.

- RIBA, O. (1975).- “Geotermismo de la zona volcánica de Olot. Nota preliminar sobre posibilidades geotérmicas”, *Boletín Geológico y Minero*, vol. 86-87. Instituto Geológico y Minero de España. Madrid, pp. 45-62
- RIBA, O. (dir.) (1997).- *Diccionari de geologia*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1407 pàgs.
- RIBAS, M. (1964).- *Els orígens de Mataró*. Caixa d’Estalvis Laietana. Mataró
- RIBAS, M. (1966).- “Excavación de un silo ibérico”, *Ampurias*, XXVIII. Barcelona, pp. 237-242
- RIBAS, M. (1977).- “El poblament ibèric d’Ildure”, *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Mataró i El Maresme*, 3. Mataró, pp. 53-54
- RIBAS, M.; LLADÓ, J. (1977-1978).- “Excavació d’unes habitacions pre-romanes a Burriac (Cabrera de Mataró)”, *Pyrenae*, 13-14. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 153-180
- RIBAS, M.; MARTÍN, R. (1960-1961).- “Hallazgo de silos ibéricos en Burriac (Cabrera de Mataró)”, *Ampurias*, XXII-XXIII. Barcelona, pp. 296-306
- RIBAUX, Ph. (1985).- “Le matériel de mouture du Bronze Final a Auvernier”, en GAST, M.; SIGAUT, F.; BEUTLER, C. (1985).- *Les techniques de conservation des grains à long terme. Leur rôle dans la dynamique des systèmes de cultures et des sociétés*. III fasc. 1. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris, pp. 129-136
- RIGHTMIRE, G. P. (1984).- “Human skeletal remains from eastern Africa”, en CLARK, J. D.; BRANDT, S. A. (eds).- *From hunters to farmers. The causes and consequences of food production in Africa*. University of California Press. Berkeley, pp. 191-199
- RIPOLL, E. (1971).- *Olèrdola. Historia de la ciudad y guía del conjunto monumental y museo monográfico*. Diputació Provincial de Barcelona. Instituto de Prehistoria y Arqueología. Barcelona, 89 pàgs.
- RISCH, R. (1995).- *Recursos naturales y sistemas de producción en el sudeste de la Península Ibérica entre 3000 y 1000 a. n. e.* Tesi doctoral inèdita, 1995. Universitat Autònoma de Barcelona.
- RIVALS, C. (2000).- *Le moulin et le meunier. Une technique et un métier. Mille ans de meunerie en France et en Europe*, vol. I. Empreinte Éditions, Portet-sur-Garonne, 239 pàgs.
- RODÀ, I. (1977).- “La dispersión del poblamiento en el término de Barcelona en la época anterromana”, *Cuadernos de Arqueología e Historia de la ciudad*, XVII. Barcelona, pp. 47-92
- RODÀ, I. (1994).- “Los materiales de construcción en Hispania”, en DUPRÉ, X. (coord.).- *La ciutat en el món romà*. XIVè Congrés Internacional d’Arqueologia Clàssica, vol. 1. Tarragona, 1993, pp. 331-334
- RODRÍGUEZ, M. O. (2000).- “La economía forestal de dos asentamientos ibéricos”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 133-138
- ROS, M. T. (1997).- “Informe anàlisi antracològica. Olèrdola. Campanya 1995. Resultats antracològics”, en MOLIST, N. (inèdit).- *Olèrdola (Olèrdola, Alt Penedès). Memòria campanya d’excavacions 1995. Sector 01 (Testimonis 8, 9, 12, 11 i 13)*. Museu d’Arqueologia de Catalunya, vol. III. Inèdit, Barcelona, desembre 1997
- ROS, M. T. (1988).- “L’aplicació de l’anàlisi antracològica a l’arqueologia catalana”, *Cota Zero*, 4. Vic, pp. 51-60
- ROS MATEOS, A. (2000).- *El poblament ibèric tardà i la romanització al Penedès*. Memòria de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona.
- ROS MATEOS, A. (2003).- “El camp de sitges de Vinya d’en Pau (Vilafranca del Penedès), revalorització dels materials dipositats al Museu de Vilafranca”, *Revista d’Arqueologia de Ponent*, 13. Lleida, pp. 191-210

- ROS MATEOS, A. (2003).- “El món ibèric tardà i la romanització al Penedès”, *Fonaments*, 10/11. Barcelona, pp. 213-244
- ROSE, J.C.; CONDON, K.W.; GOODMAN, A.H. (1985).- “Diet and dentition: Developmental disturbances”, en GILBERT, J.R.R.I.; MIELKE, J.H. (eds.).- *The analysis of Prehistoric diets*. Studies in Archaeology. Academic Press. Florida, pp. 281-305
- ROSEN, A.M. (1992a).- “Phytoliths as indicators of ancient irrigation farming”, en ANDERSON, P.C. (dir.) *Préhistoire de l'agriculture. Nouvelles approches expérimentales et ethnographiques*. Monographie du CRA, 6, Éditions du CNRS. Paris, pp. 281-287
- ROSEN, A.M. (1992b).- “Preliminary identification of silica skeletons from Near Eastern archaeological sites: an anatomical approach”, en RAPP, Jr.G.; MULHOLLAND, S.C. (eds.).- *Phytolith Systematics: Emerging Issues, Advances in Archaeological and Museum Science*. Plenum Press. New York, pp. 129-148
- ROSEN, A.M. (1993).- “Phytolith evidence for early cereal exploitation in the Levant”, en PEARSALL, D.M.; PIPERNO, D.R. (eds.).- *Current research in phytolith analysis: applications in archaeology and paleoecology. Masca Research Papers in Science and Archaeology*, 10. The University Museum of Archaeology and Anthropology. University of Pennsylvania. Philadelphia, pp. 160-171
- ROSEN, A.M. (2001).- “Phytolith evidence for agro-pastoral economies in the Scythian period of southern Kazakhstan”, en MEUNIER, J.D.; COLIN, F. (eds.) *Phytoliths, Applications in Earth Sciences and Human History*. A.A. Balkema Publishers. Lisse, pp. 183-198
- ROSEN, A.M.; WEINER, S. (1994).- “Identifying ancient irrigation: a new method using opaline phytoliths from Emmer wheat”, *Journal of Archaeological Science*, 21. Academic Press. Londres, pp. 125-132
- ROUBET, C. (1973).- “Essai de classification du matériel de broyage”, *Actes du VIII Congrès International des sciences préhistoriques et protohistoriques*, vol. 3. Belgrad, 9-15 septembre 1971, pp 413-417
- ROUX, V. (1985).- *Le matériel de broyage. Étude ethnoarchéologique a Tichitt, Mauritanie*. Editions Recherche sur les Civilisations, “Mémoire” n° 58. Paris, 111 pàgs.
- ROUX, V. (1993).- “Travail des matières dures animales et minérales: réflexion sur la description des gestes techniques”, en ANDERSON, P.C.; BEYRIES, S.; OTTE, M.; PLISSON, H. (dirs.).- *Traces et fonction: les gestes retrouvés. Actes du Colloque International de Liège*, 8-10 desembre 1990. Centre de Recherches Archéologiques du CNRS, Études et Recherches Archéologiques de l'Université de Liège. Liège, pp. 161-164
- ROVIRA, M. C. (1991).- *Estudi arqueometal·lúrgic de l'Illa d'en Reixac-Ullastret (Baix Empordà)*. Tesi de llicenciatura, 1991. Universitat de Barcelona
- ROVIRA, M. C. (1993).- “Estudi arqueometal·lúrgic de l'Illa d'en Reixac-Ullastret (Baix Empordà)”, *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 3. Lleida, pp. 65-149
- ROVIRA, M. C. (1993).- “Metal·lúrgia ibèrica: identificació i interpretació dels atuells de reducció i gresols arran de les troballes de l'Illa d'en Reixac (Baix Empordà)”, *Cypsela*, X. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 61-69
- ROVIRA, M. C. (2000).- “Aproximación a la agricultura protohistórica del Noreste de la Península Ibérica mediante el utillaje metálico”, en BUXÓ, R.; PONS, E. (dirs.).- *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. Actes del XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del Ferro. Girona, 21-24 maig 1998. Association française pour l'étude de l'Âge du Fer. *Série Monográfica*, 18. Museu d'arqueologia de Catalunya-Girona. Girona, pp. 269-280
- RUNNELS, C. N. (1983).- “Lithic artifacts from surface sites in the Mediterranean area”, en KELLER, D. R.; RUPP, D. W. (eds.).- *Archaeological survey in the Mediterranean area*. BAR International Series, 155. Oxford, pp. 143-148

- RUNNELS, C. N. (1990).- “Rotary querns in Greece”, *Journal of Roman Archaeology*, vol. 3. University of Michigan. Michigan, pp. 147-154
- RUNNELS, C. N. (1994).- “A diachronic study and economic analysis of millstones from the Argolid, Greece”, en JAMESON, M. H.; RUNNELS, C. N.; ANDEL, T. H. Van (eds.).- *A Greek countryside: the southern Argolid from prehistory to the present day*. Stanford University Press. Stanford, 654 pàgs.
- RUNNELS, C. N.; MURRAY, P. (1983).- “Milling in Ancient Greece”, *Archaeology*, vol. 36, núm. 6. Oxford, pp. 62-63 i 75
- RUSSELL, K. W. (1988).- *After Eden. The behavioral ecology of early food production in the Near East and North Africa*. BAR International Series, 391. Oxford, 262 pàgs.
- SÁEZ, F. (1987).- *Agricultura romana de la Bètica I*. Monografias del Departamento de Historia Antigua de la Universidad de Sevilla. Ecija, pp. 104-115
- SAMUEL, D. (1996).- “Investigation of Ancient Egyptian baking and brewing methods by correlative microscopy”, *Science*, vol. 273. Moses King. Cambridge, pp. 488-490
- SANAHUJA YLL, M. E. (1971).- “Instrumental de ferro agrícola e industrial de la època íbero-romana en Catalunya”, *Pyrenae*, 7. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 61-110
- SANMARTÍ, J. (1986).- *La Laietània ibèrica. Estudi d'arqueologia i d'història*. Tesi doctoral inèdita, 1986. Universitat de Barcelona.
- SANMARTÍ, J. (1987).- *La Laietània ibèrica. Estudi d'arqueologia i d'història*. Universitat de Barcelona (edició en microfítxes).
- SANMARTÍ, J. (2000).- “Les relacions comercials en el món ibèric”, en MATA, C.; PÉREZ JORDÀ, G. (eds.).- *Ibers. Agricultors, artesans i comerciants*. III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric. València, 24-27 novembre de 1999. *Saguntum-PLAU*, Extra-3. Universitat de València. València, pp. 307-328
- SANMARTÍ, J.; ALVAREZ, R.; ASENSIO, D. (1995).- “La ceràmica àtica del yacimiento del Turó del Vent (Llinars del Vallès, Vallès Occidental, Barcelona) conservada en el Museu Municipal Joan Pla i Gras”, *Verdolay*, 7. Museo de Murcia. Murcia, pp. 187-197
- SANMARTÍ, J.; BELARTE, M. C.; SANTACANA, J.; ASENSIO, D.; NOGUERA, J. (2000).- *L'assentament del bronze final i primera edat del ferro del Barranc de Gàfols (Ginestar, Ribera d'Ebre)*. Arqueo Mediterrània, 5. Universitat de Barcelona. Barcelona, 244 pàgs.
- SANMARTÍ, J.; BRUGUERA, R. (1998).- “Les àmfores ibèriques del “celler” del Puig de Sant Andreu (Ullastret, Baix Empordà)”, *Cypsela*, 12. Museu d'arqueologia de Catalunya, Girona, pp. 183-194
- SANMARTÍ, J.; GARCIA, J.; ASENSIO, D.; PRINCIPAL, J. (1998).- “Les fàcies ceràmiques d'importació del segle III aC i la primera meitat del segle II aC a la costa central de Catalunya”, *Arqueomediterrània*, 4. Àrea d'Arqueologia, Universitat de Barcelona. Barcelona, pp. 111-128
- SANMARTÍ, J.; GILI, E.; RIGO, A.; DE LA PINTA, J. LL. (1992).- *Els primers pobladors de Santa Coloma de Gramenet. Dels orígens al món romà*. Història de Santa Coloma de Gramenet, 1. Museu Torre Balldovina, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Santa Coloma de Gramenet, 241 pàgs.
- SANMARTÍ, J.; OJUEL, M. (1984).- *Recull de l'obra dispersa de l'arqueòleg Pere Giró i Romeu*. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilafranca del Penedès, 246 pàgs.
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1986a).- “Análisis funcional de los recintos domésticos del poblado de Alorda Park (Calafell, Baix Penedès, Tarragona)”, *Coloquio sobre el microespacio-3. Del Bronce Final a època ibèrica*, *Arqueología Espacial*, 9. Terol, pp. 257-269

- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1986b).- “La jerarquia de nuclis en el poblament ibèric de la costa del Penedès”, *Protohistòria catalana. VI Col.loqui internacional d’arqueologia de Puigcerdà*, 7-9 desembre 1984. Puigcerdà, pp. 227-243
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1987a).- “Un recinte cultural al poblat ibèric d’Alorda Park (Calafell, Baix Penedès)”, *Fonaments*, 6. Barcelona, pp. 157-169
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1987b).- “El poblat ibèric d’Alorda Park (Calafell, Baix Penedès) i el seu entorn. Anàlisi crítica”, *Tribuna d’Arqueologia 1986-1987*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, pp. 7-14
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1989).- “Catalogne méridionale: recherches récentes et état de la question”, *Habitats et structures domestiques en méditerranée occidentale durant la Protohistoire*. Colloque International Arles-sur-Rhône, 1989.
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1991).- “El sistema defensiu d’Alorda Park (Calafell, Baix Penedès, Tarragona)”, *Actes del Simposi Internacional d’Arqueologia Ibèrica. Fortificacions. La problemàtica de l’ibèric ple (segles IV-III aC)*. Centre d’Estudis del Bages. Societat Catalana d’Arqueologia. Manresa, pp. 329-335
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1992).- *El poblat ibèric d’Alorda Park (Calafell, Baix Penedès). Campanyes 1983-1988*. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 11. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Barcelona, 305 pàgs.
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J.; SERRA, R. (1983).- “Notes sobre el poblament protohistòric a la costa del Penedès”, *Informació Arqueològica*, 40. Barcelona, pp. 121-126
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J.; SERRA, R. (1984).- *El jaciment ibèric de l’Argilera i el poblament protohistòric al Baix Penedès*, Quaderns de Treball, 6. Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació de Barcelona, Departament de Prehistòria i Arqueologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona, 107 pàgs.
- SANTALLIER, D.; CARON, V.; GISCLON, J.-L.; JAUTÉE, E.; RANTSORDAS, S. (2002).- “Les qualités mécaniques des matériaux lithiques utilisés pour la confection du matériel de broyage et de mouture. Réflexions préliminaires”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 15-29
- SCHNEIDER, J. S. (1996).- “Quarrying and production of aboriginal milling implements at Antelope Hill, Arizona”, *Journal of Field Archaeology*, 23 (3). Boston, p. 299-311
- SCHNEIDER, J. S. (2002).- “Milling tool design, stone texture and function”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 31-53
- SCHOUMACKER, A. (1993).- “Apports de la technologie et de la pétrographie pour la caractérisation des meules”, en ANDERSON, P. C.; BEYRIES, S.; OTTE, M.; PLISSON, H. (dirs.).- *Traces et fonction: les gestes retrouvés. Actes du Colloque International de Liège*, 8-10 desembre 1990. Centre de Recherches Archéologiques du CNRS, Études et Recherches Archéologiques de l’Université de Liège. Liège, pp. 165-176
- SCHULTEN, A.; MALUQUER DE MOTES, J. (1987).- *Fontes Hispaniae Antiquae. Hispania Antigua según Pomponio Mela, Plinio el Viejo y Claudio Ptolomeo*. Instituto de Arqueología y Prehistoria. Barcelona, 218 pàgs.

- SECCIÓ d'Estudis del Centre Excursionista Puig Castellar (1983-1984).- “Troballes arqueològiques esporàdiques (II)”, *Puig Castellar*, 6-7 (3^a època). Santa Coloma de Gramenet, pp. 272-288
- SEMENOV, S. A. (1981).- *Tecnología prehistórica : estudio de las herramientas y objetos antiguos a través de las huellas de uso*. Akal. Madrid, 370 pàgs.
- SERRA RÀFOLS, J. (1927-1931).- “Llocs d'habitació ibèrics de la costa del Llevant”. *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. VII. Barcelona, p. 43
- SERRA RÀFOLS, J. (1928).- *Forma Conventus Tarraconensis. Baetulo-Blanda*. Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica. Memòries, vol. I - fasc. 4. Barcelona, 74 pàgs.
- SERRA RÀFOLS, J. (1942).- “El poblamiento de la Maresma o Costa de levante en la época anterromana”, *Ampurias*, IV. Barcelona, pp. 69-110
- SERRALLONGA, J. (2002).- “Le chimpanzé, la noix et l'hominidé. À la découverte des débuts du broyage: le concassage des fruits à coque dure chez les primates humains et non humains”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 11-26
- SHEKIB, L. A. (1994).- “In-vitro digestibility and microscopic appearance of germinated legume starches and their effect on dietary protein utilization”, *Food Chemistry*, 50. Elsevier Applied Science. Londres, pp. 59-63
- SIGAUT, F. (1982).- “Moulins, femmes, esclaves. Une révolution technique et sociale dans l'antiquité”, *Histoire des techniques et sources documentaires. Méthodes d'approche et expérimentation en région méditerranéenne. Actes du Colloque du GIS*. Aix-en-Provence, pp. 199-200
- SIGNORELLI, A. (1999).- “La legittimazione della subordinazione femminile nelle società agrarie”, en REDUZZI, F.; STORCHI, A. (eds.).- *Femmes-esclaves. Modèles d'interprétation anthropologique, économique, juridique*. Acti del XXI Colloquio Internazionale Girea. Lacco Ameno-Ischia, 27-29 octubre 1994. Diàphora, 9. Jovene Editore. Nàpols, pp. 1-11
- SIMMONDS, N. W. (ed.) (1986).- *Evolution of crop plants*. Longman Scientific & Technical. Essex, 339 pàgs.
- SINGER, Ch. J.; HOLMYARD, E. J.; HALL, A. R.; WILLIAMS, T. I. (eds.) (1956).- *A history of technology. The Mediterranean civilizations and the Middle ages. c 700 BC to c AD 1500*, vol. 2. Oxford at the Clarendon Press. Oxford, 802 pàgs.
- SMITH, P. E. L. (1976).- *Food production and its consequences*. Cummings Publishing Company. California, 120 pàgs.
- SOLÉ PALACIN, F.-X. (1990).- “Poblat ibèric d'El Vilar, Valls (Alt Camp)”, *Butlletí Arqueològic*, èp. V, 12. Tarragona, pp. 150-152
- SOLECKI, R. L. (1969).- “Milling tools and the Epi-paleolithic in the Near East”, en *VIIIe Congrès International de l'INQUA. Etudes Françaises sur le Quaternaire*, 2. Éditions du CNRS. Paris, pp. 989-994
- SOLECKI, R. S. (1961).- “Prehistory in Shanidar Valley, northern Iraq”, *Science*, 129 (1551). Mosses King. Cambridge, pp. 179-193
- SOLIAS, J. M. (1990).- *El poblament del curs inferior del Llobregat en època ibèrica i romana*. Tesi doctoral inèdita, 1990. Universitat de Barcelona.
- SOLIER, Y. (1961).- “Oppidum de Pech Maho. Fouilles 1961”, *Bulletin de la Commission Archéologique de Narbonne*, 25. Narbona, pp. 126-147

- SOLIER, Y. (1968).- “Une tombe de chef à l’oppidum de Pech Maho (Sigean, Aude)”, *Revue Archéologique de Narbonnaise*, 1. Éditions E. de Boccard. Paris, pp. 7-37
- SOLIER, Y. (1976).- “Pech Maho, oppidum préromain (VIe-IIIe s. av. J.-C.)”, *Guide du IXe Congrès Union Internationale de Sciences Préhistoriques et Protohistoriques*. Niça, pp. 253-262
- SOLIER, Y. (1976-78).- “La culture ibéro-languedocienne aux VIe-Ve siècles”. *Ampurias*, 38-40. *Simposi internacional: els orígens del món ibèric*. Barcelona., pp. 211-264
- STONE, P. G.; PLANEL, P. G. (eds.) (1999).- The constructed past: Experimental Archaeology, education and the public, *One World Archaeology*, 36. Routledge. Londres, 303 pàgs.
- SUTER, C.; CIVIL, M. (2001).- “El pa i la cervesa a Mesopotàmia i Egipte”, *Aliments sagrats. Pa, vi i oli a la Mediterrània Antiga*. Institut de Cultura. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona, pp. 46-61
- TAYLES, N.; DOMETT, K.; NELSEN, K. (2000).- “Agriculture and dental caries? The case of rice in prehistoric Southeast Asia”, *World Archaeology*, vol. 32, núm. 1. Routledge & Kegan Paul. Londres, pp. 68-83
- TEAFORD, M. F.; LYTLE, J. D. (1996).- “Diet-induced changes in rates of human tooth microwear: a case study involving stone-ground maize”, *American Journal of Physical Anthropology*, 100. A.R. Liss. Nova York, pp. 143-147
- TENAS, M.; PÉREZ, P.; ORRI, J.; LÁZARO, R. (1989).- *Informe preliminar de l’excavació d’urgència de la sitja ibèrica de Ca l’Ollé (Corró d’Avall, Les Franqueses del Vallès, Vallès Oriental)*. Inèdit, Granollers, 1989, 24 pàgs.
- TREUIL, R. (2002).- “L’evoluzione historique de l’outillage de mouture”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 7-8
- TREUIL, R. (2002).- “En guise de conclusion: mouture et sociétés, questions pour une histoire”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L’interprétation fonctionnelle de l’outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l’Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. II. Paris, pp. 229-235
- TWISS, P.C. (1992).- “Predicted world distribution of C₃ and C₄ grass phytoliths”, en RAPP, G.Jr.; MULHOLLAND S.C. (eds).- *Phytolith Systematics. Emerging Issues, Advances in Archaeological and Museum Science*. Plenum Press. New York, pp. 113-128
- TWISS, P.C.; SUESS, E.; SMITH, R.M. (1969).- “Morphological classification of grass phytoliths”, *Soil Science Society of America* 33, pp. 109-115
- TYLDESLEY, J. A.; BAHN, P. G. (1983).- “Use of plants in the European Palaeolithic: a review of the evidence”, *Quaternary Science Reviews*, vol. 2, núm. 1. Pergamon Press. Oxford, pp. 53-81
- UBELAKER, D. H. (1979).- “Skeletal evidence for kneeling in Prehistoric Ecuador”, *American Journal of Physical Anthropology*, 51. A. R. Liss. Nova York, pp. 679-686
- VICENTE, J. (1961).- “Resumen de minerales y rocas identificados en Sta. Coloma de Gramanet (II)”, *Puig Castellar. Suplemento trimestral del Boletín del Centro Excursionista*, 3. Santa Coloma de Gramanet, pp. 11-12
- VICENTE, J. (1962).- “Resumen de minerales y rocas identificados en Sta. Coloma de Gramanet (V, Conclusión)”, *Puig Castellar. Suplemento trimestral del Boletín del Centro Excursionista*, 8. Santa Coloma de Gramanet, pp. 3-5
- VICENTE, J. (1963).- “Geomorfología de la cuenca del rio Besós y su régimen de crecidas.” *Puig Castellar. Suplemento trimestral del Boletín del Centro Excursionista*, 9. Santa Coloma de Gramanet, pp. 2-17

- VICENTE, J.; MARTÍNEZ HUALDE, A. (1983-4).- “Consideraciones acerca del final del poblado ibérico de Puig Castellar”, *Puig Castellar*, 6-7 (3ª época). Santa Coloma de Gramenet, pp. 251-271
- VILASECA, S. (1947).- “Dos figuritas de barro cocido del poblado ibérico de la Serra de l’Espasa, de Capçanes (prov. de Tarragona)”, *II Congreso Arqueológico del Sudeste Español*. Albacete, pp. 259-264
- VILASECA, L. (1952).- “Reus ibérico”, *Revista del Centro de Lectura*, I. Reus, pp. 2-8
- VILASECA, L. (1958).- *El poblado ibérico de la Serra de l’Espasa, Capsanes. Materiales arqueológicos*, Instituto de Estudios Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Centro Comarcal de Reus. Reus, 43 pàgs.
- VITELLI, G. (1980).- “Grain storage and urban growth in imperial Ostia: a quantitative study”, *World Archaeology*, vol. 12, núm. 1. Routledge & Kegan Paul. Londres, pp. 54-68
- WAINWRIGHT, G. J. (1979).- *Gussage all Saints: An Iron Age settlement in Dorset*. Archaeological Reports, 10. Department of the Environment Great Britain. Londres, 202 pàgs.
- WAINWRIGHT, G. M.; DAVIES, S. M. (1995).- *Balksbury Camp. Hampshire. Excavations 1973 and 1981*. Archaeological Report, 4. English Heritage. Londres, 130 pàgs.
- WALKER, A.; HOECK, H. N.; PEREZ, L. (1978).- “Microwear of mammalian teeth as an indicator of diet”, *Science*, vol. 201, núm. 8. Moses King. Cambridge, pp. 908-910
- WALKER, A.; TEAFORD, M. F. (1988).- “Dental microwear: what it tell us about diet and dental function?”, *American Journal of Physical Anthropology*, 75. A.R. Liss. Nova York, pp. 284-285
- WENDORF, F.; SCHILD, R.; EL HADIDI, N.; CLOSE, A. E.; KOBUSIEWICZ, M.; WIECKOWSKA, H.; ISSAWI, B.; HAAS, H. (1979).- “Use of barley in the Egyptian Late Paleolithic”, *Science*, vol. 205, núm. 4413. Moses King. Cambridge, pp. 1341-1347
- WHITE, D. (1963).- “A survey of millstones from Morgantina”, *American Journal of Archaeology*, vol. 67, núm. 2. Princenton, pp. 199-206
- WHITE, D. (1984).- *Greek and roman technology*. Thames and Hudson. Londres, 272 pàgs.
- WHITE, K. D. (1995).- “Cereals, bread and milling in the Roman World”, en WILKINS, J.; HARVEY, D.; DOBSON, M. (eds.).- *Food in Antiquity*. University of Exeter Press. Exeter, pp. 38-43
- WILDING L.P.; DREES, L.R. (1971).- “Biogenic opal in Ohio soils”, *Soil Science Society of America*, 35, pp. 1004-1010
- WILDING L.P.; SMECK, N.E, DREES, L.R. (1977).- “Silica in soils: Quartz, cristobalite, tridymite and opal”, en *Minerals in Soil Environments*. Soil Science Society of America. Madison, pp. 471-552
- WILKINS, J.; HARVEY, D.; DOBSON, M. (eds.) (1995).- *Food in Antiquity*. University of Exeter Press. Exeter, 459 pàgs.
- WILLCOX, G. (2002).- “Morphologie des céréales et données archéobotaniques”, en PROCOPIOU, H.; TREUIL, R. (dirs.).- *Moudre et broyer. L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*, Actes de la Table Ronde internationale, Clermont-Ferrand, 30 novembre-2 desembre 1995. Université Blaise-Pascal, CNRS, Université Paris I. CTHS, vol. I. Paris, pp. 227-235
- WILLIAMS-THORPE, O. (1988).- “Provenancing and archeology of roman millstones from the Mediterranean Area”, *Journal of Archaeological Science*, 15. Academic Press. Londres, pp. 253-305
- WILLIAMS-THORPE, O.; THORPE, R. S. (1987).- “Els orígens geològics dels molins romans de pedra del nord-est de Catalunya, i l’ús de les laves de la regió volcànica d’Olot”, *Vitrina*, 2. Museu Comarcal de la Garrotxa. Olot, pp. 50-58
- WILLIAMS-THORPE, O.; THORPE, R. S. (1988).- “The provenance of donkey mills from Roman Britain”, *Archaeometry*, 30, 2. Oxford University. Oxford, pp. 275-289

- WILLIAMS-THORPE, O.; THORPE, R. S. (1989).- “Provenancing and archeology of roman millstones from Sardinia (Italy)”, *Oxford Journal of Archaeology*, 8(1). Basil Blackwell. Oxford, pp.89-117
- WILLIAMS-THORPE, O.; THORPE, R. S. (1990).- “Millstone provenancing used in tracing the route of a fourth-century BC greek merchant ship”, *Archaeometry*, 32, 2. Oxford University. Oxford, pp. 115-137
- WILLIAMS-THORPE, O.; THORPE, R. S. (1991).- “The import of millstones to Roman Mallorca”, *Journal of Roman Archaeology*, 4. University of Michigan. Michigan, pp. 152-159
- WILLIAMS-THORPE, O.; THORPE, R. S.; ELLIOTT, C.; XENOPHONTOS, C. (1991).- “Archaeology, geochemistry, and trade of igneous rock millstones in Cyprus during the Late Bronze Age to Roman periods”, *Geoarchaeology*, vol. 6, núm. 1. Nova York, pp. 27-60
- WILLCOX, G. (2001).- “La naissance de l’agriculture au Proche-Orient”, en MARINVAL, P. (dir.).- *Histoires d’Hommes. Histoires de plantes. Hommages au professeur Jean Erroux, Memoire de Plantes, 1*. Éditions Monique Mergoïl. Centre d’Anthropologie Toulouse. Millau, pp. 79-103
- WING, E. S.; BROWN, A. B. (1979).- *Paleonutrition. Method and theory in Prehistoric foodways*. Academic Press. Nova York, 202 pàgs.
- WRIGHT, K. I. (1991).- “The origins and development of ground stone assemblages in late pleistocene southwest Asia”, *Paléorient*, vol. 17, núm. 1. París, pp. 19-45
- WRIGHT, K. I. (1993).- “Early Holocene ground stone assemblages in the Levant”, *Levant*, XXV. The British School of Archaeology in Jerusalem. British Institute at Amman for Archaeology & History. Londres, pp. 93-111
- WRIGHT, K. I. (1994).- “Ground-stone tools and hunter-gatherer subsistence in southwest Asia: implications for the transition to farming”, *American Antiquity*, vol. 59, núm. 2. Society for American Archaeology. Austin, pp. 238-263
- YARDLEY, B. W. D.; MACKENZIE, W. S.; GUILFORD, C. (1995).- *Atlas des roches métamorphiques*. Masson. París, 120 pàgs.
- YEN, D. E. (1993).- “The origins of subsistence agriculture in Oceania and the potentials for future tropical food crops”, *Economic Botany*, 47. New York Botanical Garden. Nova York, pp. 3-14
- ZAMORA, D.; GUITART, J.; GARCIA, J. (1990).- “Fortificacions a la Laietània litoral: Burriac (Cabrera de Mar) i el Turó d’en Boscà (Badalona). Cap a un model interpretatiu de l’evolució del poblament ibèric laietà”. *Actes del Simposi Internacional d’Arqueologia Ibèrica. Fortificacions. La problemàtica de l’ibèric ple (segles IV-III aC)*. Centre d’Estudis del Bages. Societat Catalana d’Arqueologia. Manresa, pp. 337-353
- ZAMORA, D.; PUJOL, J.; GARCIA, J.; CELA, X. (2001).- “El poblament a la Laietània central i septentrional durant el període ibèric ple. Una proposta d’organització territorial”, en MARTÍN, M. A.; PLANA, R. (dirs.).- *Territori polític i territori rural durant l’edat del Ferro a la Mediterrània Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Ullastret del 25 al 27 de maig de 2000. Monografies d’Ullastret, 2. Museu d’Arqueologia Catalunya-Ullastret. Girona, pp. 203-226
- ZEIST, W. V.; CASPARIE, W. A. (eds.) (1984).- *Plants and ancient man. Studies in Palaeoethnobotany*. Proceedings of the 6th Symposium of the International workgroup for Palaeoethnobotany, 30 maig-3 juny 1983, Groningen. Balkema. Rotterdam, 344 pàgs.
- ZIMMERMANN, S. (2001).- “Pa, vi i oli, una trinitat alimentària”, *Aliments sagrats. Pa, vi i oli a la Mediterrània Antiga*. Institut de Cultura. Museu d’Història de la Ciutat. Barcelona, pp.16-29
- ZUCOL, A. F. (1992).- “Microfitolitos: I. Antecedentes y terminología”, *Ameghiniana*, vol. 29, núm. 4. Asociación Paleontológica Argentina. Buenos Aires, pp. 353-362